

ผลงานวิจัยเสริมหลักสูตร พ.ศ. 2532

เรื่อง

ความรับผิดชอบเพื่อชำระคบบกพร่อง  
ในสัญญาซื้อขาย

โดย

กิตติศักดิ์ ประกิต

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

30 มิถุนายน 2532

(พิมพ์ซ้ำครั้งที่ 4 พ.ศ. 2561)

## คำนำ

เรื่องความรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่องในสัญญาซื้อขายนี้เป็นผลงานวิจัยเสริมหลักสูตรซึ่งได้เสนอแก่คณะกรรมการวิจัยเสริมหลักสูตร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2532 และคณะกรรมการโครงการตำรา และเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ ได้มีมติให้จัดพิมพ์เผยแพร่อีกครั้งหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. 2541 โดยคงต้นฉบับเดิมไว้ การจัดพิมพ์ครั้งนี้จึงนับเป็นครั้งที่ 3

โดยที่งานวิจัยเสริมหลักสูตรชิ้นนี้ได้จัดทำขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2532 อันเป็นเวลาที่เหมาะสมสมควรเผยแพร่และพาณิชย์ บรรพ 3 ประกาศใช้ครบ 60 ปี ในวาระดังกล่าวนี้ผู้เขียนจึงได้ถือเป็น โอกาสสำรวจและทบทวนวรรณกรรมทางกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องความรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่องในวงนิติศาสตร์ของไทยในรอบหลายสิบปีที่ผ่านมา และได้พบความเปลี่ยนแปลงทางข้อความคิดในเรื่องนี้หลังจากได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นต้นมา งานวิจัยชิ้นนี้ได้นำเสนอมติให้ทบทวนข้อความคิดที่แพร่หลายในวงตำรากฎหมายในเวลานั้นเสียใหม่ บัดนี้เวลาผ่านไปอีก 10 ปี แม้ข้อถกเถียงในเรื่องนี้ยังมีได้ยุติลง แต่ข้อความคิดที่ได้นำเสนอไว้ในผลงานวิจัยชิ้นนี้ก็ได้รับการพิสูจน์ว่ายืนอยู่ได้ และสามารถนำมาใช้เป็นฐานทางความคิดสำหรับการปรับใช้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์กับปัญหาเทคโนโลยีปี ค.ศ. 2000 ในประเด็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่องอันเกิดจากกรหัสเวลาใน ค.ศ. 2000 ด้วย ผู้เขียนเห็นว่าข้อเสนอนี้ยังพอมีประโยชน์อยู่บ้างจึงได้จัดพิมพ์ขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่งเพื่อให้นักศึกษาได้ใช้ศึกษาเสริมในหลักสูตรวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งนี้โดยคงต้นฉบับเดิมเมื่อ พ.ศ. 2532 ไว้ แต่ได้แสดงเลขมาตราบางมาตราที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อมีการตรวจชำระประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ กำกับไว้ด้วย

หวังว่าผลงานชิ้นนี้จะมีส่วนช่วยเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการทางกฎหมายและกระตุ้นให้มีการถกเถียงหาข้อสรุปปัญหาต่าง ๆ ในกฎหมายลักษณะซื้อขายอย่างมีชีวิตชีวายิ่งขึ้น ประโยชน์อย่างใดหากมีขึ้นจากงานชิ้นนี้ ผู้เขียนขออุทิศให้แก่บูรพจารย์ทางกฎหมายที่ได้บุกเบิกงานวิชาการกฎหมายมาตั้งแต่ประกาศใช้ประมวลกฎหมาย หากมีข้อบกพร่องผิดพลาดประการใดในงานชิ้นนี้ผู้เขียนยินดีน้อมรับคำวิจารณ์และคำแนะนำจากผู้อ่านเสมอ

กิตติศักดิ์ ปรกติ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ธันวาคม 2542

## บรรณานุกรม

- ประดิษฐ์มนูธรรม-หลวง, “ความรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่อง” ใน คำอธิบายประมวลกฎหมาย  
แพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3, ใน นิติสารัน ปีที่ 4, พ.ศ. 2474, หน้า  
76-93
- ประพนธ์ ศาตะมาน/ไพจิตร ปุญญพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์  
ลักษณะซื้อขาย, แก้ไขเพิ่มเติม พิมพ์ครั้งที่ 6, พ.ศ. 2519,  
กรุงเทพ ฯ : นิติบรรณการ
- ปรีชา สุมาวงศ์, คำบรรยายลักษณะวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ซื้อขาย  
แลกเปลี่ยน ให้, แก้ไขเพิ่มเติม พิมพ์ครั้งที่ 6, พ.ศ. 2519,  
กรุงเทพ ฯ : เนติบัณฑิตยสภา
- มกุฎาณมิมลศาสตร์-พระ, คำสอนชั้นปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง,  
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ซื้อขาย ฯลฯ, พ.ศ. 2478  
กรุงเทพ ฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง
- แลงกาด์, ร., ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย - กฎหมายเอกชน, เล่ม 2, พิมพ์ซ้ำ  
พ.ศ. 2526กรุงเทพ: มูลนิธิโครงการตำรา ฯ
- วิฑูรธรรมเนติ-พระยา, อธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะซื้อขาย ฯลฯ,  
ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์
- วิษณุ เครื่องาม, คำอธิบายกฎหมายว่าด้วย ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้, แก้ไขเพิ่มเติม  
พิมพ์ครั้งที่ 4, พ.ศ.2528, กรุงเทพ ฯ : นิติบรรณการ
- เสนีย์ ปราโมช-ม.ร.ว., ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้, เล่ม 1,  
แก้ไขเพิ่มเติม พิมพ์ครั้งที่ 2, พ.ศ.2505, กรุงเทพ ฯ : นิติบรรณ  
การ

Buergerliches Gesetzbuch (Soergel Kommentar zum BGB), Bd. 2/2 Schuldrecht I/2,  
Stuttgart-Berlin-Koeln-Mainz 1986

Dilock Prinz von Siam: Landwirtschaft in Siam, Diss. Tuebingen 1907

Flume, Werner: Eigenschaftsirtum und Kauf, Regensburg-Muenster, 1948

- Jakobs, H.H.: Gesetzgebung im Leistungsstoerungsrecht- Zur Ordnung des Rechts der Leistungsstoerungen im Buergerlichen Gessetzbuch und nach Einheitlichem Kaufrecht, Paderborn-Muenchen-Wien-Zuerich 1985
- Mark, M.(Ed.): Chalmer's Sale of Goods Act 1979, London: Butterworths 1981
- Rabel, Ernst: Das Recht des Warenkaufs, 2. Bd., Berlin-Tuebingen 1958 (Nachdruck 1967)
- Schweizerisches Zivilgesetzbuch (Berner Kommentar) : Das Obligationenrecht, Bd. VI/2 – Die einzelnen Vertragsverhaeltnisse, Bern 1979

# สารบัญ

คำนำ	(ข)
บรรณานุกรม	(ค)
บทที่ 1 ข้อความเบื้องต้น	1
บทที่ 2 ความหมายของชำระคบกพร่อง	5
1. ชำระคบกพร่องตามที่เข้าใจกันในปัจจุบัน	5
2. ผลในเชิงทฤษฎี	6
2.1 การแยกข้อแตกต่างระหว่างชำระคบกพร่องกับเรื่องอื่น	6
(1) ข้อแตกต่างระหว่างชำระคบกพร่องกับการผิดสัญญา	6
(2) ความชำระคบกพร่องกับความสำคัญผิดในคุณสมบัติ ของทรัพย์	7
2.2 การตีความมาตรา 472 ปพพ.	8
3. ปัญหาทางปฏิบัติที่เกิดขึ้น	9
3.1 ในการซื้อขายทรัพย์เฉพาะสิ่ง	9
3.2 การซื้อขายทรัพย์สินซึ่งระบุไว้แต่เพียงประเภท	12
3.3 กรณีซื้อขายโดยมีข้อตกลงเกี่ยวกับคุณสมบัติของทรัพย์สินที่ขาย	13
4. ข้อเสนอว่าด้วยความหมายของคำว่าชำระคบกพร่อง	14
4.1 เกณฑ์ที่แท้จริงของเรื่องชำระคบกพร่อง	14
4.2 ข้อพิจารณาในแง่กฎหมายเปรียบเทียบ	15
4.3 ผลทางปฏิบัติของการยอมรับความหมายใหม่	16
4.4 ผลของความแตกต่างระหว่างชำระคบกพร่องกับการผิดสัญญา	17
4.5 ชำระคบกพร่องกับความสำคัญผิดในคุณสมบัติ อันเป็นสาระสำคัญของทรัพย์	18
บทที่ 3 ความรับผิดของผู้ขาย	20
1. ฐานแห่งความรับผิด	20
1.1 ผลแห่งกฎหมายหรือผลของสัญญา	20
1.2 ข้อพิจารณาในแง่ประวัติศาสตร์กฎหมาย	22
1.3 ข้อยุติ : สัญญาคือฐานแห่งความรับผิด	24

2. องค์ประกอบความรับผิด	24
2.1 ความชำรุดบกพร่อง	25
2.2 การเสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสม	27
(1) การเสื่อมราคา	27
(2) การเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งใช้เป็นปกติ	28
(3) การเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายตามสัญญา	29
ก) การรับรองคุณสมบัติของทรัพย์สิน	
กับการรอดอ้างสรรพคุณ	29
ข) การรับรองคุณสมบัติของทรัพย์สินที่ขาย	
กับสัญญารับประกัน	30
ค) การรับรองโดยปริยาย	31
2.3 ความรู้หรือไม่รู้ของผู้ขายว่าความชำรุดบกพร่องมีอยู่	33
2.4 เวลาที่ความชำรุดบกพร่องมีอยู่	33
2.5 ภาระนำสืบ	35
2.6 ข้อยกเว้นความรับผิด	36
(1) ข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิด	36
(2) พฤติการณ์แสดงว่าผู้ซื้อยอมรับความชำรุดบกพร่อง	38
(3) ทรัพย์สินนั้นได้ขายทอดตลาด	39
บทที่ 4 สิทธิของผู้ซื้อในกรณีที่ผู้ขายต้องรับผิด	40
1. ปัญหาขอบเขตความรับผิดของผู้ขาย	40
2. สิทธิของผู้ซื้อในกรณีที่ผู้ขายต้องรับผิดเพื่อชำรุดบกพร่อง	41
2.1 สิทธิบอกปิดไม่รับชำระหนี้	41
2.2 สิทธิเรียกให้ผู้ขายชำระหนี้โดยปราศจากความชำรุดบกพร่อง	43
2.3 สิทธิเรียกค่าเสียหาย	43
2.4 สิทธิเลิกสัญญา	44
2.5 สิทธิยึดหน่วงราคาที่ยังไม่ได้ชำระ	48
2.6 สิทธิรับทรัพย์สินไว้โดยขอลดราคาลงตามส่วน	49
3. อายุความฟ้องคดี	49
บทที่ 5 บทส่งท้าย	52

# ความรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่อง ในสัญญาซื้อขาย

โดย กิตติศักดิ์ ปรกติ\*

## บทที่ 1

### ข้อความเบื้องต้น

หลักที่ว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบในความชำระคบกพร่องของทรัพย์สินที่ขายเป็นหลักกฎหมายที่ยอมรับกันทั่วโลก และเป็นหลักกฎหมายที่มีความสำคัญต่อความคล่องตัวและความมั่นคงทางการค้าพาณิชย์ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม ปัญหาว่ากรณีใดจะเรียกได้ว่าเป็นกรณีที่ทรัพย์สินที่ขายชำระคบกพร่องซึ่งผู้ขายต้องรับผิดชอบ และความรับผิดชอบนั้นมีขอบเขตเพียงใดเป็นปัญหาในแง่กฎหมายที่มักเป็นที่โต้แย้งถกเถียงกันอยู่เสมอ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้วางหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่องไว้ในกฎหมายลักษณะซื้อขาย โดยวางเป็นหลักกว้าง ๆ ไว้ในมาตรา 472-474 ปพพ. บทบัญญัติดังกล่าววางหลักว่าในกรณีที่ทรัพย์สินซึ่งขายชำระคบกพร่องผู้ขายต้องรับผิดชอบ (มาตรา 472 ปพพ.) และกำหนดข้อยกเว้นกรณีที่ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบ (มาตรา 473 ปพพ.) กับอายุความฟ้องร้องให้ผู้ขายรับผิดชอบ (มาตรา 474 ปพพ.) เอาไว้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาว่า

\* นม., M. iur (Bonn) อาจารย์ประจำ คณะนิติศาสตร์ มธ.

อย่างไรจึงจะเรียกว่าเป็นกรณีชำระคบกพร่อง และที่ว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบนั้น ต้องรับผิดชอบอย่างไร เหล่านี้กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้

การที่ไม่มีบทบัญญัติวางรายละเอียดเรื่องความรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่องเอาไว้นี้อาจก่อให้เกิดความสับสนในการใช้กฎหมายปรับแก้กรณีได้ แต่ในอีกแง่หนึ่ง ก็อาจนับว่าเป็นการมองการณ์ไกลของผู้ร่างประมวลกฎหมาย เพราะเป็นที่เห็นได้ว่าผู้ร่างฯ ต้องการเปิดช่องให้นักกฎหมายและศาลอาศัยหลักการตีความกฎหมายมาพัฒนาหลักเกณฑ์รายละเอียดเสริมหลักกฎหมายดังกล่าวขึ้นเองในภายหลัง โดยวิธีดังกล่าวนี้เราจะได้หลักเกณฑ์รายละเอียดที่ต้องตรงต่อปัญหาเฉพาะกรณีมากที่สุด และสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงเป็นไปของสังคมอย่างดีที่สุดด้วย\*\* ยิ่งไปกว่านั้น โดยที่ปัญหาว่าอย่างไรจึงจะเรียกว่าชำระคบกพร่อง และปัญหาว่าผู้ขายจะต้องรับผิดชอบเพื่อการนั้นอย่างไรและเพียงใด ล้วนแต่เป็นปัญหาข้อโต้แย้งที่ยุ่ยากอย่างยิ่ง แม้ในระบบกฎหมายที่สำคัญ ๆ เช่น เยอรมัน ฝรั่งเศส และอังกฤษก็ยังคงมีความแตกต่างไม่ลงรอยกันอยู่ ดังนั้นการที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยวางไว้แต่หลักกว้าง ๆ เพื่อเปิดช่องให้ศาลและนักนิติศาสตร์ได้ค่อย ๆ มีส่วนคลี่คลายปัญหานี้โดยผ่านทางกรวางหลักกฎหมายในคำพิพากษา หรือผ่านการแสดงข้อคิดเห็นทางกฎหมายในหนังสือตำราต่าง ๆ ในภายหลัง จึงต้องนับว่าเป็นทางออกที่ชอบด้วยเหตุผลทั้งในแง่ทฤษฎีและมีความเหมาะสมในเชิงปฏิบัติทีเดียว

เป็นที่น่าเสียดายว่า หลังจากการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 เมื่อปีพุทธศักราช 2472 จนบัดนี้ (พ.ศ. 2532) ก็นับได้ 60 ปีแล้ว เราก็คงไม่อาจกล่าวได้เต็มปากว่า ศาลและวงการนิติศาสตร์ได้พัฒนาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดชอบชำระคบกพร่องให้มีความชัดเจนแน่นอนแล้ว ปัญหาว่าอย่างไรจึงจะเรียกได้ว่าทรัพย์สินที่ซื้อขายกันนั้นชำระคบกพร่อง และผู้ขายต้องรับผิดชอบเพื่อการนี้อย่างไรและเพียงใด ยังคงเป็นปัญหาที่มีผู้กล่าวถึงน้อยราย และยังไม่มีการโต้แย้งถกเถียงกันให้ได้ข้อสรุปชัดเจนลงไปสักที

การที่มีการกล่าวถึงปัญหาว่าอย่างไรจึงจะเรียกได้ว่าทรัพย์ที่ขายชำระคบกพร่องกันน้อยมากนั้น บางทีอาจเป็นเพราะถือกันว่าเป็นเรื่องที่คนทั่วไปยอมเข้าใจดีอยู่แล้ว แต่อันที่จริงถ้ามาพิเคราะห์ปัญหานี้ให้ละเอียดลงไป ก็จะพบว่าคำตอบปัญหาเรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย ถ้าเป็นกรณีทรัพย์สินที่ซื้อขายกันมีความชำรุดเสียหายอย่างเห็นได้ชัด ผู้ซื้อและผู้ขายคงจะไม่ต้องโต้เถียงกันว่าเป็นเรื่องชำระคบกพร่องหรือไม่ แต่ถ้าเป็นกรณีที่ทรัพย์ที่ขายไม่ได้ชำรุดเสียหาย แต่มีคุณสมบัติหรือมีคุณภาพต่างไปจากที่ผู้ซื้อมุ่งหมาย ดังนั้นก็จะเกิด

---

\*\* เกี่ยวกับเรื่องความคิดทางนิติบัญญัติเช่นนี้ โปรดดู บทความของผู้เขียนเรื่อง "ประมวลกฎหมายแพ่งสวิส ฯ", วารสารนิติศาสตร์ มธ. 3/2529, หน้า 92-93



โต้แย้งกันขึ้นมาว่าเป็นกรณีชำระคบกพร่องซึ่งผู้ขายต้องรับผิดชอบหรือไม่ หรือเป็นเรื่องสำคัญ ผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งทำให้สัญญาซื้อขายตกเป็นโมฆียะ หรือว่าเป็นเรื่องลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ หรือชำระหนี้เป็นอย่างอื่น ยิ่งถ้าไม่ได้มีการตกลงกันเกี่ยวกับคุณภาพของทรัพย์สินเอาไว้อย่างชัดเจน กรณีก็จะเป็นเรื่องที่โต้แย้งกันได้มากขึ้นไปอีก เช่นในกรณีที่ทรัพย์สินที่ซื้อขายกันนั้นมีคุณภาพต่างจากที่ผู้ขายโฆษณาอวดสรรพคุณเอาไว้ ดังนั้นก็จะเกิดปัญหาให้ต้องแยกแยะกันให้ชัดเจนลงไปว่า กรณีใดเป็นเรื่องชำระคบกพร่อง กรณีใดเป็นเรื่องสัญญารับประกันคุณภาพ และกรณีใดเป็นเพียงการกระตุ้นใจให้ผู้ซื้อตกลงซื้อสินค้า โดยผู้ขายไม่ต้องผูกพันตามคำโฆษณา เพราะกรณีต่าง ๆ เหล่านี้ผู้ขายมีความผูกพันหรือความรับผิดชอบต่อผู้ซื้อแตกต่างกันออกไป

ปัญหาน่าคิดยังมีต่อไปอีกว่าความชำระคบกพร่องซึ่งผู้ขายต้องรับผิดชอบนั้นได้แก่ความชำระคบกพร่องที่เกิดขึ้นในเวลาใด ทั้งนี้เพราะความชำระคบกพร่องในทรัพย์สินที่ขายนั้นอาจมีอยู่ก่อนหรือมีอยู่ในขณะทำสัญญาซื้อขาย หรือในเวลาส่งมอบทรัพย์สินที่ขายหรืออาจเป็นความชำระคบกพร่องซึ่งเกิดขึ้นภายหลังทำสัญญาซื้อขายหรือหลังการส่งมอบก็ได้

นอกจากนั้น ยังมีปัญหาอีกเรื่องหนึ่งซึ่งมีความสำคัญมากในเชิงคดี คือปัญหาการนำสืบ ใครจะเป็นผู้มีหน้าที่นำสืบว่าทรัพย์สินที่ซื้อขายนั้นชำระคบกพร่องอยู่ในเวลาที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบหรือไม่ เพราะผู้ขายอาจอ้างว่าความชำระคบกพร่องที่ผู้ซื้อยกขึ้นอ้างนั้นเป็นความชำระคบกพร่องที่เกิดขึ้นภายหลังและเป็นความชำระคบกพร่องที่ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบก็ได้

ปัญหาที่ต้องใคร่ครวญกันต่อไปก็คือ ปัญหาที่ว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบเพื่อความชำระคบกพร่องนั้นผู้ขายต้องรับผิดชอบอย่างไร ผู้ซื้อที่มีสิทธิปฏิเสธไม่ยอมรับมอบทรัพย์สินที่ชำระคบกพร่องหรือไม่ หรือจะต้องตกเป็นเจ้าหนี้ผิคนัด ถ้าผู้ซื้อต้องการคืนทรัพย์สินที่ซื้อมาและเรียกเงินที่จ่ายไปคืนจากผู้ขาย ผู้ขายจะมีสิทธิเถียงไม่ยอมคืนเงิน โดยจะส่งมอบทรัพย์สินและประเภทเดียวกันซึ่งไม่ชำระคบกพร่องให้แก่ผู้ซื้อ เช่นนี้จะได้หรือไม่ หรือถ้าผู้ซื้อประสงค์จะได้ทรัพย์สินนั้นไว้ ผู้ซื้อจะมีสิทธิเรียกให้ผู้ขายลดราคาลงตามส่วนหรือไม่ และในกรณีที่ผู้ซื้อต้องเสียหายเพราะเหตุที่ทรัพย์สินที่ซื้อมาชำระคบกพร่อง ผู้ซื้อจะมีสิทธิเรียกให้ผู้ขายชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายนั้น ๆ ได้ในทุกกรณีหรือไม่เพียงใด สิทธิเรียกเงินที่จ่ายไปคืนก็ดี สิทธิเรียกให้ผู้ขายลดราคาลงตามส่วนก็ดี เหล่านี้อาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราใดเป็นฐาน สิทธิเหล่านี้อาศัยบทบัญญัติในเรื่องซื้อขายโดยตรง หรือต้องอาศัยบทบัญญัติในเรื่องหนี้-หลักทั่วไปมาประกอบ

นอกจากการพิจารณาปัญหาว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบอย่างไรแล้ว ปัญหาที่สำคัญอีกข้อหนึ่งก็คือปัญหาว่ากรณีใดบ้างที่ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่อง ซึ่งอาจมีได้ทั้งใน

กรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติยกเว้นไว้ และกรณีที่ถูกกฎหมายขอมให้คู่สัญญาตกลงกันได้ โดยเฉพาะปัญหาว่าผู้ขายสามารถตกลงยกเว้นความรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร้อมได้เพียงใด เป็นปัญหาที่ควรจะได้มีการพิจารณาใคร่ครวญกันอย่างรอบคอบ

ในข้อเขียนนี้ ผู้เขียนจะพยายามนำปัญหาที่กล่าวถึงเหล่านี้มาวิเคราะห์วิจารณ์อย่างละเอียด โดยจะเริ่มจากการศึกษาแนวความคิดที่รับกันในกฎหมายไทยเป็นหลักแล้วอาศัยปัญหาอุทากรณ์ที่ต้งขึ้นเป็นแนวพิจารณาประกอบเพื่อเสนอความคิดโต้แย้งอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งจะได้นำเสนอข้อคิดทางทฤษฎีเพื่อหาทางแก้ปัญหาคือโต้แย้งที่ยังค้างงอยู่ให้ตกไป โดยอาศัยการตีความบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ประกอบเข้ากับการศึกษาเปรียบเทียบแนวทางแก้ปัญหาในกฎหมายต่างประเทศที่สำคัญ ๆ และเป็นต้นแบบในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยเป็นเกณฑ์ด้วย

## บทที่ 2

# ความหมายของชำรุดบกพร่อง

### 1. ชำรุดบกพร่องตามที่เข้าใจกันในปัจจุบัน

ได้กล่าวแล้วว่าเรื่องความรับผิดเพื่อชำรุดบกพร่องนั้น ยังมีผู้สนใจอภิปรายถกเถียงกันน้อยมาก ในคำอธิบายกฎหมายลักษณะซื้อขายซึ่งใช้กันแพร่หลายในวงมหาวิทยาลัยจำนวน 3 เล่ม ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายได้เขียนอธิบายไว้ในรอบยี่สิบปีมานี้<sup>1</sup> กล่าวได้ว่าไม่ปรากฏการโต้แย้งกันในปัญหาเกี่ยวกับความหมายของคำว่าชำรุดบกพร่องเลย

ตามที่ยอมรับกันทุกวันนี้ ความชำรุดบกพร่องหมายถึง “ความเสื่อมเสียหรือความเสียหายในเนื้อหาของวัตถุหรือทรัพย์สินที่ซื้อขายกัน”<sup>2</sup> ซึ่งย่อมจะต้องพิจารณาจากสภาพตามปกติของทรัพย์สินประเภทนั้น ๆ เป็นเกณฑ์ เช่น โทรทัศน์ที่หลอดภาพเสียหายย่อมเป็นโทรทัศน์ที่ชำรุดบกพร่อง ผ้าเนื้อเปื่อยยุ่ยเพราะเก่าเก็บย่อมเป็นผ้าที่ชำรุดบกพร่อง แหวนเพชรที่หัวแหวนมีรอยร้าว หรือหนังสือเรียงหน้าขาดไป<sup>3</sup> เหล่านี้เป็นเรื่องชำรุดบกพร่องทั้งสิ้น

---

<sup>1</sup> ได้แก่ตำราของ ประพนธ์ ศาตะมาน/ไพจิตร ปุญญพันธ์, ซื้อขาย, พ.ศ.2519 ; ปรีชา สุมาวงศ์, ซื้อขาย, พ.ศ.2519; วิญญู เครื่องงาม, ซื้อขาย, พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2528

<sup>2</sup> เป็นความเห็นที่เสนอโดย ประพนธ์ ศาตะมาน/ไพจิตร ปุญญพันธ์, ซื้อขาย, หน้า 148-149 และ วิญญู เครื่องงาม, ซื้อขาย, หน้า 257 ก็เดิมตามความเห็นนี้ โดยที่ความเห็นดังกล่าวเป็นที่ยอมรับกันโดยไม่ปรากฏว่ามีผู้โต้แย้ง จึงอาจถือได้ว่าเป็นความเห็นที่รับกันในวงกฎหมายไทยในปัจจุบัน

<sup>3</sup> ตัวอย่างจากหนังสือของ ประพนธ์ ศาตะมาน/ไพจิตร ปุญญพันธ์, ซื้อขาย, หน้า 148 และ วิญญู เครื่องงาม, ซื้อขาย, หน้า 257

## 2. ผลในเชิงทฤษฎี

### 2.1 การแยกข้อแตกต่างระหว่างชำระคบกพร่องกับเรื่องอื่น ๆ

ความคิดว่า ความชำระคบกพร่องหมายถึงความเสียหายในเนื้อหาของวัตถุในลักษณะที่ทำให้ทรัพย์สินนั้นมีสภาพผิดจากสภาพตามปกติของทรัพย์สินประเภทนั้น ๆ ตามที่ยอมรับอยู่ในปัจจุบันนี้ยังนำไปสู่การแยกแยะความแตกต่างระหว่างความชำระคบกพร่องกับเรื่องอื่น ๆ ที่สำคัญอีก 2 เรื่อง คือ:

#### (1) ข้อแตกต่างระหว่างชำระคบกพร่องกับการผิดสัญญา

ประพนธ์ ศาตะมาน/ไพจิตร ปุญญพันธ์ ได้ตั้งข้อสังเกตเอาไว้ว่าเรื่องชำระคบกพร่องต่างจากเรื่องผิดสัญญาตรงที่เรื่องชำระคบกพร่องเป็นกรณีที่ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินถูกต้องตามสัญญา แต่ทรัพย์สินนั้นมีความเสียหายในเนื้อหาหรือมีสภาพผิดไปจากสภาพปกติของทรัพย์สินประเภทนั้น ๆ ส่วนเรื่องผิดสัญญาได้แก่กรณีที่ผู้ขายมิได้ส่งมอบทรัพย์สินตามสัญญาหรือส่งมอบทรัพย์สินอย่างอื่นผิดไปจากที่ตกลงไว้ในสัญญา ตัวอย่างเช่น สั่งซื้อโทรทัศน์ยี่ห้อหนึ่ง แล้วผู้ขายส่งมอบโทรทัศน์ยี่ห้ออื่น แต่เป็นเครื่องที่หลอดภาพเสีย หรือสั่งผ้าชนิดหนึ่งแล้วผู้ขายส่งมอบผ้าชนิดนั้นตามที่สั่ง แต่ผ้านั้นเป็นผ้าเก่าเก็บเมื่อใช้ไปไม่ได้ไม่เท่าไรก็เปื่อยขาด ดังนี้เป็นเรื่องผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินชำระคบกพร่อง แต่ถ้าเป็นกรณีที่สั่งซื้อโทรทัศน์ยี่ห้อหนึ่งแล้วผู้ขายส่งมอบโทรทัศน์ยี่ห้ออื่นซึ่งคุณภาพด้อยกว่ามาให้ หรือถ้าตกลงซื้อผ้าลินิน แต่ผู้ขายส่งผ้าฝ้ายมาให้ ดังนี้ไม่ใช่เรื่องชำระคบกพร่อง แต่เป็นเรื่องผิดสัญญา<sup>4</sup> เพราะผู้ขายมิได้ส่งมอบทรัพย์สินที่ตกลงซื้อขายกัน

การแยกแยะว่ากรณีใดเป็นเรื่องชำระคบกพร่องและกรณีใดเป็นเรื่องผิดสัญญานี้อาจมีผลสำคัญในทางปฏิบัติตามมา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับใช้บทกฎหมายแก่กรณีพิพาท เช่นในเรื่องอายุความ กล่าวคืออายุความกรณีชำระคบกพร่องย่อมเป็นไปตามมาตรา 474 ปพพ. คือ 1 ปี นับแต่ผู้ซื้อพบเห็นความชำระคบกพร่อง ส่วนการส่งมอบทรัพย์สินผิดไปจากชนิดที่ระบุไว้ในสัญญานั้นเป็นเรื่องการไม่ชำระหนี้ อายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164 ปพพ. เดิม (คือมาตรา 193/30 ปพพ. ในปัจจุบัน) แต่ถ้าเป็นกรณีส่งมอบทรัพย์สินไม่ตรงตามตัวอย่างหรือไม่ตรงตามคำพรรณนาในสัญญาขายตามตัวอย่างหรือขายตามคำพรรณนา อายุความก็

<sup>4</sup> ประพนธ์ ศาตะมาน/ไพจิตร ปุญญพันธ์, *ซื้อขาย*, หน้า 148-149

เป็นไปตามมาตรา 504 ปพพ. ซึ่งเป็นบทเฉพาะสำหรับการซื้อขายตามตัวอย่าง หรือตามคำพรรณนา คือ ต้องฟ้องให้ผู้ขายรับผิดชอบภายใน 1 ปี นับแต่เวลาส่งมอบ<sup>5</sup>

## (2) ความชำรุดบกพร่องกับความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สิน

วิชญ์ เครื่องงาม ได้ตั้งข้อสังเกตว่าเรื่องชำรุดบกพร่องแตกต่างจากเรื่องสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สิน โดยอาศัยความเข้าใจว่า ความชำรุดบกพร่องต้องเป็นเรื่องทรัพย์สินที่ขายมีความเสื่อมเสียในเนื้อหาผิดไปจากสภาพปกติของทรัพย์สินประเภทนั้นเป็นฐานในการอธิบาย ทั้งนี้โดยได้ยกตัวอย่างประกอบการอธิบายว่า ถ้าตกลงซื้อเรือนไม้หลังหนึ่ง โดยเข้าใจว่าเป็นเรือนไม้สักทั้งหลัง แต่ที่จริงเรือนนั้นทำด้วยไม้ตะแบกเป็นส่วนใหญ่ ดังนี้เป็นเรื่องสำคัญผิดในคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญ สัญญาซื้อขายตกเป็นโมฆียะ ผู้ซื้ออาจบอกกล่าวสัญญาได้ตามมาตรา 120 ปพพ.เดิม (ปัจจุบันคือมาตรา 157 ปพพ.) แต่ถ้าผู้ซื้อต้องการซื้อเรือนไม้แล้วปรากฏว่าเรือนไม้ที่ขายนั้นเป็นเรือนไม้พุ่มมากอาจพังลงมาได้ ดังนี้เป็นเรื่องชำรุดบกพร่อง ผู้ขายต้องรับผิดชอบตามมาตรา 472 ปพพ. และในกรณีนี้ผู้ซื้อจะอ้างว่าสัญญาเป็นโมฆียะไม่ได้<sup>6</sup>

ตามความเห็นนี้ เรื่องชำรุดบกพร่องและเรื่องสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินเป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณสมบัติของทรัพย์สินเช่นเดียวกัน เพียงแต่ว่า กรณีชำรุดบกพร่องจำกัดเฉพาะกรณีที่ทรัพย์สินที่ขายนั้นมีสภาพผิดไปจากสภาพปกติ เพราะมีความเสื่อมเสียในเนื้อหาแฝงอยู่ ส่วนเรื่องสำคัญผิดนั้นเป็นกรณีที่ทรัพย์สินนั้นมีสภาพปกติ แต่มีคุณสมบัติต่างไปจากที่ผู้ซื้อเข้าใจ<sup>7</sup>

<sup>5</sup> โปรดเทียบคำพิพากษาฎีกาที่ 1655/2511

<sup>6</sup> วิชญ์ เครื่องงาม, *ซื้อขาย*, หน้า 261 ตัวอย่างทำนองเดียวกันนี้ยังเห็นได้จากคำร่ำนงเก่า โปรดดูหลวงประดิษฐ-มนูธรรม, *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3, ใน นิติสารัน* ปีที่ 4, 2475, หน้า 78-80

<sup>7</sup> โปรดเทียบ วิชญ์ เครื่องงาม, *ซื้อขาย*, หน้า 261 ซึ่งแม้จะไม่ได้ใช้ถ้อยคำเช่นนั้นโดยตรง แต่ใช้คำว่า “ข้อแตกต่างอยู่ที่ว่ากรณีตามมาตรา 120(ปัจจุบันคือมาตรา 157) เป็นเรื่องสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินอันทำให้นิติกรรมเป็นโมฆียะ ส่วนกรณีตามมาตรา 472 เป็นเรื่องคุณสมบัติของทรัพย์สินไม่ถูกต้องครบถ้วนตามสัญญา” ก็ตาม หากพิเคราะห์จากตัวอย่างเรื่องซื้อเรือนประกอบด้วยแล้ว ความคิดของวิชญ์ เครื่องงาม ก็อยู่ในแนวที่ได้สรุปไว้ด้วยนั่นเอง

## 2.2 การตีความมาตรา 472 ปพพ.

ตามมาตรา 472 ปพพ. ความรับผิดเพื่อชำระคบกพร่องของผู้ขายย่อมประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ คือ:

- 1) ความชำระคบกพร่อง และ
- 2) ความเสื่อมคุณค่าของทรัพย์สินที่ขาย ซึ่งอาจได้แก่
  - ก) การเสื่อมราคา หรือ
  - ข) การเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งใช้ตามปกติ หรือ
  - ค) การเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายตามสัญญา

หากขาดองค์ประกอบข้อหนึ่งข้อใดในสองข้อข้างต้นนี้แล้ว ผู้ขายย่อมไม่ต้องรับผิด เช่น มีความชำระคบกพร่อง แต่ความชำระคบกพร่องนั้นไม่ถึงขนาดทำให้ทรัพย์สินนั้นเสื่อมคุณค่า ผู้ขายย่อมไม่ต้องรับผิด หรือถ้าทรัพย์สินที่ขายเสื่อมคุณค่าอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น เสื่อมราคา หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งใช้ตามปกติ หรือแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายตามสัญญา แต่ถ้าความเสื่อมคุณค่าเช่นนั้นไม่ได้เป็นผลมาจากความชำระคบกพร่อง ดังนั้นผู้ขายก็ย่อมไม่ต้องรับผิดเช่นกัน

ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า ความชำระคบกพร่องตามความเห็นที่รับกันในเวลานี้หมายถึงความเสื่อมเสียในเนื้อหาของทรัพย์สินที่ขายจากสภาพปกติ ส่วนอย่างไรจะเรียกได้ว่าความเสื่อมคุณค่าของทรัพย์สินที่ขายหรือไม่ ย่อมจะต้องถือตามมาตรฐานของวิญญูชนตามปกติประเพณี หรือตามเจตนาของคู่กรณีเป็นเกณฑ์ ดังที่เราอาจเทียบได้จากถ้อยคำในตัวบทมาตรา 472 ปพพ.

ตัวอย่างที่มักยกขึ้นอธิบายในตำรา เช่น ชื่อจักรยานมาขบจี ถ้าวรลลือลือกไปเล็กน้อย แต่ยังใช้ขบจีได้ ผู้ขายไม่ต้องรับผิด<sup>8</sup> หรือที่ว่าชื่อดอกไม้มาช่อหนึ่ง ปรากฏว่ามีเข้าไปดอกหนึ่ง หรือชื่อรถยนต์มาคันหนึ่งแต่ลลือลือกไปนิดหนึ่ง ถือว่าผู้ขายไม่ต้องรับผิด<sup>9</sup> เหล่านี้ล้วนแต่ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า ความชำระคบกพร่องที่ปรากฏขึ้นนั้นไม่ถึงขนาดจะเรียกได้ว่าทำให้ทรัพย์สินที่ขายเสื่อมคุณค่าตามมาตรฐานของวิญญูชน หรือตามเจตนาที่แท้จริงของคู่กรณีทั้งสิ้น

กรณีที่ทรัพย์สินที่ขายมีความเสื่อมคุณค่า เช่น เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งใช้ตามปกติ หรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา แต่ทว่าไม่ใช่เรื่องที่ผู้ขายต้องรับผิดเพื่อชำระคบกพร่อง ก็มีที่ยกตัวอย่างกันไว้ในตำราที่ใช้กันอยู่เช่นกัน เช่น

<sup>8</sup> ประพนธ์ ศาคะมาน/ไพจิตร บุญญพันธ์, ชื่อขาย, หน้า 149

<sup>9</sup> วิญญู เครื่องาม, ชื่อขาย, หน้า 259

ถ้าผู้ขายส่งโทรทัศน์ยี่ห้ออื่นซึ่งคุณภาพด้อยกว่ามาให้ หรือส่งซื้อผ้าลินินแต่ผู้ขายส่งผ้าฝ้าย ซึ่งมีคุณภาพด้อยกว่ามาให้<sup>10</sup> กรณีเหล่านี้แม้จะเป็นเรื่องที่มีความเชื่อมคุณค่าก็จริง แต่ความเชื่อมคุณค่านั้นมิได้เป็นเพราะความชำรุดบกพร่อง มิได้เป็นเพราะความเสื่อมเสียในเนื้อหาของทรัพย์สินที่ขาย หากเป็นเพราะผู้ขายส่งทรัพย์สินประเภท ดังนั้นจึงไม่ใช่กรณีที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่อง หรือถ้าตกลงซื้อเรือไม้สัก แต่ที่จริงเรือนั้นทำด้วยไม้สักแต่เพียงบางส่วน ส่วนใหญ่เป็นไม้ตะแบก ดังนี้แม้เรือนั้นจะเชื่อมคุณค่าจากที่ตกลงกัน แต่เมื่อไม่ปรากฏว่ามีความเสื่อมเสียในเนื้อหาของทรัพย์สิน เช่น ไม่ปรากฏว่าเป็นเรือมุขัง<sup>11</sup> ดังนี้กรณีก็ไม่ใช่เรื่องที่ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องตามมาตรา 472 ปพพ. เช่นกัน<sup>12</sup>

### 3. ปัญหาทางปฏิบัติที่เกิดขึ้น

การอธิบายว่าความชำรุดบกพร่องคือ “ความเสื่อมเสียในเนื้อหาของทรัพย์สิน” หรือคือการที่ทรัพย์สินนั้นมีสภาพผิดปกติ ดังที่กล่าวข้างต้นแล้วนั้น ส่งผลให้ขอบเขตความรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องของผู้ขายค่อนข้างจะจำกัดอยู่ในวงแคบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ทรัพย์สินที่ขายกันนั้นเสื่อมราคา หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งใช้ตามปกติ หรือประโยชน์ที่มุ่งใช้ตามสัญญา แต่ทรัพย์สินนั้นมิได้เป็นทรัพย์สินที่มีความเสื่อมเสียในเนื้อหาหรือมีสภาพผิดปกติ กรณีดังกล่าวอาจเกิดขึ้นได้หลายลักษณะ ดังนี้:

#### 3.1 ในการซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง

ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งหมายถึงทรัพย์สินซึ่งได้ถูกกำหนดตัวไว้แน่นอน โดยเฉพาะเจาะจงแล้ว ในการซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ผู้ขายย่อมมีหน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินที่ได้เจาะจงกันไว้แก่นั่นต่อผู้ซื้อด้วยเหตุนี้ หากทรัพย์สินที่ขายมีสภาพหรือคุณสมบัติอันเป็นเหตุให้เสื่อมราคา หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่ผู้ซื้อมุ่งจะใช้เป็นปกติ ก็อาจมีปัญหาให้ถกเถียงกันได้ว่า เป็นกรณีที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบ หรือว่าเป็นเรื่องที่ผู้ซื้อต้องรับเคราะห์เป็นพับไป เพราะผู้ขายอาจอ้างได้ว่าตนได้ชำระหนี้ของตนครบถ้วนแล้ว คือเมื่อได้โอนกรรมสิทธิ์และส่งมอบทรัพย์สินที่ได้เจาะจงไว้แก่นั่นแก่ผู้ซื้อแล้ว ผู้ขายย่อมหลุดพ้นจากหน้าที่ตามสัญญา

<sup>10</sup> โปรดเทียบจากตัวอย่างของ ประพนธ์ สาตะมาน/ไพจิตร บุญญพันธ์, *ซื้อขาย*, หน้า 148-149

<sup>11</sup> โปรดเทียบจากตัวอย่างของ วิษณุ เครื่องงาม, *ซื้อขาย*, หน้า 261

<sup>12</sup> ส่วนผู้ขายจะต้องรับผิดชอบเพื่อการผิดสัญญาหรือไม่ชำระหนี้อย่างไร เป็นเรื่องที่จะได้กล่าวถึงในหัวข้อ 3. ต่อไป

ตัวอย่างเช่น ตกลงซื้อแหวนทองวงที่ผู้ชายสวมอยู่เป็นประจำ แต่ที่จริงแหวนวงนั้นเป็นแหวนทองเหลืองซึ่งผู้ชายเองก็ไม่รู้มาก่อน ตกลงซื้อภาพซึ่งวาดโดยจิตรกรมีชื่อ แต่ที่จริงเป็นภาพวาดที่มีผู้ลอกเลียนขึ้น หรือตกลงซื้อบ้านทรงไทยซึ่งผู้ชายบอกว่าสร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง แต่ที่จริงสร้างด้วยไม้สักเฉพาะด้านหน้ามุข หรือซื้อเครื่องเล่นสเตอริโอของนอกอย่างดี ปรากฏว่าเป็นเครื่องที่ใช้ได้เฉพาะกับไฟ 110 โวลต์ ไม่สามารถใช้กับไฟบ้านผู้ซื้อได้ ชื่อที่ดินมีโฉนดเพื่อปลูกสร้างโรงงาน แต่ที่จริงเป็นเขตห้ามก่อสร้างเพราะอยู่ในเขตที่ทางการกำหนดเป็นเขตเดินสายไฟฟ้าแรงสูงผ่านที่ดิน ฯลฯ

ดังนั้นถ้าหากทรัพย์สินที่ซื้อขาย อันได้แก่ แหวนก็ดี ภาพวาด บ้าน เครื่องเสียง หรือที่ดินก็ดี เป็นทรัพย์สินที่อยู่ในสภาพปกติ ไม่มีความเสื่อมเสีย แดกหัก บอบสลาย ผุพัง หรือเน่าเปื่อยแล้ว ตามความคิดที่รับกันอยู่ในวงนักกฎหมายไทยนั้น ทรัพย์สินเหล่านี้ก็ไม่ใช้ทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่อง และผู้ชายย่อมไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องตามมาตรา 472 ปพพ.

กรณีตามตัวอย่างที่กล่าวนี้ ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นกรณีที่ผู้ชายผิดสัญญาไม่ชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขาย เพราะในสัญญาซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง หนี้ของผู้ขายก็คือหนี้โอนกรรมสิทธิ์และส่งมอบทรัพย์สินที่ตกลงขายตามมาตรา 453 และ 461 ปพพ. ดังนั้นเมื่อผู้ชายได้โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเฉพาะสิ่งที่ตกลงขายให้แก่ผู้ซื้อ ผู้ขายย่อมได้ชื่อว่าชำระหนี้ตามสัญญาแล้ว กรณีที่ผู้ชายต้องรับผิดชอบจะได้ก็เฉพาะเมื่อผู้ชายไม่ชำระหนี้ เช่นไม่โอนกรรมสิทธิ์ ไม่ส่งมอบทรัพย์สิน หรือส่งมอบทรัพย์สินอย่างอื่นนอกจากที่ตกลงกัน หรือส่งมอบทรัพย์สินโดยขาดตกบกพร่องหรือล่าจำนวน ตามมาตรา 465-467 ปพพ. หรือทรัพย์สินชำรุดบกพร่อง ตามมาตรา 472-474 ปพพ. หรือถูกรอนสิทธิ ตามมาตรา 475 ปพพ. เท่านั้น เมื่อไม่เข้ากรณีเหล่านี้ ผู้ขายย่อมไม่ต้องรับผิดชอบ

ในเมื่อกรณีข้างต้นไม่ใช่เรื่องชำรุดบกพร่อง ไม่ใช่เรื่องผิดสัญญาซื้อขาย เช่นนี้มีปัญหาว่าผู้ชายอาจต้องรับผิดชอบต่อผู้ซื้อ โดยฐานอื่นหรือไม่ ประการใด

เมื่อผู้ชายไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อการไม่ชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขาย ผู้ขายอาจต้องรับผิดชอบเพื่อการไม่ชำระหนี้อย่างอื่นนอกเหนือไปจากหนี้ตามสัญญาซื้อขายตามปกติก็ได้ เช่นถ้าสัญญาซื้อขายนั้นเป็นสัญญาซื้อขายลักษณะพิเศษ เช่นเป็นสัญญาซื้อขายตามตัวอย่างหรือสัญญาซื้อขายตามคำพรรณนา ผู้ขายย่อมมีหน้าที่นอกเหนือไปจากสัญญาซื้อขายธรรมดา ก็จะต้องส่งมอบทรัพย์สินให้ตรงตามตัวอย่างหรือตามคำพรรณนา (มาตรา 503 ปพพ.) กรณีนี้ แม้ทรัพย์สินที่ส่งมอบจะไม่มีคุณภาพชำรุดบกพร่องก็ตาม หากทรัพย์สินที่ส่งมอบนั้นไม่ตรงตามตัวอย่างหรือคำพรรณนา ผู้ขายก็ต้องรับผิดชอบ หรือถ้าผู้ชายตกลงซื้อขายโดยมีการประกันคุณภาพสินค้าแล้วสินค้านั้นมีคุณภาพไม่ตรงตามที่รับประกัน ผู้ขายย่อมต้องรับผิดชอบรับประกันคุณภาพนั้นตามหลักสัญญาทั่วไปอีกโสดหนึ่งด้วย



แต่การซื้อขายตามตัวอย่างหรือตามคำพรรณนา หรือการซื้อขายโดยมีสัญญาประกันคุณภาพเป็นการซื้อขายที่มีองค์ประกอบพิเศษต่างจากการซื้อขายธรรมดา ถ้าผู้ขายมิได้ส่งมอบตัวอย่างให้ผู้ซื้อพิจารณา หรือมิได้พรรณนาคุณสมบัติของทรัพย์สินในฐานะเป็นสาระสำคัญของสัญญา หรือผู้ซื้อมิได้ตกลงซื้อเพราะเชื่อถือคำพรรณนานั้นเป็นหลักเช่นได้ตรวจตราทรัพย์สินนั้นแล้วก่อนตกลงซื้อ ดังนั้นการซื้อขายเช่นนั้นก็ไม่เข้าข่ายเป็นการซื้อขายตามตัวอย่างหรือตามคำพรรณนา<sup>13</sup> หรือถ้าผู้ขายมิได้มีเจตนาผูกพันตนเป็นพิเศษด้วยการทำสัญญารับประกันคุณภาพ เพียงแต่กล่าวอวดอ้างสรรพคุณสินค้าธรรมดา ดังนั้นการซื้อขายเช่นนั้นก็เป็นแต่เพียงการซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่งธรรมดา และผู้ขายอาจอ้างได้ว่าตนไม่มีหน้าที่พิเศษนอกเหนือไปจากการโอนกรรมสิทธิ์และส่งมอบทรัพย์สินตามสัญญาซื้อขาย

กรณีตามตัวอย่างข้างต้น ถ้ารับว่าไม่เข้าข่ายที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบพร้อมและไม่ใช่การซื้อขายตามตัวอย่างหรือตามคำพรรณนา ผู้ซื้อก็มีทางออกเหลืออยู่อีกทางหนึ่ง คืออ้างว่าสัญญาซื้อขายตกเป็นโมฆียะเพราะการแสดงเจตนาซื้อกระทำไปโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งปกติย่อมนับเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 120 ปพพ.เดิม (ปัจจุบันคือมาตรา 157 ปพพ.) และผลของการบอกล้างโมฆียกรรมก็คือการกลับคืนยังฐานะเดิมตามมาตรา 138 วรรคท้าย ปพพ.เดิม (ปัจจุบันคือมาตรา 176 วรรคแรก ปพพ.) ถ้าพ้นวิสัยที่จะกลับคืนเช่นนั้นได้ ให้ได้รับค่าเสียหายใช้ให้แทน (มาตรา 138 วรรคท้าย ปพพ.เดิม ปัจจุบันคือมาตรา 176 วรรคแรก ปพพ.) อนึ่ง ค่าเสียหายในที่นี้หมายถึงค่าเสียหายเพื่อทดแทนการกลับคืนสู่สภาพเดิมก่อนก่อสัญญา ดังนั้นจึงไม่รวมถึงการที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดขาดไร้อำนาจที่จะทำอะไรได้หากสัญญาไม่ถูกบอกล้าง แต่ประการใด นอกจากนั้นทางออกนั้นจำกัดเฉพาะกรณีแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญเท่านั้น ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ซื้อตกลงซื้อเพราะถูกงูใจให้หลงเชื่อการอวดอ้างสรรพคุณหรือการโฆษณาสินค้าของผู้ขายในส่วนที่มีใช้คุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญ ผู้ซื้อก็ไม่อาจอ้างเหตุเช่นนั้นมาบอกล้างสัญญาได้ แม้ว่าการขาดคุณสมบัติเช่นนั้นจะเป็นเหตุให้ทรัพย์สินที่ซื้อเสื่อมประโยชน์ใช้สอยแก่ผู้ซื้อก็ตาม

<sup>13</sup> โปรตเทียบ ประพนธ์ ศาตะมาน/ไพจิตร ปุญญพันธ์, *ซื้อขาย*, หน้า 205-206 และ ปรีชา สุมาวงศ์, *ซื้อขาย*, หน้า 275-276; เทียบฎีกา 2762/2524 : การอวดอ้างคุณสมบัติของทรัพย์สินเป็นการโฆษณาสินค้า เมื่อไม่มีรายละเอียดแห่งคำรับรองเป็นกิจจะลักษณะถึงขนาดที่ไม่เป็นการขายคำพรรณนา

### 3.2 การซื้อขายทรัพย์สินซึ่งระบุไว้แต่เพียงประเภท

ทรัพย์สินซึ่งระบุไว้แต่เพียงประเภทในที่นี้หมายถึงทรัพย์สินซึ่งไม่ได้ตกลงกำหนดตัวไว้โดยเจาะจง หน้าที่ของผู้ขายคือการโอนกรรมสิทธิ์และส่งมอบทรัพย์สินตามชนิดและประเภทที่ตกลงกัน ถ้าไม่ได้ตกลงกันผู้ขายย่อมมีหน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินชนิดปานกลาง (มาตรา 195 ปพพ.) สัญญาที่กำหนดประเภท (kind) หรือชนิด (quality) ของทรัพย์สินที่ขายกันนี้ โดยทั่วไปก็คือสัญญาขายตามคำพรรณนา (Sale by description) ตามมาตรา 503 ปพพ. ด้วยเหตุนี้ถ้าผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินไม่ตรงตามชนิดและประเภทที่ตกลงกัน เช่น สั่งซื้อผ้าไหมไทย แต่กลับส่งมอบผ้าไหมญี่ปุ่น สั่งซื้อไม้สักกลับส่งมอบไม้เต็ง สั่งซื้อตะปู 5 นิ้ว กลับส่งมอบตะปู 3 นิ้ว ดังนี้เป็นเรื่องผู้ขายไม่ชำระหนี้ ส่วนกรณีที่ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่องได้แก่กรณีที่ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินตามที่ตกลงกันแต่ทรัพย์สินนั้นมีความเสียหายในเนื้อหา มีความผิดปกติจากสภาพตามปกติของทรัพย์สินนั้น เช่น สั่งซื้อผ้าไหมไทย ผู้ขายส่งมอบผ้าไหมไทยจริง แต่เป็นผ้ามีตำหนิ หรือสั่งซื้อไม้สัก ผู้ขายส่งมอบไม้สักจริง แต่มีรอยแตกในเนื้อไม้ เป็นต้น

ในกรณีซื้อขายทรัพย์สินซึ่งระบุไว้แต่เพียงประเภทหรือการขายตามคำพรรณนา นี้ หากทรัพย์สินมีคุณสมบัติต่างจากคำพรรณนา ผู้ขายย่อมต้องรับผิดชอบตามมาตรา 503 ปพพ. และถือได้ว่าผู้ขายไม่ชำระหนี้<sup>14</sup> เช่น สั่งซื้อผ้าไหมอิตาลีชนิดหน้ากว้าง ถ้าผู้ขายส่งมอบผ้าไหมอิตาลีชนิดหน้าแคบ เป็นเรื่องส่งมอบทรัพย์สินผิดประเภท ถือว่าผู้ขายไม่ชำระหนี้ แต่ ถ้าผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินถูกต้องตามประเภทและชนิดที่ตกลงกันแล้ว หากทรัพย์สินที่ขายมีความเสียหายในเนื้อหา จึงนับเป็นเรื่องที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่องตามความเห็นที่รับกันอยู่ในปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี ยังอาจมีปัญหาก่อเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะในกรณีที่ทรัพย์สินที่ขายมีคุณสมบัติต่างจากคุณสมบัติตามปกติ โดยมีใช่เป็นเพราะมีความเสียหายในเนื้อหาของทรัพย์สินนั้น ตัวอย่างเช่น ตกลงซื้อนมผงสำหรับเด็กทารกจากยุโรปจำนวน 500 ทิบ เพื่อนำมาจำหน่ายในประเทศ ระหว่างนั้นเกิดอุบัติเหตุนิวเคลียร์ขึ้นในยุโรป และพบว่านมผงจากยุโรปบางส่วนมีสารกัมมันตรังสีเจือปน และอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของทารก ทำให้นมผงซึ่งนำเข้าจากยุโรปในช่วงนั้นขายไม่ได้หรือถูกทางราชการห้ามนำออกจำหน่าย ในกรณีเช่นนี้ ถ้าผู้สั่งซื้อนมผงจะอ้างว่านมผงที่ส่งมาไม่ตรงตามคำพรรณนา หรือไม่ใช่นมประเภทและชนิดที่ตกลงจะลำบาก หรือถ้าจะอ้างว่านมนั้นเสียหายในเนื้อหาเพราะมีสาร

<sup>14</sup> โปรดเทียบฎีกาที่ 906-909/2473; 695/2475; 548/2499; 746/2506; 113/2519 ในกรณีเหล่านี้ผู้ซื้อจะมีสิทธิบอกปิดไม่รับชำระหนี้และเรียกค่าเสียหายเพื่อการไม่ชำระหนี้ได้

กัมมันตรังสีเจือปน ก็เป็นเรื่องที่ยาก เพราะส่วนที่ผู้ขายส่งมาให้ นั้นอาจเป็นส่วนที่ไม่มีสารกัมมันตรังสีเจือปนก็ได้ แต่ที่แน่ ๆ ก็คืออนมพจน์นั้นขายไม่ได้ และมีเหตุเสื่อมราคาอย่างเห็นได้ชัด เพราะไม่มีใครจะคิดเสื่อมซื้อไปบริโภค ในกรณีเช่นนี้ ถ้าถือตามความเห็นที่รับกันอยู่อย่างเคร่งครัด ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่องเฉพาะกรณีที่มีความเสื่อมเสื่อมในเนื้อหา คือมีสารกัมมันตรังสีเจือปนอยู่จริงเท่านั้น กรณีมีเหตุน่าเชื่อว่าอนมพจน์มีสารกัมมันตรังสีเจือปนอยู่เท่านั้นยอมไม่เพียงพอที่จะเรียกให้ผู้ขายรับผิดชอบได้เลย

### 3.3 กรณีซื้อขายโดยมีข้อตกลงเกี่ยวกับคุณสมบัติของทรัพย์สินที่ขาย

การตกลงซื้อขายทางธุรกิจในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการซื้อทรัพย์สินเฉพาะสิ่งหรือทรัพย์สินที่ระบุไว้เพียงประเภท มักจะทำกันในลักษณะที่มีการตกลงเกี่ยวกับคุณสมบัติของทรัพย์สินว่าจะต้องมีความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันผู้ซื้อมุ่งจะเสื่อมด้วยเสื่อม เช่น ซื้อเสื่อมเพื่อใช้ทาเรือเดินทะเล สีน้มนยอมจะต้องเป็นสีชนิดพิเศษที่ไม่หลุดลอกเมื่อแช่น้ำอยู่เป็นเวลานาน ๆ ซื้อแผ่นใยสังเคราะห์สำหรับป้องกันความร้อนในตัวอาคาร แผ่นใยสังเคราะห์นั้นยอมจะต้องไม่มีส่วนผสมของสารที่เป็นพิษต่อร่างกายมนุษย์ ซื้อรถบรรทุกเพื่อใช้บรรทุกหินในที่ทุรกันดาร รถนั้นจะต้องเป็นรถที่มีกำลังสูงและมีความทนทานกว่ารถบรรทุกธรรมดา ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นก็คือ ถ้าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่มีคุณภาพปกติแต่ขาดคุณสมบัติพิเศษที่เหมาะสมแก่ประโยชน์ที่ผู้ซื้อมุ่งจะเสื่อมตามสัญญาโดยมิได้เกิดจากความเสื่อมเสื่อมในเนื้อหาของทรัพย์สินนั้น ดังนั้นยอมถือไม่ได้ว่าทรัพย์สินที่ขายนั้นมีความชำระคบกพร่อง เพราะตามความเห็นที่รับกันอยู่ในเวลานี้ถือว่า ความชำระคบกพร่องคือความเสื่อมเสื่อมในเนื้อหาของทรัพย์สินที่ขาย ดังนั้น การที่ทรัพย์สินที่ขายขาดคุณสมบัติพิเศษโดยไม่มี ความเสื่อมเสื่อมในเนื้อหา ย่อมเรียกไม่ได้ว่าทรัพย์สินนั้นชำระคบกพร่อง

ในกรณีเหล่านี้ ผู้ซื้อจะเรียกให้ผู้ขายรับผิดชอบได้ก็ต่อเมื่อสามารถอาศัยสิทธิตามสัญญาอย่างอื่นเป็นฐาน เช่น ตามสัญญาขายตามคำพรรณนา (มาตรา 503 ปพพ.) หรือตามสัญญารับประกันคุณภาพสินค้าซึ่งเป็นสัญญาต่างตอบแทนชนิดพิเศษอย่างหนึ่ง การจะอ้างสิทธิตามสัญญาเช่นนั้นได้ ก็ต้องมีข้อเท็จจริงว่า ผู้ขายก็มีเจตนาผูกพันตามสัญญานั้น ๆ ด้วย เช่น ในการขายตามคำพรรณนา ก็ต้องปรากฏว่า คำพรรณนาของผู้ขายคลุมไปถึงคุณสมบัติที่ตอบสนองความมุ่งหมายของผู้ซื้อด้วย หรือถ้าเป็นสัญญาประกันคุณภาพสินค้าก็ต้อง

ปรากฏว่า ผู้ขายมีเจตนาผูกพันตนเป็นกิจจะลักษณะ พอที่จะกล่าวได้ว่า หากทรัพย์สินที่ขายเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายตามสัญญาแล้ว ผู้ขายจะรับผิดชอบ<sup>15</sup>

ข้อที่เป็นปัญหาสำคัญก็คือ โดยทั่วไปคำพรรณนาของผู้ขายมักจะครอบคลุมเฉพาะประเภทและชนิดของสินค้า ไม่ได้คลุมไปถึงการรับรองว่าทรัพย์สินที่ขายจะเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่ผู้ซื้อมุ่งหมายด้วย ในทางปฏิบัติ ผู้ซื้อจะเป็นฝ่ายแจ้งความมุ่งหมายในการซื้อทรัพย์สินนั้นแก่ผู้ขาย และผู้ขายจะเป็นฝ่ายขายทรัพย์สินโดยคำนึงถึงความมุ่งหมายเช่นนั้น ในกรณีเช่นนี้ เราอาจกล่าวได้ว่าผู้ขายรับรู้ความมุ่งหมายของผู้ซื้อ แต่จะกล่าวว่า ในกรณีเช่นนี้ผู้ขายย่อมมีเจตนารับประกันว่าทรัพย์สินที่ขายจะต้องตามความมุ่งหมายของผู้ซื้อหรือไม่ ยังเป็นข้อที่น่าสงสัยอยู่

## 4. ข้อเสนอว่าด้วยความหมายของคำว่าชำรุด

### บกพร่อง

#### 4.1 เกณฑ์ที่แท้จริงของเรื่องชำรุดบกพร่อง

ความคิดที่ว่า ความชำรุดบกพร่องหมายถึงความเสื่อมเสียในเนื้อหาของทรัพย์สินจากสภาพปกติ ดังที่ได้อธิบายแล้วข้างต้น เป็นสิ่งที่ควรจะได้รับพิจารณาทบทวนเสียใหม่ ทั้งนี้เพราะความเข้าใจที่เป็นอยู่ยังมีข้อบกพร่องอยู่บางประการ และให้ความคุ้มครองแก่ผู้ซื้อได้ไม่เพียงพอ

ถ้าเราพิจารณาคำอธิบายที่รับกันอยู่ทุกวันนี้ว่า ความชำรุดบกพร่องหมายถึง “ความเสื่อมเสียในเนื้อหาของทรัพย์สิน” ให้ดี เราก็จะพบว่าอันที่จริงแล้ว การที่เราเรียกทรัพย์สินที่มีความเสื่อมเสียในเนื้อหาว่าเป็นทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องนั้น ไม่ใช่เพราะทรัพย์สินนั้นมีความเสื่อมเสียในเนื้อหาด้วยตัวของมันเอง หรือมีสภาพต่างจากสภาพตามปกติของทรัพย์สินนั้น เหตุสำคัญที่ทำให้เราถือว่าทรัพย์สินนั้นชำรุดบกพร่องก็คือการที่ทรัพย์สินนั้นมีสภาพต่างจากสภาพที่ควรจะเป็นตามความมุ่งหมายของสัญญาต่างหาก เกณฑ์ที่ใช้ตัดสินว่าทรัพย์สินชำรุดบกพร่องหรือไม่ ไม่ใช่เพราะทรัพย์สินนั้น “ชำรุด” ในตัวของมัน แต่เพราะทรัพย์สินนั้นไม่ได้ “มาตรฐาน” ตามความมุ่งหมายของสัญญา

ตัวอย่างที่ยกกันขึ้นมาอ้างในตำรา เช่น ผ้าเนื้อเปื่อยย่อมเป็นผ้าที่ชำรุดบกพร่อง โทรทัศน์ที่หลอดภาพเสียย่อมเป็นโทรทัศน์ที่ชำรุดบกพร่อง เรือนที่ผุอยู่อาศัยไม่ได้เป็น

<sup>15</sup> โปรดเทียบ ฎีกาที่ 2762/2524; 3281/2524

เรือนที่ชำรุดบกพร่อง เหล่านี้ดูเผิน ๆ แล้วเหมือนกับว่ามันมีความชำรุดบกพร่องเพราะมันมี “ความเสื่อมเสียในเนื้อหา” แต่อันที่จริงแล้วเป็นความเข้าใจที่ไขว้เขว เพราะไม่ได้ ใ้ตรตรงให้ละเอียด ความเข้าใจไขว้เขวนี้เราจะเห็นได้ชัดขึ้นถ้าเราคิดต่อไปอีกสักนิดว่า ผ้าเก่าเก็บเนื้อเปื่อยยุ่ยก็ดี โทรทัศน์หลอดภาพเสียก็ดี หรือเรือนผุพังก็ดี เหล่านี้ยังอาจขาย กันได้ในฐานะเป็นของเก่าของเสีย หรือของหายาก เช่น ซื่อผ้าโบราณไว้ประดับบ้าน ซื่อ โทรทัศน์เก่าเพื่อถอดเอาชิ้นส่วนมาเป็นอะไหล่ ซื่อเรือนผุพังเพื่อถอดเอาไม้หายาก เป็นต้น ในกรณีเหล่านี้ไม่มีใครจะมานั่งคิดว่าผู้ขายจะต้องรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องเพราะเหตุที่ ทรัพย์สินที่ขายมีความเสื่อมเสียในเนื้อหาเลย แม้ว่าทรัพย์สินนั้นจะมีความเสื่อมเสียใน เนื้อหาอยู่ชัด ๆ ก็ตาม ที่เป็นดังนี้ก็เพราะความชำรุดบกพร่องนั้น แท้จริงหาได้ขึ้นอยู่กับ ความเสื่อมเสียในเนื้อหาแห่งทรัพย์สินที่ขายกันแต่ประการใด แต่ขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของ สัญญาต่างหาก การที่เราถือว่าผ้าเนื้อเปื่อยยุ่ยเป็นผ้าที่ชำรุดบกพร่อง โทรทัศน์ที่หลอดภาพ เสียเป็นโทรทัศน์ที่ชำรุดบกพร่อง หรือเรือนที่ผุพังเป็นเรือนที่ชำรุดบกพร่องก็เพราะเรา อาศัยความมุ่งหมายของสัญญาเป็นเกณฑ์ว่า การซื้อขายนั้น ๆ เป็นการซื้อขายทรัพย์สินใน สภาพของใหม่หรือของที่ใช้การได้ดีทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้เกณฑ์ที่จะใช้ตัดสินว่าทรัพย์สินใดเป็น ทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องหรือไม่จึงไม่ได้อยู่ที่ว่าทรัพย์สินนั้นมีความเสื่อมเสียในเนื้อหาหรือไม่ แต่อยู่ที่ว่าทรัพย์สินนั้นเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายตามสัญญาหรือไม่ต่างหาก คำว่า “ชำรุดบกพร่อง” ในมาตรา 472 ปพพ. จึงไม่ได้หมายถึงความเสื่อมเสียในเนื้อหาแห่งทรัพย์สิน อย่างที่เข้าใจกัน แต่หมายถึง “การขาดคุณสมบัติอันพึงมีตามสัญญา” อันเป็นเหตุให้ ทรัพย์สินซึ่งขายเสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติ หรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา

## 4.2 ข้อพิจารณาในแง่กฎหมายเปรียบเทียบ

หลักกฎหมายที่ว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบในกรณีทรัพย์สินที่ขายชำรุดบกพร่องทำนอง เดียวกับมาตรา 472 ปพพ. นี้ มีในประมวลกฎหมายที่สำคัญ ๆ เช่นในมาตรา 1641 แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 459 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 197 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งสวิส เป็นต้น เกณฑ์ที่ใช้ตัดสินว่าทรัพย์สินที่ขายชำรุดบกพร่อง หรือไม่ในประเทศเหล่านี้ไม่ได้อยู่ที่ว่าทรัพย์สินนั้นเสื่อมเสียในเนื้อหาหรือไม่ แต่อยู่ที่ว่า ทรัพย์สินนั้นเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาหรือไม่<sup>16</sup> ส่วนในระบบคอม

<sup>16</sup> โปรดดู Rabel, Das Recht des Warenkaufs II, S.112 f. ; ในเยอรมัน แนวคำพิพากษาศาลเดินตาม หลักที่เรียกว่า “der subjektive Fehlerbegriff” คือถือว่า ความชำรุดบกพร่องได้แก่ “การที่ ทรัพย์สินที่ขายมีคุณสมบัติต่างจากที่ตกลง” มาตั้งแต่ประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่ง : RGZ 135,

มอนลอร์ก็มีความรับผิดเพื่อชำระคบกพร่องในทำนองนี้ คือมีหลักอยู่ว่าผู้ขายต้องรับผิดเพื่อการผิดสัญญา (Liability for breach of contract) หากทรัพย์สินที่ขายไม่ตรงตามคำพรรณนา (Non-conformance with description)<sup>17</sup> หรือความเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งใช้ตามปกติ (Breach of condition/warranty of merchantable quality)<sup>18</sup> หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งหมายโดยสัญญา (Breach of condition/warranty of fitness for particular purpose)<sup>19</sup> ตามหลักที่ว่านี้ ผู้ขายต้องรับผิดถ้าหากทรัพย์สินที่ขายเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งใช้ตามปกติ หรือแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าทรัพย์สินที่ขายนั้นจะมีความเสื่อมเสียในเนื้อหาหรือไม่ กล่าวคือถือเกณฑ์ความมุ่งหมายของสัญญาเป็นหลักนั่นเอง

### 4.3 ผลทางปฏิบัติของการยอมรับความหมายใหม่

ถ้าเรารับการนิยามความหมายของคำว่า “ชำระคบกพร่อง” เสียใหม่ดังที่ว่านี้ผลก็จะเห็นว่า ความรับผิดเพื่อชำระคบกพร่องของผู้ขายก็จะกว้างขึ้นจากที่รับกันอยู่

ในการซื้อทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ถ้าทรัพย์สินที่ตกลงขายมีคุณสมบัติต่างจากที่จะพึงมีตามสัญญา เป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมประโยชน์แก่ผู้ซื้อ ผู้ขายย่อมต้องรับผิดเพื่อชำระคบกพร่อง เช่นถ้าแหวนทองที่ตกลงขายไม่ได้ทำด้วยทอง แต่เป็นแหวนทองเหลือง ผู้ขายก็ต้องรับผิด ถ้ารูปที่ขายเป็นของลอกเลียนไม่ใช่ของแท้ ถ้ารถที่ขายไม่ได้เป็นรุ่นที่ตกลงกัน ถ้าที่ดินที่ขายไม่สามารถใช้ก่อสร้างได้ตามความมุ่งหมายในสัญญา เหล่านี้ผู้ขายย่อมต้องรับผิดเพื่อชำระคบกพร่อง โดยไม่ต้องพิจารณาว่าทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นทรัพย์สินที่ “ชำระ” หรือมีความเสื่อมเสียในเนื้อหาหรือไม่

ในการซื้อขายทรัพย์สินที่ระบุไว้แต่เพียงประเภท หากผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินไม่ตรงตามที่ตกลงกัน ไม่ว่าจะเป็นกรณีส่งมอบทรัพย์สินผิดประเภท เช่นสั่งซื้อผ้าไหมแล้วส่งมอบผ้าฝ้าย หรือส่งมอบทรัพย์สินที่ขาดคุณสมบัติตามที่ตกลงกัน เช่นซื้อกาวสังเคราะห์ยี่ห้อหนึ่งเพื่อใช้ในการอัดไม้ ผู้ขายส่งมอบกาวยี่ห้ออื่น แต่กาวยี่ห้อนั้นขาดคุณสมบัติตามสัญญา ใช้อัดไม้ไม่ได้ หรือสั่งซื้อนมผงเลี้ยงทารกยี่ห้อหนึ่งมาจำหน่าย ผู้ขายส่งนมผงยี่ห้ออื่นมาจริง แต่นม

---

340, 342 ; 161, 330, 334 โปรดดู Soergel/Huber, Kommentar zum BGB 2/2, vor § 459 Nr.39; ในกฎหมายสวีต โปรดดู Berner Kommentar zum OR/Giger, Art.197 Nr.52

<sup>17</sup> Sale of Goods Act 1979, Sect.13

<sup>18</sup> Sale of Goods Act 1979, Sect.14 (2), (6); Uniform Commercial Code, §§ 2-314 (1), (2)

<sup>19</sup> Sale of Goods Act 1979, Sect.14 (3) ; Uniform Commercial Code, § 2-315

ผมนั้นนำออกจำหน่ายไม่ได้ เพราะต้องสงสัยว่าจะมีสารกัมมันตรังสีเจือปน ดังนั้นผู้ขายก็ต้องรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่อง

โดยเฉพาะการซื้อขายที่มีข้อตกลงเกี่ยวกับคุณสมบัติของทรัพย์สินที่ขาย ผู้ขายย่อมต้องรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่องถ้าทรัพย์สินที่ขายนั้นขาดคุณสมบัติที่ตกลงกัน แม้ว่าทรัพย์สินนั้นจะปราศจากความเสียหายในเนื้อหา หรือแม้ว่าทรัพย์สินนั้นจะตรงตามคำพรรณนาก็ตาม เช่นตกลงซื้อที่ดินริมทะเลโดยมุ่งจะได้ชมทิวทัศน์ แต่กลับมีผู้ก่อสร้างอาคารบังทิวทัศน์ ซึ่งรถบรรทุกโดยแจ้งให้ผู้ขายทราบว่าจะใช้สำหรับขนหินในที่ทุรกันดาร แต่ได้รถบรรทุกธรรมดาที่ไม่สามารถทนทานต่องานหนักเป็นพิเศษได้ ซึ่งอาหารผสม ซึ่งปกติใช้เลี้ยงไก่พันธุ์หนึ่งเพื่อใช้เลี้ยงไก่อีกพันธุ์หนึ่งตามคำแนะนำของผู้ขาย ปรากฏว่าอาหารนั้นไม่เหมาะสมสำหรับไก่พันธุ์หลังทำให้ไก่ไม่ไข่ ซึ่งอะไหล่รถซึ่งผลิตเลียนแบบของแท้โดยผู้ขาย แนะนำว่าราคาถูกกว่าแต่ใช้แทนกันได้ ปรากฏว่าอะไหล่ชิ้นนี้ใช้ได้เฉพาะกับรถยี่ห้อดังกล่าวบางรุ่น แต่ใช้กับรถของผู้ซื้อไม่ได้ หรือก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ดังนั้นแม้ทรัพย์สินที่ซื้อจะไม่มีสภาพเสียหายเลย แต่ถ้าทรัพย์สินนั้นขาดคุณสมบัติบางอย่างเป็นเหตุให้เสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายแล้วผู้ขายย่อมต้องรับผิดชอบ

#### 4.4 ผลของความแตกต่างระหว่างชำระคบกพร่องกับการผิด

##### สัญญา

การเสนอความหมายของชำระคบกพร่องในลักษณะที่กินความกว้างขึ้นเช่นนี้ทำให้เรื่องชำระคบกพร่องไม่จำกัดเฉพาะกรณีที่ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ขายตามสัญญา แต่ทรัพย์สินนั้นมีความเสียหายในเนื้อหา ดังที่มีผู้เสนอมาแต่เดิมอีกต่อไป<sup>20</sup> ชำระคบกพร่องตามความหมายใหม่กับการผิดสัญญาจึงอาจซ้อนกันอยู่ในบางขอบเขต และโดยที่อายุความฟ้องคดีเพื่อความรับผิดเพื่อชำระคบกพร่อง กับอายุความฟ้องคดีเพื่อการไม่ชำระหนี้แตกต่างกัน จึงควรแยกความแตกต่างระหว่างเรื่องทั้งสองให้เห็นชัดเจน

ในสัญญาซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง เราอาจแยกข้อแตกต่างระหว่างกรณีความรับผิดเพื่อชำระคบกพร่องกับการไม่ชำระหนี้ออกจากกันได้อย่างชัดเจน ถ้าผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ตกลงกันแต่ทรัพย์สินนั้นมีคุณสมบัติต่างจากที่จะพึงมีตามสัญญา ก็เป็นเรื่องชำระคบกพร่อง แต่ถ้าผู้ขายไม่ส่งมอบ หรือส่งมอบทรัพย์สินอื่น ก็เป็นเรื่องไม่ชำระหนี้หรือชำระหนี้เป็นอย่างอื่น ซึ่งมีอายุความฟ้องคดีต่างกัน กล่าวคือในเรื่องชำระคบกพร่อง อายุความ 1 ปี นับแต่พบเห็นความชำระคบกพร่องตามมาตรา 474 ปพพ. แต่ในเรื่องไม่ชำระหนี้อายุความย่อมเป็นไปตาม

<sup>20</sup> โปรดดู หัวข้อ 2.1 (1)

หลักทั่วไปเรื่องอายุความใช้สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 164 ปพพ. เดิม (ปัจจุบันคือมาตรา 193/30 ปพพ.) คือ 10 ปี

ส่วนในกรณีการซื้อขายทรัพย์สินเป็นประเภทนั้น การแยกข้อแตกต่างค่อนข้างลำบาก ตามปกติการส่งมอบทรัพย์สินไม่ตรงตามประเภทหรือชนิดที่ตกลงกัน ย่อมตกอยู่ได้บังคับ เรื่องการรับผิดชอบเพื่อการส่งของไม่ตรงตามคำพรรณนา (มาตรา 503, 504 ปพพ.) ซึ่งมีอายุความ 1 ปีนับแต่เวลาส่งมอบ ถ้าไม่เข้าข่ายการขายตามคำพรรณนา<sup>21</sup> กรณีก็ต้องเป็นไปตาม บทบัญญัติเรื่องซื้อขายทั่วไปด้วยความรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่อง (มาตรา 472 ปพพ.) ซึ่งมีอายุความ 10 ปี นับแต่พบเห็นความบกพร่องตามมาตรา 474 ปพพ. หรือเรื่องไม่ชำระหนี้ ซึ่งมีอายุความ 10 ปีตามมาตรา 164 ปพพ. เดิม (ปัจจุบันคือมาตรา 193/30 ปพพ.) เราอาจกล่าวได้ว่าถ้าส่งมอบทรัพย์สินผิดประเภท เช่นส่งซื้อข้าวเหนียว แต่ส่งมอบข้าวเจ้า ส่งซื้อ เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิ แต่ส่งมอบเมล็ดพันธุ์ข้าว ก.ข. ธรรมดา ดังนี้เป็นเรื่องไม่ชำระหนี้ แต่ถ้าส่งมอบทรัพย์สินประเภทที่ตกลง แต่ผิดชนิดหรือคุณภาพไม่ตรงตามที่ตกลงกัน กรณี ย่อมต้องพิจารณาต่อไปว่าทรัพย์สินที่ขายผิดไปจากเจตนาของกลุ่มกรณีเพียงใด ถ้าผิดจากเจตนาของกลุ่มกรณีถึงขนาดที่เกินกว่าจะคาดหมายได้ว่าผู้ซื้อจะยอมรับได้ก็ควรปรับเข้าเป็นกรณี ไม่ชำระหนี้ แต่ถ้าผิดไปเพียงเล็กน้อยพอจะคาดหมายได้ว่าผู้ซื้ออาจรับทรัพย์สินเช่นนั้นไว้ ก็ควรปรับเป็นเรื่องชำระคบกพร่อง เช่นส่งซื้อน้ำตาลทรายขาวชั้นที่ 1 เพื่อใช้ทำขนม แต่ส่งมอบน้ำตาลทรายขาวชั้นที่ 2 ซึ่งไม่เหมาะสำหรับทำขนม ซื้อข้าวตามโครงการพุงราคา ข้าว แต่ผู้ขายส่งมอบข้าวซึ่งเก็บไว้แต่ปีก่อนและไม่อยู่ในขอบข่ายการพุงราคา ดังนี้เป็นเรื่องไม่ชำระหนี้ ไม่ใช่เรื่องชำระคบกพร่อง เป็นต้น

#### 4.5 ชำระคบกพร่องกับความสำคัญผิดในคุณสมบัติอันเป็น

##### สาระสำคัญของทรัพย์สิน

การแยกความแตกต่างระหว่างเรื่องชำระคบกพร่องกับเรื่องสำคัญผิดในคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของทรัพย์สินตามมาตรา 120 ปพพ. เดิม (ปัจจุบันคือมาตรา 157 ปพพ.) ที่รับกันอยู่ในปัจจุบันโดยอาศัยเกณฑ์ว่าถ้าเข้าใจว่าทรัพย์สินมีสภาพดีทั้งที่ทรัพย์สินนั้นมีสภาพเสื่อมเสียในเนื้อหาก็คือเป็นเรื่องชำระคบกพร่อง แต่ถ้าเข้าใจผิดไปว่าทรัพย์สินที่ขายมีคุณสมบัติอย่าง

<sup>21</sup> โปรดดู ฎีกาที่ 286/2520 : ผู้ซื้อกำหนดรายละเอียดของทรัพย์สินที่ซื้อไม่ใช่ผู้ขายกำหนด จึงไม่ใช่การขายตามคำพรรณนา; ฎีกาที่ 998/2521 : ประมวลขายของได้แล้วทำสัญญารับรองการปฏิบัติตามสัญญา กับให้ทดลองคุณสมบัติ ไม่เป็นการขายตามคำพรรณนา; ฎีกาที่ 3281/2524 : สัญญาซื้อขายระบุยอมให้ผู้ซื้อตรวจสอบทดลองคุณภาพ ถ้าไม่ตรงตามที่ระบุให้ทรงสิทธิที่จะไม่รับสินค้า ไม่ใช่การขายตามคำพรรณนา



อื่นต่างไปจากที่เป็นจริงจึงจะนับว่าเป็นเรื่องสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินนั้น เป็นความเข้าใจไขว้เขวอีกอย่างหนึ่งซึ่งเกิดจากการยึดติดอยู่กับความคิดว่าเรื่องชำระคบกพร่องเป็นเรื่องของความเสียหายในเนื้อหาของทรัพย์สินที่ขาย<sup>22</sup>

อันที่จริงนั้น การที่ผู้ซื้อเข้าใจว่าทรัพย์สินที่ตนซื้อ มีคุณสมบัติอย่างหนึ่งซึ่งต่างจากที่เป็นอยู่จริง ๆ เป็นเรื่องสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินทั้งสิ้น ไม่ว่าคุณสมบัตินั้นจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเสียหายในเนื้อหาของทรัพย์สินที่ขาย (เช่นสำคัญว่าเป็นเรือไม่สภาพดี แต่ที่จริงเป็นเรือผุ) หรือจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับประเภทหรือชนิดของทรัพย์สินที่ขาย (เช่นสำคัญว่าเป็นเรือไม้สัก แต่ที่จริงเป็นเรือไม้ตะแบก) ก็ตาม จะเห็นได้ว่าเรื่องชำระคบกพร่องกับเรื่องสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินนั้นอาจซ้อนทับกันอยู่ได้ ที่นี้ถ้าเราอมรับความหมายของคำว่า “ชำระคบกพร่อง” เสียใหม่ตามที่เสนอในข้อเขียนนี้ก็จะเห็นได้ว่ากรณีความสำคัญผิดในคุณสมบัติอันปกตินับเป็นสาระสำคัญอาจเป็นเรื่องชำระคบกพร่องได้ในขณะเดียวกัน และอาจซ้อนกันอยู่ในขอบเขตกว้างกว่ากรณีตามคำนิยามเรื่องชำระคบกพร่องที่รับกันอยู่ ผลก็คือผู้ซื้อได้รับความคุ้มครองกว้างขึ้น เพราะขอบเขตความรับผิดเพื่อชำระคบกพร่องเป็นคุณแก่ผู้ซื้อมากกว่าการกลับสู่สถานะเดิมตามหลักการบอกล้างโมฆียะกรรมตามมาตรา 138 วรรคท้าย ปพพ. เดิม (ปัจจุบันคือมาตรา 176 วรรคแรก ปพพ) เช่นตกลงซื้อภาพวาดซึ่งคู่สัญญาเข้าใจว่าเป็นภาพวาดของปีศาจโซ่ แต่ที่จริงเป็นภาพที่มีผู้ลอกเลียนขึ้น ดังนี้ผู้ขายต้องรับผิดเพื่อชำระคบกพร่อง ในกรณีเช่นนี้ ผู้ขายอาจต้องรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษแก่ผู้ซื้อ เช่นการขาดไร้กำไรที่ควรจะได้ อีกด้วย ถ้าหากผู้ขายได้คาดเห็นหรือควรคาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นก่อนแล้ว (มาตรา 222 วรรคสอง ปพพ.) ในขณะที่หากเป็นกรณีผู้ซื้อบอกล้างโมฆียะกรรม ผู้ซื้อย่อมเรียกค่าเสียหายได้เพียงเฉพาะเพื่อทดแทนการกลับคืนสู่ฐานะเดิม

---

<sup>22</sup> โปรดดูหัวข้อ 2.1 (2) และเชิงอรรถที่ 6, 7

# บทที่ 3

## ความรับผิดชอบของผู้ขาย

### 1. ฐานแห่งความรับผิด

#### 1.1 ผลของกฎหมายหรือผลของสัญญา

ตามมาตรา 453 ประกอบกับมาตรา 461 ปพพ. ผู้ขายย่อมมีหน้าที่โอนกรรมสิทธิ์และส่งมอบทรัพย์สินที่ขายแก่ผู้ซื้อ ทรัพย์สินที่ส่งมอบนี้จะต้องไม่ขาดตกบกพร่องหรือล้าจำนวน (มาตรา 465-467 ปพพ.) ต้องไม่ชำรุดบกพร่อง (มาตรา 472 ปพพ.) และต้องไม่ถูกรอนสิทธิ (มาตรา 475 ปพพ.)

การที่ผู้ขายมีหน้าที่โอนกรรมสิทธิ์และส่งมอบทรัพย์สินที่ขายนั้น เห็นได้ชัดเจนว่าเป็นหน้าที่ตามสัญญาซื้อขาย เป็นไปตามเจตนาของผู้ขายโดยตรง แต่หน้าที่รับรองว่าทรัพย์สินที่ขายไม่ขาดตกบกพร่องหรือล้าจำนวนก็ดี ไม่ชำรุดบกพร่อง หรือไม่ถูกรอนสิทธิก็ดี อาจมีบางท่านเห็นว่า เป็นหน้าที่ที่อยู่นอกขอบเขตเนื้อหาของสัญญาซื้อขาย เพราะธรรมดาผู้สัญญาซื้อขายย่อมมีหน้าที่โอนกรรมสิทธิ์ ส่งมอบทรัพย์สิน หรือชำระราคา เท่านั้น ดังนั้นหากคู่กรณีประสงค์จะผูกพันกันยิ่งกว่านั้นก็ต้องตกลงกันไว้อย่างแจ้งชัด หรือทำสัญญารับประกันไว้เป็นเอกสารแยกต่างหากจากสัญญาซื้อขาย คู่กรณีจึงจะต้องรับผิด

ที่ชนะที่ถือว่า หนี้ตามสัญญาซื้อขายย่อมจำกัดอยู่เฉพาะการโอนกรรมสิทธิ์ และส่งมอบทรัพย์สินที่ขายเช่นว่านี้ เป็นเหตุให้มีการอธิบายต่อไปว่า การที่ผู้ขายต้องรับผิดเพื่อชำรุดบกพร่องนั้นเป็นผลอันเนื่องมาจากผลบังคับแห่งบทบัญญัติแห่งกฎหมาย<sup>23</sup> เป็นความรับผิดนอกเหนือข้อตกลงของคู่สัญญา

---

<sup>23</sup> โปรดคู ประพนธ์ ศาตะมาน/ไพจิตร ปุญญพันธ์, *ซื้อขาย*, หน้า 151; ปรีชา สุมาวงศ์, *ซื้อขาย*, หน้า 170 อธิบายตอนหนึ่งว่า "ความรับผิดเพื่อชำรุดบกพร่องเป็นความรับผิดอันสืบเนื่องมาจากสัญญาซื้อขายที่ได้ตกลงกัน" แต่ในหน้า 173 ก็กลับอธิบายว่า "ความรับผิดในความชำรุด

ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากถือว่า สัญญาซื้อขายย่อมครอบคลุมไปถึงหน้าที่รับรองว่าทรัพย์สินที่ขายไม่ชำรุดบกพร่อง การที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องก็ย่อมเป็นเพราะผู้ขายมิได้ชำระหนี้ตามสัญญา<sup>24</sup> ไม่ใช่รับผิดชอบเพราะผลแห่งบทบัญญัติแห่งกฎหมาย บทกฎหมายเหล่านี้มีฐานะเป็นเพียงเครื่องสันนิษฐานเจตนาของคู่สัญญาเท่านั้น<sup>25</sup>

เหตุผลของฝ่ายที่เห็นว่าความรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องเป็นความรับผิดทางสัญญาก็คือ เจตนาของคู่กรณีย่อมไม่จำกัดอยู่เฉพาะตัววัตถุหรือทรัพย์สินที่ซื้อเท่านั้น แต่ย่อมมุ่งถึงคุณสมบัติของทรัพย์สินนั้นด้วยเสมอ เช่นตกลงซื้อม้าตัวหนึ่งเจตนาของคู่กรณีมิได้จำกัดอยู่เพียงการซื้อม้าตัวนั้นในฐานะที่เป็น "สิ่ง ๆ หนึ่ง" เท่านั้น แต่มุ่งถึงการซื้อม้าในฐานะเป็นสัตว์พาหนะอย่างหนึ่งด้วยเสมอ วัตถุแห่งหนี้ตามสัญญาซื้อขายก็คือทรัพย์สินนั้นในสภาพที่ปราศจากความชำรุดบกพร่อง ดังนั้น ถ้าม้าตัวนั้นขาดอกอยู่ในเวลาที่ตกลงซื้อขายกัน โดยทั้งสองฝ่ายไม่รู้ ม้านั้นย่อมไม่ใช่วัตถุแห่งหนี้ และผู้ขายที่ส่งมอบม้าที่ชำรุดบกพร่องย่อมต้องรับผิดชอบฐานไม่ชำระหนี้

ความแตกต่างทางทัศนะเรื่องฐานแห่งความรับผิดเพื่อชำรุดบกพร่องนี้ย่อมจะมีผลต่อการตีความกฎหมาย เพราะถ้ารับว่าฐานแห่งความรับผิดคือกฎหมายก็ไม่ต้องคำนึงว่าคู่กรณีมีเจตนาอย่างไร ถ้าเข้าองค์ประกอบตามกฎหมายแล้วผู้ขายย่อมต้องรับผิด แต่ถ้ารับว่าฐานแห่งความรับผิดคือสัญญา การพิจารณาว่าเมื่อใดผู้ขายต้องรับผิด และต้องรับผิดเพียงใดก็จะต้องพิเคราะห์เจตนาของคู่กรณีประกอบด้วยเสมอ

นอกจากนั้น ถ้าถือว่าความรับผิดเพื่อชำรุดบกพร่องเป็นความรับผิดตามกฎหมาย ไม่ใช่ความรับผิดตามสัญญา การส่งมอบทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องไม่ใช่การฝ่าฝืนหน้าที่ตามสัญญา ไม่ใช่เรื่องไม่ชำระหนี้ แต่เป็นเรื่องที่ผู้ขายต้องรับผิดเพราะกฎหมายกำหนด ก็ต้องรับต่อไปว่าหากผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินชำรุดบกพร่อง ผู้ซื้อก็ต้องมีหน้าที่รับไว้ในฐานะ

---

บกพร่องเป็นผลบังคับของกฎหมาย จึงเป็นความรับผิดโดยปริยาย แม้ไม่มีข้อตกลงกันไว้ประการใดระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อ ผู้ขายก็ยังคงต้องรับผิดชอบนั่นเอง" (ข้อความที่ขีดเส้นตายเน้นโดยผู้เขียน)

<sup>24</sup> ในตำรา รุ่งเกล้า ส่วนใหญ่ มักอธิบายว่าเป็นความรับผิดเพราะผลแห่งสัญญา เช่น หลวงประดิษฐมนูธรรม, คำอธิบาย ปพพ. บรรพ 3: ใน นิติสารณ ปีที่ 4, 2474, หน้า 78; พระยาวิทูรธรรมพิเนติ, ซื้อขาย, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, หน้า 88; ตำราของพระมณฑุภาณวิมลศาสตร์, ซื้อขาย, พ.ศ.2478, หน้า 25 ก็กล่าวทำนองว่ากฎหมายกำหนดให้ผู้ขายต้องรับผิดเพื่อชำรุดบกพร่อง ก็เพราะผู้ขายย่อมมีเจตนาโดยสุจริตไปในทางเช่นนั้น

<sup>25</sup> โปรดเทียบ วิษณุ เครืองาม, ซื้อขาย, หน้า 243-244 ซึ่งอธิบายว่าหน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินที่ปราศจากความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นหนี้ในฝ่ายผู้ขาย เพราะผู้ขายได้รับประกันไว้โดยปริยาย (implied warranty) และหน้า 260 ซึ่งอ้างหลักสุจริต

เป็นการชำระหนี้ตามมาตรา 486 ปพพ. จะอ้างว่าผู้ขายไม่ชำระหนี้ไม่ได้ ส่วนผู้ซื้อจะเรียกให้ผู้ขายรับผิดชอบตามมาตรา 472 ปพพ. หรือไม่ย่อมเป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก

แต่ถ้าถือว่าความรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่องเป็นความรับผิดทางสัญญา การที่ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินชำระคบกพร่อง ย่อมเป็นการไม่ชำระหนี้ หรือเสนอปฏิบัติการชำระหนี้เป็นอย่างอื่น จะเรียกให้ผู้ซื้อรับมอบไว้ตามมาตรา 486 ปพพ. ย่อมไม่ได้ และผู้ซื้อในฐานะเจ้าหนี้ ย่อมมีสิทธิบอกปิดไม่รับชำระหนี้และเรียกให้ผู้ขายซึ่งเป็นลูกหนี้รับผิดชอบเพื่อการไม่ชำระหนี้ได้

## 1.2 ข้อพิจารณาในแง่ประวัติศาสตร์กฎหมาย

ในกฎหมายเก่าของไทย ไม่ปรากฏมีหลักทั่วไปเหมือนในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในลักษณะว่าผู้ขายมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ซื้อในความชำระคบกพร่องของทรัพย์สินที่ขาย<sup>26</sup> อาจสรุปได้ว่า ผู้ซื้อย่อมมีหน้าที่ใช้ความระมัดระวังเอาเอง อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า ในการซื้อขายทรัพย์สินที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจของไทยในสมัยโบราณ คือการซื้อขายทาสนั้น ผู้ซื้อทาสหรือนายเงินมักจะซื้อหาต่อเมื่อมีนายประกัน ซึ่งก็มักจะได้แก่ผู้ขาย หรือญาติพี่น้องของผู้ขาย (ในกรณีที่ผู้ขายขายตัวเอง) นายประกันจะต้องประกันว่าทาสจะไม่หลบหนีหรือก่อความเสียหายให้แก่ทรัพย์สินของนายเงิน ส่วนการซื้อทาสแบบไม่มีนายประกันซึ่งเรียกว่าการซื้อทาสแบบขาดค่านั้นไม่เป็นที่นิยมและนานเข้าก็เหือดแห้งหายไป<sup>27</sup> ทาสที่ขายโดยมีนายประกันนี้ ถ้าหากทาสไม่ดี ผู้ซื้อมีสิทธิส่งตัวคืนผู้ขายและเรียกเงินคืนได้<sup>28</sup> ถ้าทาสเป็นโจรผู้ร้ายปล้นฆ่า นายเงินหรือทายาทอาจเรียกค่าทาสคืนจากผู้ขายได้<sup>29</sup> ถ้าทาสนั้นเกิดเจ็บป่วยและล้มตายลง นายเงินหรือผู้ซื้อก็ยังเรียกให้ผู้ขายใช้ค่าตัวทาสได้บางส่วน<sup>30</sup> จากหลักฐานในประวัติศาสตร์กฎหมายดังกล่าวมานี้ แม้จะเรียกไม่ได้ว่ามีหลักความรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่อง แต่เราก็อาจสรุปได้ว่า ในการซื้อขายทาสโดยทั่วไปนั้นผู้ขายมักจะมีสถานะเป็นทั้งผู้ขายและนายประกันพร้อมกันไป นอกจากนี้ยังมีร่องรอยพอที่จะเห็นได้ว่าระบบกฎหมายไทยคุ้นเคยอยู่กับระบบที่ผู้ขายจะต้องเป็นผู้ให้ประกันคุณสมบัติของทรัพย์สินที่ขายอยู่ไม่น้อย

<sup>26</sup> แลงการ์ด, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 2, พิมพ์ซ้ำ พ.ศ.2526, หน้า 237

<sup>27</sup> Dilock, Landwirtschaft in Siam, Tuebingen 1907, S.37

<sup>28</sup> พระอัยการทาส บทที่ 5

<sup>29</sup> พระอัยการทาส บทที่ 13

<sup>30</sup> โปรดดูรายละเอียดใน พระอัยการทาส บทที่ 26, 27 ซึ่งมีการแยกแยะออกเป็นกรณีต่าง ๆ หลายกรณี

ในประวัติศาสตร์กฎหมายโรมันนั้น ปรากฏหลักฐานสนับสนุนว่ากฎหมายวิวัฒนาการไปในทางที่ถือว่าผู้ขายมีหน้าที่รับประกันว่าทรัพย์สินที่ขายย่อมปราศจากความชำรุดบกพร่องเช่นกัน ในยุคต้น ๆ นั้นผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่อง ซึ่งเป็นไปตามหลักที่ว่า "ผู้ซื้อพึงระวัง caveat emptor" ต่อมาในสมัยคลาสสิกจึงมีการวางบทบัญญัติบังคับผู้ขายทาสและสัตว์พาหนะให้ต้องรับผิดชอบถ้าทาสหรือสัตว์พาหนะที่ขายเกิดความชำรุดบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใดตามรายการกำหนดไว้ในกฎหมาย ในยุคนี้เราจะเห็นได้ว่าความรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องมิได้เป็นความรับผิดชอบตามสัญญา แต่เป็นความผิดตามกฎหมาย ต่อมาในสมัยหลังคลาสสิกจนกระทั่งถึงสมัยของจักรพรรดิจูสตีเนียน ความรับผิดชอบข้างต้นได้ค่อย ๆ พัฒนามาเป็นความรับผิดชอบตามสัญญาซื้อขาย<sup>31</sup> ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่มักมีผู้ยกขึ้นกล่าวถึงเสมอ ๆ ว่า "ผู้ขายถึงใส่เหล้าองุ่น ย่อมต้องรับผิดชอบฐานไม่ชำระหนี้ ถ้าถึงนั้นใช้เก็บเหล้าองุ่นไม่ได้"<sup>32</sup> และ "ถ้าผู้ขายไม่ต้องการรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องเช่นนั้น ผู้ขายก็ต้องตกลงยกเว้นความรับผิดชอบไว้เสีย"<sup>33</sup> จะเห็นได้ว่า ความรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องในกฎหมายโรมันสมัยหลัง เป็นผลมาจากสัญญาแท้ ๆ ไม่ใช่ความรับผิดชอบตามกฎหมายอีกต่อไป

ถ้าเราพิจารณาประวัติศาสตร์กฎหมายไทย ประกอบกันเข้ากับประวัติศาสตร์กฎหมายโรมันซึ่งต่างมีฐานะเป็นที่มาในทางประวัติศาสตร์ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยในปัจจุบัน เราก็จะเห็นโน้มไปข้างว่าหลักความรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องในประมวลกฎหมายไทยน่าจะเดินตามหลักสัญญา ดังจะเห็นได้ว่าในกฎหมายไทยเราแต่เดิมมานั้น เราไม่รู้จักหลักความรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องโดยผลแห่งกฎหมาย รู้จักแต่หลักความรับผิดชอบตามสัญญารับประกัน และคุ้นกับระบบที่ถือว่าผู้ขายเป็นผู้รับประกัน แม้สัญญาค้ำประกันจะเป็นคนละสัญญากับสัญญาซื้อขาย แต่ในทางปฏิบัติก็มักจะทำควบคู่กันไปเสมออย่างที่ปรากฏให้เห็นในเรื่องการซื้อขายทาส สัญญาซื้อขายที่ทำในรูปของกรรมกรรม ซึ่งเป็นสัญญารับประกันไปในตัวทำให้หน้าที่ตามสัญญาซื้อขายกับหน้าที่รับประกันเคลื่อนกลิ้งกันอยู่ยิ่งในกฎหมายโรมันยังเห็นได้ชัดว่า สัญญาซื้อขายนั้นมิได้เพียงแต่มีเนื้อหาจำกัดอยู่ที่การโอนกรรมสิทธิ์ ส่งมอบทรัพย์สิน และชำระราคาเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงการรับประกันคุณสมบัติของทรัพย์สินว่าย่อมเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งใช้เป็นปกติด้วย

<sup>31</sup> Flume, *Eigenschaftsirrtum und Kauf*, Regensburg-Muenster 1948, S.58f

<sup>32</sup> Digest 19.1.6.4

<sup>33</sup> Digest 19.2.19.1

### 1.3 ข้อยุติ : สัญญาคือฐานแห่งความรับผิด

ความคิดที่ว่าสัญญาเป็นฐานแห่งความรับผิดเพื่อชำระคบกพร่องเป็นความคิดที่ชอบด้วยเหตุผลและมีความเหมาะสมในทางปฏิบัติมากกว่าความคิดที่ว่า ความรับผิดเพื่อชำระคบกพร่องเป็นความรับผิดตามกฎหมาย

การอธิบายว่า หนี้ตามสัญญาซื้อขายย่อมจำกัดแต่เฉพาะหน้าที่ โอนกรรมสิทธิ์ ส่งมอบทรัพย์สิน และชำระราคา เป็นความคิดที่คับแคบ และติดขัดกับตัวบทกฎหมายเกินไปทั้งยังขัดต่อความคิดของสามัญชนอีกด้วย

ถ้าตีความสัญญาซื้อขายตามความประสงค์ในทางสุจริตและพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีแล้ว ย่อมจะเห็นได้ว่า ในการซื้อขายโดยทั่วไปนั้นการที่ผู้ซื้อตกลงซื้อทรัพย์สินใด ๆ นั้น ผู้ซื้อมิได้มุ่งแต่จะได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นแต่อย่างเดียว แต่ยังมุ่งจะได้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นด้วย ผู้ซื้อม้า ซื้อรถยนต์ ซื้อเครื่องดูดฝุ่น ย่อมมุ่งจะได้ใช้ประโยชน์จากม้านั้นในฐานะเป็นสัตว์พาหนะ ใช้รถสำหรับขับขี หรือใช้เครื่องดูดฝุ่นสำหรับดูดฝุ่น อันเป็นคุณสมบัติที่ผู้ขายก็ย่อมจะรับรองโดยปริยาย ดังนั้นถ้าทรัพย์สินที่ขายขาดคุณสมบัติเช่นนั้น ก็เท่ากับเป็นการขาดคุณสมบัติที่ตกลงกัน การส่งมอบทรัพย์สินที่ขาดคุณสมบัติที่ตกลงกันก็ย่อมเป็นการไม่ชำระหนี้ และเป็นเหตุให้ผู้ขายต้องรับผิด

## 2. องค์ประกอบความรับผิด

ความรับผิดเพื่อชำระคบกพร่องตามมาตรา 472 ปพพ. ประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ คือ

(1) มีความชำระคบกพร่อง เป็นเหตุทำให้...

(2) ทรัพย์สินที่ขายเสื่อมราคา หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งใช้เป็นปกติ หรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา

ทั้งนี้โดยองค์ประกอบทั้งสองต้องเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน ดังจะเห็นได้จากถ้อยคำในตัวบท ซึ่งอาจตีความได้ว่า ถ้ามีความชำระคบกพร่อง แต่ความชำระคบกพร่องนั้นมิได้เป็นเหตุให้เสื่อมราคา หรือเสื่อมความเหมาะสมแต่อย่างใด ผู้ขายย่อมไม่ต้องรับผิดในทางกลับกัน ถ้าทรัพย์สินที่ขายเสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิได้เกิดจากความชำระคบกพร่อง ผู้ขายย่อมไม่ต้องรับผิด

## 2.1 ความชำรุดบกพร่อง

ปัญหาว่าความชำรุดบกพร่องหมายถึง "ความเสื่อมเสียในเนื้อหาของทรัพย์สินที่ขาย" อันเป็นการตีความหมายที่ยอมรับกันอยู่ในปัจจุบัน<sup>34</sup> หรือจะหมายถึง "ความปราศจากคุณสมบัติอันพึงมีตามสัญญา" ตามที่ได้เสนอไว้ในบทที่ 2 เป็นปัญหาสำคัญที่มีผลต่อการวินิจฉัยปัญหาว่าผู้ขายจะต้องรับผิดชอบหรือไม่โดยตรง ความคิดแรกจับจุดความหมายของชำรุดบกพร่องอยู่ที่ "ความชำรุด" ส่วนความคิดหลังก็เพ่งอยู่ที่ "ความบกพร่อง" ของทรัพย์สินที่ขาย และมีความหมายกว้างกว่าความหมายแรก เพราะย่อมหมายรวมไปถึง "ความชำรุด" ด้วยในตัว ชำรุดบกพร่องตามความหมายหลังจึงหมายถึง "ความชำรุดหรือบกพร่อง" และเป็นความหมายที่จะใช้เป็นแนวในการพิจารณาปัญหาเรื่องนี้ต่อไป

ที่ว่าขาดคุณสมบัติอันพึงมีตามสัญญานั้น จะเห็นได้ว่าฐานในการวินิจฉัยว่าทรัพย์สินที่ขายชำรุดบกพร่องหรือไม่อยู่ที่สัญญา ด้วยเหตุนี้ หลักกฎหมายว่าด้วยการตีความสัญญาตามมาตรา 368 ปพพ. จึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยวินิจฉัยว่า ทรัพย์สินที่ขายนั้นชำรุดบกพร่องหรือไม่ เรื่องที่ต้องวินิจฉัยเสียก่อนคือ ปัญหาว่าคู่กรณีตกลงซื้อขายทรัพย์สินกันในฐานะเป็นทรัพย์สินอะไร และทรัพย์สินนั้นควรมีคุณสมบัติอย่างไร เช่น ซื้อบ้านหรือซื้อไม้ที่ประกอบกันอยู่ในตัวบ้าน ซื้อรถยนต์ใช้แล้ว หรือซื้อตัวถังรถ หรือซื้อสิ่งต่าง ๆ ที่ประกอบกันอยู่เป็นรถเพื่อนำไปถอดเป็นอะไหล่ ด้วยเหตุนี้ การที่ทรัพย์สินที่ขายมีสภาพต่างจากมาตรฐานของทรัพย์สินประเภทนั้น ยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะกล่าวหาว่าทรัพย์สินนั้นชำรุดบกพร่องหรือไม่ ในทางกลับกันการที่ทรัพย์สินที่ขายมีคุณภาพได้มาตรฐานก็ไม่ได้หมายความว่าทรัพย์สินนั้นจะไม่ชำรุดบกพร่อง เพราะสิ่งที่เป็นเกณฑ์ในการวัดความชำรุดบกพร่องนั้นอยู่ที่ว่าคู่กรณีมีเจตนาอย่างไร ส่วนในกรณีที่ไม่มีการตกลงกันโดยแจ้งชัดว่าคู่กรณีตกลงซื้อขายทรัพย์สินกันในฐานะทรัพย์สินอะไร และควรมีคุณสมบัติอย่างไร ก็ต้องพิจารณาตามความประสงค์ของคู่สัญญาในทางสุจริตโดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณี ตามมาตรา 368 ปพพ. ซึ่งถ้าไม่มีพฤติการณ์ใดเป็นเครื่องบ่งชี้เป็นอย่างอื่นก็จะได้ว่า คู่กรณีย่อมตกลงซื้อขายทรัพย์สินเช่นที่บุคคลย่อมตกลงซื้อขายตามปกติ และทรัพย์สินนั้นก็ควรมีคุณสมบัติเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่อันบุคคลมุ่งจะใช้เป็นปกติด้วย เช่น ตกลงซื้อโรงเรียนที่ปกติใช้อาศัย จะอ้างว่าที่จริงเป็นการซื้อไม้เพื่อก่อสร้างใหม่จึงไม่ต้องรับผิดชอบถ้าโรงเรียนนั้นไม่อยู่ในสภาพที่จะอยู่อาศัยได้ เช่นนี้ย่อมอ้างไม่ได้ หรือซื้อรถยนต์เก่า รถยนต์นั้นก็ต้องอยู่ในสภาพที่ใช้เป็นยานพาหนะได้อย่างปลอดภัย แต่ถ้าซื้อรถเก่าในป่าช้ารถยนต์ ย่อม

<sup>34</sup> โปรดดู บทที่ 2 ข้อ 2.1

อ้างไม่ได้ว่ารถนั้นชำรุดบกพร่อง ถ้ารถนั้นไม่อยู่ในสภาพที่จะวิ่งบนท้องถนนได้ ดังนั้นเป็นต้น

คุณสมบัติอันทรัพย์สินที่ขายพึงมีตามสัญญา นั้น อาจหมายถึงคุณสมบัติทางกายภาพ เช่น องค์ประกอบ หรือคุณลักษณะของทรัพย์สิน เช่น ส่วนผสม ความเข้มข้น ความบริสุทธิ์ ความสามารถ หรือความสัมพันธ์ระหว่างทรัพย์สินกับสิ่งแวดล้อมทั้งในแง่ข้อเท็จจริง เช่น อายุ แหล่งผลิต ที่มา ที่ตั้ง หรือในเชิงพาณิชย์ หรือในเชิงกฎหมายก็ได้ เช่น ส่วนผสมของน้ำยา ความบริสุทธิ์ของน้ำมัน ความสามารถเชื่อมวัตถุของกาว อายุของรถยนต์ แหล่งผลิตของบริษัท ที่ตั้งของที่ดิน ส่วนแบ่งตลาดของกิจการ หรือความบริบูรณ์แห่งสิทธิ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามสิ่งที่เป็คุณสมบัติของทรัพย์สินจะต้องเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในตัวทรัพย์สินนั้นหรือเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยตรงด้วย ปัจจัยภายนอกซึ่งส่งผลกระทบต่อราคาทรัพย์สิน หรือทำให้ทรัพย์สินนั้นเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ใช้สอยเป็นปกติ หรือแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา อาจจะไม่ใช่คุณสมบัติของทรัพย์สินนั้น และไม่ใชเหตุที่จะทำให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องก็ได้ เช่น กรณีเครื่องปรับอากาศไม่สามารถปรับอากาศในห้องทำงานให้เย็นเท่าที่ควร ถ้าเป็นเพราะเครื่องอัดความเย็นมีกำลังต่ำกว่ามาตรฐานที่ตกลงก็เป็นเรื่องชำรุดบกพร่อง แต่ถ้าเป็นเพราะโครงสร้างของห้องไม่ดีทำให้ความเย็นรั่วไหลเกินควร ก็ไม่ใช่เรื่องทรัพย์สินที่ขายชำรุดบกพร่อง แต่เป็นเรื่องสถานที่ใช้ทรัพย์สินไม่เหมาะสม ถ้าโทรทัศน์รับภาพไม่ได้เพราะถูกตีกับคลื่นโทรทัศน์ ก็ไม่ใช่เรื่องชำรุดบกพร่อง หรือถ้าเครื่องจักรที่ขายใช้งานไม่ได้ เพราะผู้ขายไม่ได้ส่งมอบเอกสารแสดงรายละเอียดวิธีใช้งาน เช่นนี้ก็ไม่ใช่ชำรุดบกพร่องเช่นกัน แต่ในกรณีหลังนี้ผู้ขายอาจต้องรับผิดชอบเพื่อการไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ (มาตรา 215 ปพพ.) ได้

การที่ทรัพย์สินที่ขายขาดเครื่องอุปกรณ์บางอย่างซึ่งย่อมเป็นของใช้ประจำอยู่กับทรัพย์สินนั้น และเป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้นเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ใช้สอยก็อาจเป็นกรณีที่เรียกได้ว่าทรัพย์สินที่ขายขาดคุณสมบัติอันพึงมีตามสัญญาเช่นกัน เช่นรถยนต์ไม่มีหนังสือประจำรถ หรือตัวเลขตัวถังรถไม่ตรงกับใบทะเบียนรถ เป็นเหตุให้ผู้ซื้อไม่สามารถจดทะเบียนรถได้ ยาหรือสารเคมีที่ขายขาดหนังสือแสดงว่าได้รับอนุญาตจากกระทรวงสาธารณสุขทำให้จำหน่ายในท้องตลาดไม่ได้ ดังนั้นเป็นต้น อย่างไรก็ตามกรณีเหล่านี้จะต้องพิจารณาจากเจตนาของกลุ่มกรณีย่อมครอบคลุมไปถึงคุณสมบัติเช่นนั้นหรือไม่เป็นสำคัญเช่น สารเคมีที่สั่งซื้อจากต่างประเทศมีคุณภาพตามสั่ง แต่ไม่ได้มาตรฐานที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดไม่สามารถนำออกจำหน่ายได้ ก็ไม่ใช่เรื่องชำรุดบกพร่อง



การที่ทรัพย์สินที่ขายไม่ได้รับการบรรจุหีบห่ออย่างเรียบร้อย อาจเป็นกรณีขาดคุณสมบัติตามที่ตกลงกันได้ ถ้าการบรรจุหีบห่อเช่นนั้นมิได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ในการขนส่งแต่อย่างเดียว แต่เป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินที่ขายเพื่อประโยชน์ในการจัดจำหน่ายต่อไปด้วย ทำนองเดียวกันถ้าทรัพย์สินที่ขายไม่ได้รับการปิดสติกอย่างถูกต้องตามที่ตกลงกัน แม้ทรัพย์สินนั้นจะไม่มีความเสี่ยงในเนื้อหา มีคุณภาพดีทุกประการ ทรัพย์สินนั้นก็ยังสามารถชำรุดบกพร่อง เช่นยาผลิตใหม่แต่ปิดสติกด้วยสติกของปีก่อน เป็นเหตุให้เสื่อมราคา ดังนั้นเป็นกรณีชำรุดบกพร่อง และผู้ขายต้องรับผิดชอบ แม้ยานั้นจะไม่มีข้อเสียอย่างใดก็ตาม

## 2.2 การเสื่อมราคา หรือเสื่อมความเหมาะสม

### (1) การเสื่อมราคา

ราคาในที่นี้ย่อมหมายถึง "มูลค่าแลกเปลี่ยน" ไม่ใช่ "มูลค่าใช้สอย" กล่าวคือราคาดลาดที่ตามปกติผู้ซื้ออาจได้รับเมื่อนำทรัพย์สินที่ขายออกจำหน่ายต่อไป ทรัพย์สินบางประเภท ชนิดที่ราคาดลาดสูงเพราะเป็นที่นิยมแพร่หลาย อาจจะมีเหมาะสมแก่ประโยชน์ใช้สอยน้อยกว่าทรัพย์สินประเภทนั้นอีกชนิดหนึ่งก็ได้ เช่นผ้าไหมชนิดหนึ่งมีความเหนียวสู้อีกชนิดหนึ่งไม่ได้ แต่เป็นที่นิยมมากกว่า และราคาดลาดดีกว่า ถ้าตกลงซื้อไหมชนิดแรกแล้วส่งมอบไหมชนิดหลัง ผู้ขายก็ต้องรับผิดชอบเพราะเหตุเสื่อมราคา ทรัพย์สินบางชนิดหากมีตำหนิเล็กน้อย แม้จะไม่เสื่อมประโยชน์ใช้สอยตามปกติ แต่อาจเสื่อมราคาได้ เช่น เครื่องประดับ หรืออุปกรณ์เครื่องใช้บางอย่างที่ใช้เป็นเสมือนเครื่องประดับ เช่น คุ้กกี้ ฯลฯ ทรัพย์สินบางประเภทแม้ไม่มีตำหนิ และไม่เสื่อมประโยชน์ใช้สอย แต่ก็อาจเสื่อมราคาได้ เช่น รถยนต์ใช้แล้วที่เคยประสบอุบัติเหตุ แม้จะได้ซ่อมแซมรับรองสภาพดีดังเดิมทุกประการ แต่การที่เคยมีประวัติประสบอุบัติเหตุมาแล้วก็เป็นเหตุเสื่อมราคา

อนึ่งเหตุเสื่อมราคานี้จะต้องเป็นเหตุที่เกิดจากการขาดคุณสมบัติอันพึงมีตามสัญญา คือคุณสมบัติของทรัพย์สินนั้นต้องเป็นส่วนหนึ่งของสัญญา ถ้าเพียงแต่ขาดคุณสมบัติที่ผู้ซื้อมุ่งหมายฝ่ายเดียว หรือไม่ตอบสนองมูลเหตุจูงใจพิเศษของฝ่ายผู้ซื้อ กรณีก็ไม่ใช่เรื่องชำรุดบกพร่องที่ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบ เราจะเห็นได้ว่าเหตุเสื่อมราคานี้เกี่ยวข้องกับความมุ่งหมายตามสัญญาอย่างใกล้ชิด โดยทั่วไปกรณีเสื่อมราคามักเป็นกรณีเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาด้วยเสมอ ตัวอย่างเช่น ตกลงซื้อเทวรูปจากร้านขายของเก่า โดยผู้ขายไม่ได้รับรองที่มา แต่ผู้ซื้อเชื่อในความรู้ความชำนาญของตนลงความเห็นว่า เป็นของเก่าสมัยขอม และตกลงซื้อในราคาสูง ถ้าต่อมาปรากฏว่าเทวรูปนั้นเป็นของที่ทำเทียมขึ้นภายหลังและไม่มีราคาอย่างที่ผู้ซื้อคาดคิด กลับมีราคาต่ำกว่ากันหลายเท่าตัว ดังนั้นไม่ใช่

เป็นเรื่องชำระคบกพร่องเป็นเหตุให้เสื่อมราคา เพราะทรัพย์สินที่ซื้อไม่ได้ขาดคุณสมบัติที่ตกลงกัน หรือถ้าราคาตลาดของทรัพย์สินที่ขายต่ำกว่าราคาที่ตกลงซื้อแล้ว เพราะผู้ซื้อตกลงซื้อโดยไม่รู้อาณาตลาด ก็ไม่ใช่เรื่องเสื่อมราคาเพราะชำระคบกพร่อง ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบ

คุณสมบัติอันพึงมีตามสัญญาที่ว่านี้ อาจเป็นคุณสมบัติที่ตกลงกันโดยปริยาย ไม่จำเป็นต้องมีการตกลงกันโดยแจ้งชัดก็ได้ เช่นในการตกลงซื้อรถใช้แล้ว ถ้าไม่มีการตกลงกันไว้เป็นพิเศษอย่างอื่น ก็ย่อมคาดหมายได้ตามหลักการตีความสัญญาตามความประสงค์ในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณี ตามมาตรา 368 ปพพ. ได้ว่า รถนั้นต้องเป็นรถที่สามารถวิ่งบนท้องถนนได้ และไม่มีประวัติอุบัติเหตุ ในการค้าขายสินค้าบริโภครต่าง ๆ สัญญาข้อมเพียงแต่คลุมไปถึงข้อตกลงว่าสินค้านั้นต้องไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพเท่านั้น แต่ยังคงคลุมไปกระทั่งถึงการตกลงว่าต้องไม่มีเหตุที่น่าสงสัยว่าสินค้านั้นอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพด้วย เช่น กุ้งสดจากอ่าวไทยต้องสงสัยว่าเป็นพาหะเชื้อโรคท้องร่วง ถ้ามองจากยุโรปต้องสงสัยมีสารกัมมันตรังสีเจือปนถึงขนาดเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ก็ทำให้สินค้าชนิดนั้นชำระคบกพร่อง และเป็นเหตุเสื่อมราคาที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบด้วย

## (2) การเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งใช้เป็นปกติ

การพิจารณาว่าทรัพย์สินที่ขายเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งใช้เป็นปกติหรือไม่นี้มีความสำคัญในกรณีที่คุณสมบัติได้ตกลงเกี่ยวกับประโยชน์ที่มุ่งใช้เป็นอย่างไร ซึ่งทำให้สรุปได้ว่าคุณสมบัตินั้นย่อมตกลงกันโดยปริยายว่าทรัพย์สินนั้นจะต้องเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งใช้เป็นปกติ เมื่อใดจะเรียกได้ว่าทรัพย์สินที่ขายเสื่อมความเหมาะสมเช่นนั้นย่อมจะต้องพิจารณาจากปกติประเพณี หรือจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น หรือมาตรฐานของวิญญูชนว่า ตามปกติย่อมจะมุ่งใช้ทรัพย์สินที่ขายนั้นอย่างไร

เช่นซื้อที่ดินบริเวณเขตชานเมือง ปรากฏว่าที่ดินดังกล่าวอยู่ในพื้นที่ที่ทางราชการกำหนดเป็นเขตสีเขียวห้ามก่อสร้างอาคารพาณิชย์ ดังนั้นต้องพิจารณาว่า ตามปกติที่ดินเช่นนั้นมียุทธประโยชน์ที่มุ่งใช้อย่างไร ถ้าได้ความว่าเป็นที่ดินที่ไม่อยู่ในทำเลที่จะใช้ปลูกสร้างอาคารพาณิชย์ ผู้ซื้อย่อมอ้างเหตุที่ใช้ก่อสร้างอาคารพาณิชย์ไม่ได้มาเป็นเหตุให้ผู้ขายรับผิดชอบไม่ได้ ในกรณีที่ทรัพย์สินที่ขายเป็นอุปกรณ์เครื่องใช้ทางเทคนิค ทรัพย์สินนั้นก็ต้องมีคุณสมบัติเหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย เช่น ซื้อโทรทัศน์ วิทยุ หรืออุปกรณ์ไฟฟ้าในประเทศไทย อุปกรณ์ไฟฟ้านั้นต้องเหมาะสมสำหรับใช้ไฟ 220 โวลต์ ถ้าผู้ขายส่งมอบอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับใช้กับไฟ 110 โวลต์ ผู้ขายก็ต้องรับผิดชอบ นอกจากนั้น อุปกรณ์ทางเทคนิคที่ซื้อจะต้องได้มาตรฐานในแง่ของความปลอดภัย หรือคุณสมบัติครบตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดด้วย เช่น รถยนต์ที่ขาดอุปกรณ์บางอย่างที่กฎหมายกำหนดเป็นเงื่อนไขในการใช้ขับขึ้นบนท้องถนนย่อมเป็นรถยนต์ที่เสื่อมประโยชน์ใช้สอยตามปกติ

แต่ถ้าคู่กรณีในสัญญาซื้อขายมิได้มุ่งต่อความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งใช้เป็นปกติแต่มีประโยชน์ที่มุ่งหมายเป็นพิเศษ หากทรัพย์สินที่ขายเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งใช้เป็นปกติ แต่ไม่เสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งใช้ตามสัญญา ผู้ซื้อย่อมไม่อาจอ้างเหตุเช่นนั้นมาใช้เป็นมูลให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบพร้อมได้ เช่นซื้อรถเพื่อถอดเอาชิ้นส่วนมาเป็นอะไหล่ การที่รถไม่อยู่ในสภาพจะวิ่งบนท้องถนนได้ไม่เป็นการชำรุดบกพร่องที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบ

ในกรณีที่ทรัพย์สินที่ขายมีคุณสมบัติเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งใช้เป็นปกติ แต่ไม่สามารถใช้ได้เพราะมีเหตุอื่นซึ่งอยู่นอกตัวทรัพย์สินนั้นเป็นอุปสรรค เช่นซื้อเครื่องตัดหญ้ามีประสิทธิภาพในการตัดหญ้าได้ตามปกติ แต่ใช้ตัดหญ้าในที่ดินของผู้ซื้อไม่ได้ เพราะที่ดินของผู้ซื้อเป็นพื้นที่ไม่สม่ำเสมอและเป็นดินแข็งปนหิน เช่นนี้ไม่ใช่เรื่องชำรุดบกพร่องเป็นเหตุแห่งความเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ใช้สอย เพราะสิ่งที่เป็นเหตุให้ทรัพย์สินเสื่อมประโยชน์ใช้สอยไม่ได้มาจากคุณสมบัติของทรัพย์สิน แต่มาจากคุณสมบัติของสถานที่ที่ใช้ทรัพย์สินนั้น

### (3) การเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายตามสัญญา

ในกรณีนี้ประโยชน์ที่มุ่งหมายจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของสัญญา ไม่ใช่เป็นแต่เพียงประโยชน์ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมุ่งหมายโดยที่อีกฝ่ายหนึ่งมิได้รับรู้ตกลงด้วย แต่สัญญาที่ว่านี้อาจเป็นสัญญาโดยปริยายก็ได้ ไม่จำเป็นต้องมีการตกลงโดยแจ้งชัดเสมอไป การจะรู้ว่าประโยชน์ที่มุ่งหมายเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาหรือไม่จึงต้องอาศัยการตีความสัญญาเป็นเกณฑ์อีกเช่นกัน นั่นคือต้องพิจารณาถึงความประสงค์โดยทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีประกอบตามมาตรา 368 ปพพ.

ถ้าผู้ซื้อและผู้ขายตกลงเกี่ยวกับประโยชน์ที่มุ่งหมายตามสัญญากันไว้โดยแจ้งชัด กรณีก็ไม่สู้จะเป็นปัญหา กรณียุ่งยากได้แก่กรณีที่ไม่มีการตกลงกันไว้อย่างแจ้งชัด และต้องอาศัยการตีความสัญญา ปัญหาก็คือจะอาศัยเกณฑ์อะไรมาช่วยชี้ว่า กรณีใดผู้ซื้อกับผู้ขายมีเจตนาตกลงกันในเรื่องประโยชน์เช่นนั้นหรือไม่ จะจำกัดเฉพาะกรณีที่ผู้ขายได้รับรองคุณภาพทรัพย์สินที่ขาย หรือรวมไปถึงกรณีที่ผู้ขายรู้ถึงความมุ่งหมายพิเศษของผู้ซื้อด้วย และกรณีจะเป็นอย่างไรถ้าผู้ขายเพียงแต่ควรจะได้รู้ถึงความมุ่งหมายพิเศษเช่นนั้นเท่านั้น

#### ก) การรับรองคุณสมบัติของทรัพย์สินกับการอวดอ้างสรรพคุณ

ถ้าผู้ขายได้รับรองคุณสมบัติอย่างหนึ่งอย่างใดของทรัพย์สินที่ขาย หรือรับรองว่าทรัพย์สินนั้นเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่ผู้ซื้อมุ่งหมาย การรับรองเช่นนั้นย่อมเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาซื้อขาย และผู้ขายต้องรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องหากทรัพย์สินนั้นขาดคุณสมบัติที่

รับรอง แต่ในกรณีเช่นนี้ต้องปรากฏว่าผู้ขายมีเจตนารับรองอย่างเป็นทางการจะเป็นกิจจะลักษณะ ไม่ใช่เป็นแต่เพียงอวดอ้างคุณสมบัติของทรัพย์สิน<sup>35</sup> หรือเพียงโฆษณาสินค้าเพื่อจูงใจให้ผู้ซื้อเข้าทำสัญญาเท่านั้น

การอวดอ้างคุณสมบัติหรือการโฆษณาสินค้าที่ไม่นับเป็นการรับรองคุณภาพนั้น หมายถึงการแสดงเจตนาที่เห็นได้ว่าไม่จริงจังกหรือเป็นกิจจะลักษณะเพียงพอที่จะนับเป็นการแสดงเจตนาผูกพันตนตามกฎหมายได้ เช่นการกล่าวว่า "เท่าที่ทราบ รถคันนี้ไม่มีข้อบกพร่องใด ๆ ทั้งสิ้น" เช่นนี้เห็นได้ว่าผู้กล่าวไม่มีเจตนารับรองอย่างจริงจัง การกล่าวอ้างข้อความที่มีลักษณะเป็นการยืนยันคุณสมบัติที่แน่นอนหรือการกล่าวอ้างเกินจริง เช่น "ผงซักฟอกชนิดนี้ซักผ้าได้ขาวที่สุด" "อยู่บ้านบรมนิเวศน์เหมือนอยู่ในวัง" หรือการที่ผู้ขายไม่แสดงกิริยาตอบสนองคำถามของผู้ซื้อ เช่น ผู้ซื้อถามว่าของที่ขายเป็นของแท้หรือไม่ แล้วผู้ขายไม่ตอบกลับเลยไปตอบว่าเป็นของผลิตจากแหล่งใดแทน ก็เรียกไม่ได้ว่ามีกรรับรองว่าเป็นของแท้ ดังนี้เป็นต้น อย่างไรก็ตามการอวดอ้างสรรพคุณอาจเป็นการรับรองไปในตัว เช่น กล่าวว่า ทรัพย์สินที่ขายใช้ได้ทนนานหลายปี ก็อาจเท่ากับเป็นการรับรองว่า ทรัพย์สินนั้นใช้ได้ทนทานอย่างน้อย 1 ปี อย่างเป็นต้น

ในการเจรจาทางการค้า คู่ค้ามักจะสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าด้วยเสมอ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสินค้าเหล่านี้ ต้องนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการรับรองของฝ่ายผู้ขาย และมีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาด้วย เช่นตัวเลขยอดจำหน่ายประจำปีของกิจการที่ซื้อ หรือราคาโดยประมาณของสินค้าที่ค้างสต็อก เหล่านี้เป็นต้น

#### ข) การรับรองคุณสมบัติของทรัพย์สินที่ขายกับสัญญารับประกัน

การรับรองคุณสมบัติของทรัพย์สินที่ขายนั้น ตามปกติมีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาซื้อขาย และมีเนื้อหาเป็นการรับรองว่าทรัพย์สินที่ขายมีคุณสมบัติอย่างหนึ่งอย่างใดในเวลาซื้อขายกัน และอาจคลุมไปถึงการรับรองว่าทรัพย์สินที่ขายจะไม่มี ความบกพร่องตลอดระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่ง เช่น การรับประกันคุณภาพอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ ซึ่งมักทำกันเป็นเวลา 1 ปี เป็นต้น การรับประกันเช่นนี้อาจตีความได้ว่า ถ้าผู้ซื้อพบเห็นความชำรุดบกพร่องใด ๆ ภายในกำหนด 1 ปี ผู้ขายยอมรับว่าเป็นความชำรุดบกพร่องที่มีอยู่ในเวลาซื้อขายแล้ว โดยผู้ซื้อไม่ต้องมีภาระนำสืบ และผู้ขายยินดีรับผิดชอบ

การรับรองคุณสมบัติหรือการรับประกันคุณสมบัติข้างต้นนี้ เป็นสิ่งที่ต้องแยกออกจากสัญญารับประกันซึ่งเป็นสัญญาต่างตอบแทนชนิดพิเศษเป็นเอกเทศจากสัญญาซื้อขาย ในการรับประกันคุณสมบัตินั้นผู้ขายรับประกันคุณสมบัติของทรัพย์สินที่ขาย หากปรากฏ

<sup>35</sup> โปรดเทียบ ฎีกาที่ 2762/2524

ว่าทรัพย์สินที่ขายขาดคุณสมบัติเช่นนั้น ผู้ขายย่อมต้องรับผิดชอบชำระดอกเบี้ย นอกจากการรับรองคุณสมบัติเช่นนี้แล้ว คู่สัญญาอาจตกลงว่าผู้ขายยอมรับประกันว่าสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะเกิดเป็นผลขึ้นก็ยอมทำได้ การตกลงรับประกันเช่นนั้นอาจไม่เกี่ยวกับคุณสมบัติของทรัพย์สินที่ขายเลยก็ได้ เช่นตกลงรับประกันซ่อมฟรี 1 ปี ไม่ใช่การรับประกันว่าทรัพย์สินจะไม่ชำรุดบกพร่องภายใน 1 ปี และเป็นสัญญาต่างตอบแทนที่แยกเป็นคนละตอนกับสัญญาซื้อขาย หรือรับประกันตรวจสภาพรถฟรี 1 ปี ก็เช่นเดียวกันเป็นคนละเรื่องกับการรับรองคุณภาพของทรัพย์สินที่ขาย และความรับผิดชอบก็ต่างกัน ความรับผิดชอบเพื่อการขาดคุณสมบัติที่รับรองเป็นความรับผิดชอบเพื่อชำระดอกเบี้ยเพราะเหตุทรัพย์สินเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายตามสัญญา ตามมาตรา 472 ปพพ. แต่ความรับผิดชอบเพื่อการไม่ปฏิบัติตามสัญญารับประกันเป็นความรับผิดชอบเพื่อการไม่ชำระหนี้ ตามหลักเรื่องหนี้หลักทั่วไป และอยู่ภายใต้กำหนดอายุความทั่วไปตามมาตรา 164 ปพพ.เดิม (ปัจจุบันคือมาตรา 193/30 ปพพ.)

ปัญหาทำนองนี้เคยเป็นปัญหาให้ศาลฎีกาตัดสินมาแล้ว ในคดีเหล่านี้ผู้ขายทำสัญญารับประกันการเกิดผลสำเร็จอย่างหนึ่งควบคู่กันไปกับสัญญาซื้อขาย คือรับรองว่าจะส่งของให้ตรงตามรายการในสัญญาซื้อขาย ต่อมาผู้ขายส่งของไม่ตรงตามรายการจึงถูกฟ้องเป็นคดีขึ้น ฝ่ายผู้ขายอ้างว่าสัญญาซื้อขายดังกล่าวเป็นสัญญาซื้อขายตามคำพรรณนา ผู้ซื้อต้องฟ้องคดีภายใน 1 ปีนับแต่วันส่งมอบ ตามมาตรา 504 ปพพ. คดีทำนองนี้ศาลฎีกาตัดสินว่าสัญญาซื้อขายนั้นไม่ใช่สัญญาซื้อขายตามคำพรรณนาไม่อยู่ในบังคับอายุความ 1 ปี แต่อยู่ภายใต้อายุความ 10 ปีตามมาตรา 164 ปพพ.เดิม<sup>36</sup> (ปัจจุบันคือมาตรา 193/30 ปพพ.) สำหรับคดีทำนองนี้เราอาจอธิบายว่า ถ้าได้ความว่าผู้ขายทำสัญญารับประกันผลสำเร็จอย่างหนึ่งอย่างใดต่อผู้ซื้อแล้วปรากฏต่อมาว่าผลเช่นนั้นไม่สำเร็จตามสัญญา ก็เป็นกรณีที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบไม่ชำระหนี้ตามสัญญารับประกันนั้น การฟ้องคดีดังกล่าวย่อมมีอายุ 10 ปี ทั้งนี้โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าสัญญาซื้อขายนั้นจะเป็นสัญญาซื้อขายตามคำพรรณนาหรือไม่ก็ตาม<sup>37</sup>

### ค) การรับรองโดยปริยาย

คำรับรองเกี่ยวกับคุณภาพของทรัพย์สินที่ขายอาจทำได้ทั้งโดยแจ้งชัดหรือโดยปริยาย เมื่อใดจะเรียกได้ว่าผู้ขายให้คำรับรองโดยปริยายย่อมต้องพิจารณาตามหลักการ

<sup>36</sup> โปรดเทียบ ฎีกา 998/2521 และ ฎีกา 3281/2524

<sup>37</sup> น่าเสียดายที่ขณะเขียนงานชิ้นนี้ ผู้เขียนไม่มีหมายเหตุท้ายฎีกาที่ 998/2521 อยู่ในมือ แต่ก็คาดว่าคำอธิบายทำนองนี้คงจะใกล้เคียงกับความเห็นของผู้ทำหมายเหตุท้ายฎีกานั้น

ตีความสัญญา กรณีที่มีพฤติการณ์พอจะกล่าวได้ว่าผู้ขายยอมรับรองคุณสมบัติของทรัพย์สินที่ขายโดยปริยาย ได้แก่กรณีที่ผู้ซื้อแจ้งความมุ่งหมายพิเศษในการใช้ทรัพย์สินที่ต้องการซื้อ นั้นให้ผู้ขายทราบ และผู้ขายได้แสดงอาการสนองรับความประสงค์เช่นนั้น เช่นผู้ขายให้คำแนะนำผู้ซื้อในการเลือกซื้อ หรือในการใช้ทรัพย์สินนั้นเพื่อประโยชน์ตามความมุ่งหมายของผู้ซื้อ เช่น ผู้ซื้อแจ้งให้ผู้ขายทราบว่าต้องการซื้อคอมพิวเตอร์เพื่อใช้งานพิเศษอย่างหนึ่ง และผู้ขายได้ให้คำแนะนำในการเลือกซื้อเครื่องของผู้ขาย เช่นนี้ก็เท่ากับผู้ขายรับรองความเหมาะสมของเครื่องที่ขายโดยปริยาย หากปรากฏว่าคอมพิวเตอร์ที่ขายไม่เหมาะสำหรับการใช้งานเท่านั้น ดังนี้เป็นกรณีที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบเพราะเหตุที่ทรัพย์สินที่ขายเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา

ปัญหาหากแก่การพิจารณาได้แก่กรณีที่ผู้ซื้อแจ้งความมุ่งหมายของตนให้ผู้ขายทราบ แต่ผู้ขายมิได้แสดงอาการสนองรับโดยแจ้งชัด หรือถ้าผู้ขายรู้หรือควรจะได้รู้ถึงความมุ่งหมายเช่นนั้นของผู้ซื้ออยู่แล้ว เช่นนี้ การที่ผู้ขายขายทรัพย์สินแก่ผู้ซื้อจะเป็นการเพียงพอหรือไม่ที่จะกล่าวได้ว่าผู้ขายยอมรับรองความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่ผู้ซื้อมุ่งหมายโดยปริยาย

ถ้านำหลักในการตีความสัญญาที่ว่าจะต้องตีความโดยพิเคราะห์ถึงเจตนาในทางสุจริตและพิเคราะห์ถึงปกติประเพณี ตามมาตรา 368 ปพพ. มาช่วยในการวินิจฉัยปัญหานี้ เราก็อาจกล่าวได้ว่า การที่จะถือว่าผู้ขายให้คำรับรองโดยปริยายหรือไม่ต้องขึ้นอยู่กับเกณฑ์ว่า ตามเจตนาในทางสุจริต และตามปกติประเพณี ผู้ซื้อควรจะคาดหมายว่าผู้ขายควรจะให้คำรับรองเช่นนั้นหรือไม่ และฝ่ายผู้ขายเองอยู่ในฐานะที่ควรจะให้คำรับรองเช่นนั้นหรือไม่

จากเกณฑ์นี้ เราก็จะได้เกณฑ์ต่อไปว่า กรณีเช่นนั้นต้องเป็นกรณีที่เมื่อพิเคราะห์ตามปกติประเพณีแล้วผู้ซื้ออาจเชื่อถือในความรู้ความชำนาญของผู้ขายได้ และได้ไว้วางใจในความรู้ความชำนาญของผู้ขายว่าจะขายทรัพย์สินที่เหมาะสมแก่ประโยชน์ที่ตนมุ่งหมายให้ ส่วนทางฝ่ายผู้ขายก็ต้องเป็นผู้ที่คาดหมายได้ว่าตนอยู่ในฐานะที่ควรจะให้คำรับรองเช่นนั้นด้วย

เราอาจสรุปได้ว่า ด้วยเหตุผลดังกล่าว การที่ผู้ขายเพียงแต่รู้หรือควรได้รู้ถึงความมุ่งหมายพิเศษของผู้ซื้อ ยังไม่พอที่จะกล่าวได้ว่าผู้ขายยอมรับรองความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่ผู้ซื้อมุ่งหมายได้ แต่ถ้าปรากฏว่าผู้ซื้อเมื่อเหตุควรไว้วางใจผู้ขาย และได้ไว้วางใจผู้ขายว่าย่อมขายทรัพย์สินที่เหมาะสมแก่ประโยชน์ที่ตนมุ่งหมายให้ และผู้ขายเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะควรให้คำรับรองเช่นนั้น ดังนี้ หากผู้ขายขายทรัพย์สินให้ผู้ซื้อ โดยรู้หรือควรได้รู้ถึงความมุ่งหมายพิเศษของผู้ซื้อแล้ว ก็ควรถือได้ว่าผู้ขายยอมรับรองว่าทรัพย์สินที่ขายย่อม

เหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมาย<sup>38</sup> ตัวอย่างเช่น ผู้ซื้อแจ้งต่อผู้ขายซึ่งเป็นตัวแทนจำหน่ายรถบรรทุกว่าต้องการซื้อรถมาใช้บรรทุกหินในเมืองแร่ดิบจำนวน 5 คัน ต่อมาผู้ขายได้ส่งรถบรรทุกของผู้ขายมาให้ตามสั่ง ปรากฏว่าใช้งานในเมืองได้เพียงเดือนเดียวรถก็เพลาลักเพราะทงงานหนักไม่ไหว ดังนั้นแม้รถบรรทุกที่ส่งให้จะเป็นรถสภาพดีตามปกติ แต่การที่รถนั้นไม่เหมาะสมกับงานเหมืองก็เป็นกรณีที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบเพราะทรัพย์สินที่ขายเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายสัญญา แม้ว่าผู้ขายจะไม่ได้ตกลงหรือรับรองโดยแจ้งชัดว่ารถนั้นจะเหมาะแก่ประโยชน์ที่ผู้ซื้อมุ่งหมายก็ตาม เพราะการที่ผู้ขายเป็นผู้ที่ผู้ซื้อควรเชื่อในความรู้ความชำนาญได้ว่าย่อมรับรองได้ว่าทรัพย์สินที่ขายเหมาะสมแก่ความมุ่งหมาย<sup>39</sup>

### 2.3 ความรู้หรือไม่รู้ของผู้ขายว่าความชำรุดบกพร่องมีอยู่

ตามมาตรา 472 วรรค 2 ปพพ. ผู้ขายต้องรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าผู้ขายรู้อยู่แล้ว หรือไม่รู้ว่าคุณชำรุดบกพร่องมีอยู่ ด้วยเหตุนี้ความรู้หรือไม่รู้ของผู้ขายว่าความชำรุดบกพร่องมีอยู่หรือไม่จึงไม่นับเป็นองค์ประกอบความรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่อง อย่างไรก็ตามในมาตรา 472 วรรค 2 ปพพ. นี้มิได้เป็นเครื่องหมายว่าความรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องเป็นความรับผิดชอบโดยกฎหมาย หรือเป็นความรับผิดชอบโดยไม่คำนึงถึงความผิดของฝ่ายลูกหนี้ เพราะเหตุที่ทำให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบก็คือสัญญา หรือการรับรองคุณสมบัติของทรัพย์สินที่ขายดังกล่าวแล้วข้างต้น ถ้าทรัพย์สินที่ขายขาดคุณสมบัติตามที่รับรองก็กล่าวได้ว่า เป็นกรณีที่ไม่มีภาระหนี้เพราะพฤติการณ์ที่ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบ และด้วยเหตุนี้เอง ลูกหนี้จึงต้องรับผิดชอบ

### 2.4 เวลาที่ความชำรุดบกพร่องมีอยู่

บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องไม่ได้วางหลักเกณฑ์เอาไว้ว่า ความชำรุดบกพร่องที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบนั้น ได้แก่

<sup>38</sup> หลักดังกล่าวเป็นหลักเกณฑ์ของ The Sale of Goods Act 1979, Sect.14 (3) ซึ่งเป็นหลักการรับรองความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายเป็นพิเศษโดยปริยาย (implied condition of fitness for particular purpose) และเป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้ใน UN-Convention on Contracts for the International Sale of Goods 1980, Art.35 (2) b) ในเยอรมันมีผู้อธิบายว่า § 459 (2) BGB ก็เดินตามความคิดนี้ไปรดดู Jakobs, Gesetzgebung im Leistungsstörungsrecht, 1985, S.136f. แต่ความคิดนี้ยังไม่เป็นที่ยอมรับจากศาลและนักกฎหมายส่วนใหญ่ในเยอรมัน

<sup>39</sup> ตัวอย่างจากคดี Bristol Tramways Co. v. Fiat Motors, Ltd., 2 K.B.331 C.A.

ความชำรุดบกพร่องที่มีอยู่ในเวลาใด โดยที่ความชำรุดบกพร่องนั้นอาจเกิดขึ้นหรือมีอยู่ในเวลาต่าง ๆ กัน คืออาจเป็นความชำรุดบกพร่องที่มีอยู่แล้วก่อนที่คู่สัญญาจะตกลงซื้อขายกัน หรือเกิดขึ้นภายหลังการทำสัญญาแต่ก่อนเวลาส่งมอบ หรือก่อนเวลาที่กรรมสิทธิ์โอน<sup>40</sup> (ในกรณีที่มีข้อตกลงกำหนดเงื่อนไขการโอนกรรมสิทธิ์ หรือในกรณีซื้อขายทรัพย์สินซึ่งมิได้กำหนดลงไว้แน่นอนตามมาตรา 459, 460 ปพพ.) ดังนั้นจึงต้องพิจารณาว่าจะหาเกณฑ์อะไรมาเป็นแนวในการวินิจฉัยว่าความชำรุดบกพร่องที่มีอยู่ในเวลาใดเป็นความชำรุดบกพร่องที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบ

คำอธิบายกฎหมายลักษณะซื้อขายในปัจจุบัน ส่วนใหญ่กล่าวไว้ตรงกันว่า ความชำรุดบกพร่องที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบนั้น ได้แก่ ความชำรุดบกพร่องที่มีอยู่แล้วในเวลาซื้อขายกัน<sup>41</sup> อย่างไรก็ตามบางท่านเห็นว่าได้แก่ความชำรุดบกพร่องที่มีอยู่ก่อนที่กรรมสิทธิ์จะโอนไปยังผู้ซื้อ<sup>42</sup> และแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเดินตามหลักว่า ความชำรุดบกพร่องที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบนั้น ต้องเป็นความชำรุดบกพร่องที่มีอยู่ก่อนแล้ว หรือมีอยู่ในขณะทำสัญญาซื้อขาย หรือในเวลาส่งมอบทรัพย์สินที่ขาย<sup>43</sup> แต่ก็ไม่มีผู้ใดอธิบายไว้ว่าเหตุใดจึงควรเป็นเช่นนั้น

เกณฑ์ที่ควรใช้เป็นแนวพิจารณาในเรื่องนี้ก็คือหลักการสันนิษฐานเจตนาของคู่สัญญาว่า ถ้าคู่กรณีได้ตกลงกัน จะถือเอาเวลาใดเป็นเกณฑ์ที่จะรับรองว่าทรัพย์สินที่ขายปราศจากความชำรุดบกพร่อง ซึ่งเมื่อพิจารณาในแง่ผลได้เสียของแต่ละฝ่าย ก็อาจมีได้ 2 จุดเวลาคือ เวลาที่ตกลงกันซึ่งเป็นคุณกับฝ่ายผู้ขาย กับเวลาที่โอนกรรมสิทธิ์ซึ่งเป็นคุณแก่ฝ่ายผู้ซื้อ แต่เมื่อพิจารณาถึงข้อเท็จจริงว่า การซื้อขายอาจทำได้โดยมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขการโอนกรรมสิทธิ์ (มาตรา 459) และการโอนกรรมสิทธิ์นั้นอาจล่าช้าเกินไปจากเวลาทำสัญญาได้เป็นเวลานาน ๆ เช่นในสัญญาซื้อขายผ่อนส่ง การที่จะกำหนดให้ผู้ขายมีหน้าที่รับประกันว่าทรัพย์สินปราศจากความชำรุดบกพร่องไปจนถึงเวลาที่กรรมสิทธิ์โอนย่อมเป็นภาระแก่ผู้ขายเกินกว่าที่จะคาดหมายได้ว่าผู้ขายยอมตกลงเช่นนั้น ดังนั้นหากจะถือเอาเวลาที่คาดหมายได้ว่าผู้ขายยอมมีเจตนาโดยสุจริตรับรองว่าทรัพย์สินปราศจากความชำรุดบกพร่องเป็นเกณฑ์ ก็ควรถือเอาเวลาที่ตกลงทำสัญญาเป็นสำคัญ

<sup>40</sup> ความชำรุดบกพร่องซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่กรรมสิทธิ์โอนไปแล้วไม่เป็นปัญหาที่ต้องนำมาถกเถียง เพราะเป็นที่รับกันทั่วไปว่า ความเสียหายอันเกิดแก่ทรัพย์สินย่อมตกแก่ผู้เป็นเจ้าของ - *res perit domino*

<sup>41</sup> ประพนธ์ ศาตะมาน/ไพจิตร ปุญญพันธ์, *ซื้อขาย*, หน้า 150; วิษณุ เกรืองาม, *ซื้อขาย*, หน้า 259

<sup>42</sup> โปรดคุณ ปริษา สุมาวงศ์, *ซื้อขาย*, หน้า 171

<sup>43</sup> โปรดคุณ ฎีกาที่ 459/2514



อย่างไรก็ดี กรณีที่เป็นการซื้อขายทรัพย์สินที่ยังไม่ได้กำหนดตัวไว้แน่นอน ย่อมจะถือเอาเวลาที่ทำสัญญาเป็นเกณฑ์ไม่ได้ เพราะยังไม่มีกำหนดตัววัตถุแห่งหนี้ให้แน่นอนลงไป ในกรณีเช่นนี้ เราอาจคาดหมายได้ว่า ผู้ขายย่อมรับรองในคุณสมบัติของทรัพย์สินที่ขายจนกระทั่งถึงเวลาที่ได้มีการกำหนดตัวทรัพย์สิน ตามมาตรา 195 วรรค 2 ปพพ. ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ทำนองเดียวกันกับหลักการโอนภาระความเสี่ยงในความสูญหรือเสียหายอันอาจเกิดแก่ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งหนี้ ตามมาตรา 370 ปพพ. และเป็นหลักที่ใช้อธิบายแนวคำพิพากษาฎีกาที่วางเป็นหลักไว้ว่า ความชำรุดบกพร่องที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบต้องเป็นความชำรุดบกพร่องที่มีอยู่ก่อนหรือในขณะที่ทำสัญญา หรือในเวลาส่งมอบทรัพย์สินที่ขายได้ ทั้งนี้โดยต้องทำความเข้าใจเสียว่า เวลาที่ส่งมอบที่ว่านี้หมายรวมถึงเวลาที่ผู้ขายกำหนดตัวทรัพย์สินโดยความยินยอมของผู้ซื้อ หรือทำการทุกอย่างเพื่อส่งมอบทรัพย์สินนั้นแล้ว

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นนี้เอง เราอาจสรุปได้ว่า ความชำรุดบกพร่องที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบได้แก่ความชำรุดบกพร่องที่มีอยู่ในเวลาซื้อขาย (ในกรณีที่เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง) หรือความชำรุดบกพร่องที่มีอยู่ในเวลาที่พร้อมจะส่งมอบ (ในกรณีเป็นทรัพย์สินที่ยังมิได้กำหนดตัวแน่นอนในเวลาทำสัญญา)

## 2.5 ภาระนำสืบ

หลักทั่วไปในเรื่องภาระนำสืบเป็นไปตามหลักในมาตรา 84 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ว่า ผู้ใดอ้างข้อเท็จจริง ผู้นั้นย่อมต้องนำสืบ ดังนั้นภาระนำสืบจึงตกอยู่กับฝ่ายที่เรียกให้อีกฝ่ายหนึ่งชำระหนี้ หรือรับผิดชอบตามสัญญา เช่น ถ้าหากผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินชำรุดบกพร่องและผู้ซื้อปฏิเสธไม่ยอมรับชำระหนี้ หากผู้ขายต้องการเรียกให้ผู้ซื้อชำระราคา ผู้ขายย่อมมีหน้าที่นำสืบว่า ทรัพย์สินที่ขายปราศจากความชำรุดบกพร่องในทางกลับกัน ถ้าผู้ซื้อจะเรียกให้ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ปราศจากความชำรุดบกพร่องหรือต้องการเรียกให้ผู้ขายรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นกรณีและผู้ซื้อปฏิเสธไม่รับชำระหนี้มาแต่แรก หรือในกรณีที่ผู้ซื้อได้รับมอบทรัพย์สินที่ขายไว้แล้วพบเห็นความชำรุดบกพร่องภายหลัง ผู้ซื้อย่อมต้องมีหน้าที่นำสืบว่าทรัพย์สินนั้นชำรุดบกพร่องอยู่ในเวลาที่ตกลงซื้อขาย หรือเวลาที่กำหนดตัวทรัพย์สินหรือเวลาที่พร้อมจะส่งมอบ แล้วแต่กรณี

จากจุดนี้เราจะเห็นได้ว่า แม้ความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องของผู้ขายจะครอบคลุมกรณีต่าง ๆ ก่อนข้างกว้างก็จริง แต่การที่ผู้ซื้อจะเรียกให้ผู้ขายรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องเช่นนั้นได้ก็มีอุปสรรคในเรื่องภาระการนำสืบก็คางวางอยู่ไม่น้อย

## 2.6 ข้อยกเว้นความรับผิด

หลักที่ว่าผู้ขายต้องรับผิดในกรณีที่ทรัพย์สินที่ขายชำรุดบกพร่องตามมาตรา 472 ปพพ. นี้ มีข้อยกเว้น 3 กรณีคือ

- (1) มีข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิด ตามมาตรา 483 ปพพ.
- (2) มีพฤติการณ์แสดงว่าผู้ซื้อยอมรับความชำรุดบกพร่อง ตามมาตรา 473 (1), (2) ปพพ.
- (3) ทรัพย์สินที่ขายเป็นทรัพย์สินที่ขายทอดตลาด

### (1) ข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิด

ปัญหาว่าคู่กรณีจะตกลงเกี่ยวกับข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิดได้ในขอบเขตใดเป็นปัญหาที่มีรายละเอียดซับซ้อน เป็นเรื่องใหญ่ที่ไม่อาจนำมากล่าวอย่างละเอียดได้ในข้อเขียนนี้ ในที่นี้ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงหลักพิจารณาปัญหาเรื่องนี้แต่โดยสังเขปไปก่อน และคงมีโอกาสเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาเรื่องนี้อย่างละเอียดต่อไปในภายหลัง

โดยที่ความรับผิดเพื่อชำรุดบกพร่องเป็นความรับผิดตามสัญญา และหลักสำคัญของหลักกฎหมายลักษณะสัญญาก็คือ หลักอำนาจอิสระของเอกชนในการกำหนดสิทธิหน้าที่หรือความผูกพันระหว่างกันตามความสมัครใจของตัว (private autonomy) หรือที่เรียกกันว่าหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (freedom of contract) ด้วยเหตุนี้คู่สัญญาจึงอาจตกลงกำหนดเงื่อนไขความรับผิด ขยาย จำกัด หรือยกเว้นความรับผิดเพื่อชำรุดบกพร่องได้ตามความสมัครใจ อย่างไรก็ตามการใช้เสรีภาพในการทำสัญญาของเอกชนก็ต้องจำกัดอยู่ในขอบเขตคือต้องไม่ขัดต่อหลักความสุจริต (มาตรา 5 ปพพ.) และต้องไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย หรือขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (มาตรา 113 ปพพ.เดิม - ปัจจุบันคือมาตรา 150 ปพพ.)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้รับรองหลักข้างต้นไว้ในมาตรา 483 - 485 ปพพ. นั่นคือคู่สัญญาซื้อขายจะตกลงกันว่าผู้ขายจะไม่ต้องรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องก็ได้ (มาตรา 483 ปพพ.) แต่ข้อตกลงเช่นนั้นย่อมไม่ตัดสิทธิผู้ซื้อในการเรียกราคาทรัพย์สินคืน เว้นเสียแต่จะได้ระบุไว้โดยชัดแจ้งว่าผู้ซื้อยินยอมไม่เรียกราคาทรัพย์สินคืน (มาตรา 484 ปพพ.) อย่างไรก็ตามคู่สัญญาไม่อาจตกลงยกเว้นความรับผิดในลักษณะที่ฝ่าฝืนต่อหลักสุจริตหรือหลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ขายย่อมไม่อาจตกลงยกเว้นความรับผิดในผลแห่งการกระทำของตัวเอง หรือผลแห่งข้อความจริงอันตนรู้อยู่และปกปิดเสียได้ (มาตรา 485 ปพพ.)

ข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิดชอบเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาซื้อขาย การตีความเจตนาของคู่กรณีที่เข้าทำสัญญาเช่นนั้นต้องตีความโดยมุ่งถึงเจตนาอันแท้จริง ยิ่งกว่าถ้อยคำถ้อยตามตัวอักษร ตามมาตรา 132 ปพพ.เดิม (ปัจจุบันคือมาตรา 168 ปพพ.) ด้วยเหตุนี้ถ้าข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิดชอบนั้นเป็นสัญญาสำเร็จรูป (standard form contract หรือ adhesion contract) และปรากฏว่าคู่สัญญามีได้ตกลงกันเกี่ยวกับข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิดชอบ ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยปริยาย ก็ต้องตีความว่าคู่สัญญามีได้มีเจตนาผูกพันตามสัญญาเกี่ยวกับความรับผิดชอบนั้น และถ้าได้ความว่าคู่กรณีสมัครใจผูกพันตามข้อสัญญาเกี่ยวกับความรับผิดชอบเช่นนั้นจริง ก็ต้องตีความสัญญานั้นไปตามความประสงค์ในทางสุจริต และโดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีตามมาตรา 368 ปพพ. ด้วยเสมอ

ในการพิจารณาปัญหาข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิดชอบนี้ ควรจะได้แยกข้อแตกต่างของข้อสัญญา 2 ประเภทออกจากกันเสียก่อนว่าข้อสัญญานั้นเป็นข้อสัญญาที่คู่กรณีได้ตกลงกันโดยเจาะจง หรือเป็นข้อสัญญาที่ตกลงกันโดยสัญญาสำเร็จรูป ถ้าคู่กรณีได้ตกลงยกเว้นความรับผิดชอบกันโดยเจาะจง เห็นได้ว่าคู่กรณีมีเจตนาเช่นนั้นจริงก็ต้องตีความไปตามนั้น แต่ถ้าเป็นข้อสัญญาที่ตกลงกันโดยสัญญาสำเร็จรูปก็ต้องพิจารณาต่อไปว่า ความประสงค์ในทางสุจริตของคู่กรณีและปกติประเพณีในเรื่องนั้นเป็นอย่างไร

ตัวอย่างเช่นการตกลงว่า "ขายตามทีเห็น - as seen" ก็ควรตีความว่าตกลงยกเว้นความชำรุดบกพร่องที่ย่อมพบเห็นได้จากการตรวจตราตามปกติ แต่ไม่คลุมไปถึงข้อยกเว้นความชำรุดบกพร่องที่ซ่อนอยู่ หรือข้อตกลงว่า "ขายตามสภาพที่เป็นอยู่ -as they stand" หรือ "ขายพร้อมข้อบกพร่อง - with all faults" ก็ควรตีความว่าเป็นข้อตกลงยกเว้นความชำรุดบกพร่องทั้งหลายอันเป็นเหตุเสื่อมราคา หรือเสื่อมความเหมาะสมอย่างใด ๆ แต่ไม่รวมไปถึงข้อบกพร่องที่ร้ายแรงถึงขนาดทำให้ทรัพย์สินที่ขายเป็นอันไร้ประโยชน์แก่ผู้ซื้อโดยสิ้นเชิง<sup>44</sup> เว้นเสียแต่จะมีพฤติการณ์ระบุว่าผู้ซื้อและผู้ขายเจาะจงให้เป็นเช่นนั้นอย่างแท้จริง

---

<sup>44</sup> มีคดีที่เป็นตัวอย่างในอังกฤษควรจะได้กล่าวถึงอยู่ 2 คดี คือ Wall-s, Son and wells v. Pratt and Haynes (1911) A.C.394 ผู้ขายเมล็ดพันธุ์พืชชนิดหนึ่ง (english sainfoin seed) ทำข้อสัญญาเกี่ยวกับความรับผิดชอบว่า "ผู้ขายไม่รับรองว่าเมล็ดพันธุ์จะตรงตามคำพรรณนาและปราศจากข้อบกพร่องใด ๆ" ปรากฏว่าเมล็ดพันธุ์ที่ส่งมอบไม่ตรงตามคำพรรณนา ศาลสูงของอังกฤษตัดสินว่า ข้อสัญญาดังกล่าวไม่อาจยกเว้นความรับผิดชอบเพื่อการผิดสัญญาในข้อเป็นเงื่อนไขสำคัญ (breach of condition) และในคดี Beck & Co. v. Szymanowski & Co. (1924) A.C.43 ผู้ขายขายผ้าชนิดความยาว 200 หลา โดยทำข้อสัญญาว่า ถ้าผู้ซื้อไม่บอกกล่าวผู้ขายว่าทรัพย์สินที่ขายไม่ตรงตามสัญญาภายใน 14 วัน นับแต่วันส่งมอบให้ถือว่าทรัพย์สินที่ส่งมอบถูกต้องตรงตามสัญญา ปรากฏว่าผ้าที่ผู้ขายส่งมอบสั้นกว่าที่ตกลงกันมาก และผู้ซื้อได้บอกกล่าวไปยังผู้ขายเมื่อพ้นกำหนด 14 วันไปแล้ว ผู้ซื้อจึง

(2) พฤติการณ์แสดงว่าผู้ซื้อยอมรับความชำรุดบกพร่อง

ตามมาตรา 473 (1) และ (2) ปพพ. ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่อง

(ก) ถ้าผู้ซื้อได้รู้อยู่แล้วแต่ในเวลาซื้อขายว่ามีความชำรุดบกพร่อง หรือควรจะรู้ เช่นนั้นหากได้ใช้ความระมัดระวังอันจะพึงคาดหมายได้แต่วิญญูชน

(ข) ถ้าความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นอันเห็นประจักษ์แล้วในเวลาส่งมอบ และผู้ซื้อรับเอาทรัพย์สินนั้นไว้โดยมิได้อิดเอื้อน

เหตุที่ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องในกรณีทั้งสองที่กล่าวข้างต้นนี้ อธิบายได้ว่าเนื่องมาจากเป็นพฤติการณ์ที่คาดหมายได้ว่าผู้ขายสมัครใจรับเอาทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องนั้นในฐานะเป็นวัตถุแห่งหนี้<sup>45</sup>

ที่ว่าผู้ซื้อที่มีความชำรุดบกพร่องนั้น จะต้องเป็นความรู้และความเข้าใจในผลแห่งความชำรุดบกพร่องเช่นนั้น เช่น ผู้ซื้อสุนัขพันธุ์ดีเห็นอยู่ว่าสุนัขที่ตกลงซื้อมีอาการหงอยซึม แต่เข้าใจว่าเป็นเพราะอากาศผิดปกติ ซื้อไปแล้วพาไปหาสัตวแพทย์จึงรู้ว่าเป็นโรคเชื้อหุ้มสมองอักเสบไม่มีทางรักษา หรือถ้าผู้ซื้อพบเหตุน่าสงสัยว่าสุนัขจะเป็นโรค แต่ผู้ขายยืนยันว่าเป็นอาการปกติอีก 2-3 วันก็จะหายดี ดังนี้ไม่เข้าข่ายจะเรียกได้ว่าผู้ซื้อที่มีความชำรุดบกพร่องแล้ว

กรณีที่ผู้ซื้อควรจะรู้ว่าทรัพย์สินที่ขายชำรุดบกพร่องหากผู้ซื้อได้ใช้ความระมัดระวังอันจะพึงคาดหมายได้แต่วิญญูชน ได้แก่กรณีที่ผู้ซื้อไม่รู้ว่ามีความชำรุดบกพร่องเพราะความประมาทเลินเล่อนั่นเอง แต่มีปัญหาว่าความประมาทเลินเล่อที่ว่านี้หมายถึงความประมาทเลินเล่อธรรมดา หรือต้องเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง คำตอบปัญหาข้อนี้อาจเทียบเคียงได้จากเหตุผลที่ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบในกรณีเช่นนี้ กล่าวคือ เพราะความรู้ว่ามีความชำรุดบกพร่องเป็นพฤติการณ์บ่งชี้ว่าผู้ซื้อยอมสมัครใจรับเอาผลเช่นนั้นด้วยเหตุนี้ฐานแห่งความประมาทเลินเล่ออันอาจใช้อ้างได้ว่าเป็นพฤติการณ์ทำนองเดียวกันย่อมจะได้แก่กรณีประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั่นเอง

ถ้าผู้ซื้อไม่รู้ว่ามีความชำรุดบกพร่องในเวลาซื้อขาย แต่ในเวลาส่งมอบหากความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นที่เห็นประจักษ์ และผู้ซื้อรับเอาทรัพย์สินนั้นไว้โดยมิได้อิดเอื้อน ผู้ขายก็ไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่อง ที่ว่าความชำรุดบกพร่องเป็นที่เห็นประจักษ์นั้น

---

ฟ้องเรียกค่าเสียหาย คดีนี้ Court of Appeal ตัดสินว่าข้อสัญญาดังกล่าวมุ่งต่อการตัดสิทธิผู้ซื้อในการบอกปิดไม่รับชำระหนี้ แต่ไม่ตัดสิทธิที่ผู้ซื้อจะเรียกค่าเสียหาย อย่างไรก็ดี the House of Lords วินิจฉัยว่า ข้อสัญญาดังกล่าวเป็นข้อตกลงเกี่ยวกับคุณภาพของทรัพย์สินที่ขาย แต่ไม่ได้มุ่งหมายจะตกลงให้การไม่ชำระหนี้กลายเป็นการชำระหนี้

<sup>45</sup> โปรดคู หลวงประดิษฐมนูธรรม, คำอธิบาย ปพพ. บรรพ 3, ใน นิติสารัน ปีที่ 4 พ.ศ.2474 หน้า 90

ย่อมจะหมายถึงความชำรุดบกพร่องที่ย่อมพบเห็นได้โดยง่าย แต่ก็มีปัญหาคือความชำรุดบกพร่องที่วันนี้จะต้องเป็นที่เห็นประจักษ์แก่ผู้ซื้อโดยตรง หรือเพียงแค่เป็นที่เห็นประจักษ์แก่วิญญูชนก็เพียงพอแล้ว ข้อนี้ผู้เขียนเห็นว่าความชำรุดบกพร่องอันเป็นที่เห็นประจักษ์และเป็นเหตุให้ผู้ขายหลุดพ้นจากความรับผิดได้นี้ ควรจะเป็นความชำรุดบกพร่องซึ่งเห็นประจักษ์ได้ง่าย ถึงขนาดที่ผู้ขายอาจคาดหมายได้ว่า การที่ผู้ซื้อไม่อิดเอื้อนหมายความว่าผู้ซื้อยอมรับทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องนั้นไว้ ด้วยเหตุนี้ความชำรุดบกพร่องที่เห็นประจักษ์จึงควรหมายถึงความชำรุดบกพร่องที่วิญญูชนอาจเห็นได้โดยง่าย หากได้ใช้ความระมัดระวังเพียงเล็กน้อย

### (3) ทรัพย์สินนั้นได้ขายทอดตลาด

การขายทอดตลาดเป็นการขายโดยผู้ขายขายทรัพย์สินที่นำออกขายทอดตลาดตามสภาพที่ทรัพย์สินนั้นเป็นอยู่ ดังนั้นจึงย่อมเป็นการขายโดยมีข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิดเพื่อชำรุดบกพร่อง และเป็นที่รู้กันโดยปกติประเพณีว่าผู้ซื้อย่อมมีหน้าที่ตรวจตราทรัพย์สินและเสี่ยงต่อความชำรุดบกพร่องอันอาจมีอยู่ด้วยตัวเอง การกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใด ๆ ของผู้ขายทอดตลาดนั้นตามปกติเป็นที่เข้าใจกันว่าย่อมเป็นแต่เพียงการการแสดงเจตนาเชิญชวนให้ผู้ซื้อเข้าเสนอราคาประมูลแข่งกับคนอื่น ๆ โดยผู้ขายไม่มีเจตนาผูกพันตนว่าทรัพย์สินที่ขายนั้นมีคุณสมบัติตามที่กล่าวอ้างแต่อย่างใด

อย่างไรก็ดีถ้าปรากฏว่าผู้ขาย หรือผู้ทอดตลาดได้ให้คำรับรองคุณภาพของสินค้าโดยเจาะจงชัดเจน ผู้ขายทอดตลาดก็อาจต้องรับผิดเพื่อชำรุดบกพร่องตามสัญญาซึ่งตนได้แสดงเจตนาผูกพันไว้เหมือนเช่นในสัญญาซื้อขายธรรมดาเช่นกัน<sup>46</sup>

---

<sup>46</sup> โปรดเทียบ พระยาวิฑูรธรรมเนติ, ข้อขาย, หน้า 93; และมีตัวอย่างคดีทำนองนี้ในอังกฤษคือคดี Couchman v. Hill (1947) K.B.554

## บทที่ 4

# สิทธิของผู้ซื้อในกรณีที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบ

### 1. ปัญหาขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ขาย

โดยที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์วางหลักเกณฑ์ว่าด้วยความรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่องไว้กว้าง ๆ แต่เพียงว่า ในกรณีที่ทรัพย์สินที่ขายชำระคบกพร่อง ผู้ขายต้องรับผิดชอบ แต่ไม่ได้บัญญัติไว้ด้วยว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบนั้น ต้องรับผิดชอบอย่างไร ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของนักกฎหมายและศาลที่จะต้องตีความกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของผู้ขายให้มีความกระจ่าง โดยอาศัยบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะซื้อขาย และในลักษณะหนี้-หลักทั่วไป และลักษณะสัญญาเป็นเครื่องช่วย<sup>47</sup>

ในเบื้องต้นจะต้องทำความเข้าใจให้กระจ่างเสียก่อนว่า ความรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่องของผู้ขายนั้น แท้จริงก็คือความรับผิดชอบเพื่อการไม่ชำระหนี้นั่นเอง ทั้งนี้เพราะหนี้ตามสัญญาซื้อขายนั้นหาได้จำกัดอยู่เฉพาะเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์และส่งมอบทรัพย์สินเท่านั้น ไม่หากยังรวมไปถึงหนี้ในการส่งมอบทรัพย์สินให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงของคู่สัญญาอันได้แก่ หนี้ส่งมอบทรัพย์สินที่ขายโดยไม่ขาดตกบกพร่องหรือลำจำนวน หนี้ส่งมอบทรัพย์สินโดยปราศจากความชำระคบกพร่อง และหนี้รับประกันการโอนสิทธิ์ ซึ่งเป็นหนี้ที่กฎหมายลักษณะซื้อขายได้รับรองไว้เป็นพิเศษ การที่ผู้ขายโอนกรรมสิทธิ์นั้นและส่งมอบทรัพย์สินที่ขายแก่ผู้ซื้อยังไม่พอที่จะเรียกได้ว่าผู้ขายได้ชำระหนี้ถูกต้องแล้ว มีค่า

---

<sup>47</sup> โปรดดู หลวงประดิษฐมนูธรรม, คำอธิบาย ปพพ. บรรพ 3, ในนิติสาส์น ปีที่ 4, พ.ศ. 2474 หน้า 34-38 ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มเสนอทางแก้ปัญหานี้ไว้โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบกฎหมาย และการตีความบทบัญญัติในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยอาศัยเทียบเคียงจากบทบัญญัติอื่น ๆ ที่มีความมุ่งหมายทำนองเดียวกัน

เท่ากับการไม่ชำระหนี้ทีเดียว เพราะการไม่ชำระหนี้เสียเลย ก็กับการไม่ชำระหนี้ให้ต้องตาม ความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ก็เรียกได้ว่าเป็นการไม่ชำระหนี้เหมือนกัน<sup>48</sup>

ด้วยเหตุนี้ ในกรณีทรัพย์สินที่ขายชำระครบพร้อมเราก็ถือได้ว่าผู้ขายไม่ชำระหนี้ และผู้ซื้อย่อมมีสิทธิทำนองเดียวกันกับกรณีที่ถูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามหลักในเรื่องหนี้-หลัก ทัวไป และในเรื่องสัญญา คือ

- (1) มีสิทธิบอกปิดไม่รับชำระหนี้ (มาตรา 320 ปพพ.)
- (2) มีสิทธิเรียกให้ผู้ขายชำระหนี้โดยปราศจากความชำระครบพร้อม (มาตรา 213 ปพพ.)
- (3) มีสิทธิเรียกค่าเสียหาย (มาตรา 213, 215 ปพพ.)
- (4) มีสิทธิเลิกสัญญา (มาตรา 387 ปพพ.)

นอกจากสิทธิตามกฎหมายลักษณะหนี้ หลักทั่วไป 4 ประการใหญ่ ๆ ข้างต้นแล้ว ผู้ซื้อยังมีสิทธิตามกฎหมายบัญญัติในกฎหมายลักษณะซื้อขายอีกอย่างหนึ่งคือ

- (5) สิทธิยึดหน่วงราคาที่ยังไม่ได้ชำระ (มาตรา 488 ปพพ.)
- (6) อนึ่งมีข้อน่าคิดด้วยว่า ถ้าผู้ซื้อประสงค์จะได้ทรัพย์สินที่ชำระครบพร้อมนั้นไว้ ผู้ซื้อจะมีสิทธิขอลดราคาทรัพย์สินลงตามส่วน หรือไม่ เพียงใด

## 2. สิทธิของผู้ซื้อในกรณีที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบชำระครบพร้อม

### 2.1 สิทธิบอกปิดไม่รับชำระหนี้

ปัญหามีว่า ถ้าผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินชำระครบพร้อม ผู้ขายจะอ้างว่าผู้ซื้อมีหน้าที่รับมอบทรัพย์สินที่ตนรับซื้อไว้ตามมาตรา 486 ปพพ. หรือไม่ และถ้าผู้ซื้อบอกปิดไม่รับชำระหนี้จะมีผลทำให้ผู้ซื้อตกเป็นเจ้าหนี้ผิดนัด (มาตรา 207 ปพพ.) และเป็นเหตุให้ความรับผิดชอบอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ของผู้ขายพลดไป ตามมาตรา 330 ปพพ. หรือไม่

ความคิดที่สนับสนุนมติที่ว่าผู้ซื้อมีหน้าที่รับมอบทรัพย์สินที่ตนรับซื้อไว้ตามมาตรา 486 ปพพ. ทั้ง ๆ ที่ทรัพย์สินนั้นชำระครบพร้อม เป็นความคิดที่ตั้งอยู่บนฐานความคิดว่า หนี้ของผู้ขายจำกัดเฉพาะแต่การโอนกรรมสิทธิ์และส่งมอบทรัพย์สิน ตามมาตรา 453, 461 ปพพ. เท่านั้น ส่วนความรับผิดชอบชำระครบพร้อมของผู้ขายนั้น ไม่ใช่หนี้ที่เกิดจากสัญญา แต่เป็น

---

<sup>48</sup> โปรดเทียบ เสนีย์ ปราโมช, นิติกรรมและหนี้ เล่ม 1, แก้ไขเพิ่มเติม พิมพ์ครั้งที่ 2, พ.ศ. 2505, หน้า 550

ผลของกฎหมายที่กำหนดให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบ ทั้ง ๆ ที่ผู้ขายไม่มีหนี้เช่นนั้นอยู่เลย ดังนั้นถ้าผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินชำระคบกพร่องก็ต้องถือว่าผู้ขายได้ชำระหนี้ของตัวแล้ว เพียงแต่กรณีนี้ผู้ขายก็ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายเท่านั้น เมื่อถือว่าการส่งมอบทรัพย์สินที่ชำระคบกพร่องเป็นการชำระหนี้ ผู้ซื้อย่อมมีหน้าที่รับชำระหนี้ นั่น ถ้าผู้ซื้อไม่รับชำระหนี้ ผู้ซื้อย่อมตกเป็นผู้ผิดนัด เหตุผลสนับสนุนความคิดนี้ยังมีต่อไปว่า บทบัญญัติในกฎหมายลักษณะซื้อขายให้สิทธิผู้ซื้อบอกปิดไม่รับชำระหนี้ได้เฉพาะกรณีผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินขาดคบกพร่องหรือลำจำนวนตามมาตรา 465, 466 ปพพ. เท่านั้น เมื่อกฎหมายไม่ได้ให้สิทธิบอกปิดไม่รับมอบทรัพย์สินที่รับซื้อไว้โดยตรง ผู้ซื้อย่อมมีหน้าที่รับมอบทรัพย์สินที่ตนรับซื้อตามมาตรา 486 ปพพ. โดยไม่มีสิทธิบิดพลิ้ว

ความคิดที่ว่า ผู้ซื้อมีหน้าที่รับมอบทรัพย์สินที่ซื้อแม้ทรัพย์สินนั้นจะชำระคบกพร่องก็ตาม เป็นความคิดที่ไม่อาจรับฟังได้ โดยเฉพาะฐานความคิดซึ่งถือว่าหนี้ตามสัญญาซื้อขายย่อมจำกัดอยู่เฉพาะการโอนกรรมสิทธิ์และส่งมอบทรัพย์สินเป็นความเข้าใจที่ผิดพลาดและขัดต่อความเป็นจริง เพราะฐานแห่งสัญญาซื้อขายคือเจตนาของคู่กรณีย่อมไม่จำกัดอยู่แต่การได้กรรมสิทธิ์และได้การครอบครองในทรัพย์สินที่ขายเท่านั้น แต่ย่อมคลุมไปถึงคุณสมบัติของทรัพย์สินที่ขายด้วยเสมอ ดังนั้นทรัพย์สินที่ผู้ซื้อได้รับซื้อจึงไม่จำกัดเฉพาะตัววัตถุหรือสิ่ง que ผู้ขายส่งมอบเท่านั้น แต่หมายถึงทรัพย์สินที่มีคุณสมบัติตรงตามสัญญา ด้วยเหตุนี้จึงต้องตีความหมายของคำว่า "ทรัพย์สินที่ตนได้รับซื้อ" ตามมาตรา 486 ปพพ. ว่าหมายถึงทรัพย์สินที่ปราศจากความชำระคบกพร่องนั่นเอง การที่จะบังคับให้ผู้ซื้อได้รับมอบทรัพย์สินที่ชำระคบกพร่องจึงเท่ากับเป็นการบังคับให้เจ้าหน้าที่รับชำระหนี้เป็นอย่างอื่น ซึ่งต้องห้าม ตามมาตรา 320 ปพพ. ส่วนการที่ไม่มีกฎหมายรับรองสิทธิบอกปิดไม่รับชำระหนี้ไว้โดยตรงเหมือนเช่นกรณีส่งมอบทรัพย์สินขาดคบกพร่องหรือลำจำนวนนั้น ก็ไม่ใช่เหตุที่จะทำให้สรุปง่าย ๆ ได้ว่าผู้ซื้อย่อมขาดสิทธิเท่านั้น เพราะสิทธิเช่นนั้นเป็นสิทธิทางหนี้อันย่อมมีอยู่ตามเหตุผลของเรื่องนั้น ๆ อยู่แล้ว อันที่จริงถ้าไม่มีบทบัญญัติมาตรา 465, 466 ปพพ. เราก็อาจจะตีความสัญญาตามความประสงค์ในทางสุจริตและพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีได้ผลทำนองเดียวกัน ที่ถูกแล้วควรจะพิจารณาตรา 465, 466 ปพพ. ในฐานะเป็นบทใกล้เคียงสำหรับรับรองสิทธิบอกปิดไม่รับมอบทรัพย์สินที่ชำระคบกพร่องเสียด้วยซ้ำ

ตามเหตุผลที่กล่าวแล้วนี้เอง เราจึงสามารถสรุปได้ว่า ผู้ซื้อย่อมมีสิทธิบอกปิดไม่รับมอบทรัพย์สินที่ชำระคบกพร่อง ในฐานะที่การส่งมอบทรัพย์สินเช่นนั้นเป็นการไม่ชำระหนี้ ทั้งนี้โดยมีหลักเกณฑ์ในมาตรา 465, 466 ปพพ. ในฐานะเป็นบทใกล้เคียงในกฎหมายลักษณะซื้อขาย และหลักเกณฑ์ในมาตรา 320 ปพพ. ในลักษณะหนี้-หลักทั่วไป เป็นฐานแห่งสิทธิเช่นนั้นของผู้ซื้อ



## 2.2 สิทธิเรียกให้ผู้ขายชำระหนี้โดยปราศจากความชำระ คบกพร่อง

โดยที่วัตถุประสงค์แห่งหนี้ตามสัญญาซื้อขายคือการส่งมอบทรัพย์สินโดยปราศจากความชำระคบกพร่อง ดังนั้น หากผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ชำระคบกพร่อง ผู้ซื้อย่อมมีสิทธิบอกปิดไม่รับมอบทรัพย์สินนั้นได้ และผู้ขายย่อมจะตกอยู่ในฐานะลูกหนี้ที่ไม่ชำระหนี้ แต่ในกรณีเช่นนี้ จะบังคับชำระหนี้เอาจากลูกหนี้ตามมาตรา 213 ปพพ. ได้ต้องปรากฏว่าลูกหนี้ผิดนัดเสียก่อน ปัญหาจึงอยู่ที่ว่า ในกรณีทรัพย์สินที่ขายชำระคบกพร่องนี้ จะถือว่าผู้ขายผิดนัดเมื่อใด ซึ่งเป็นกรณีที่จะต้องพิจารณาโดยคำนึงถึงหลักกฎหมายในลักษณะหนี้-หลักทั่วไปประกอบ

ถ้าได้มีการกำหนดเวลาชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขายไว้โดยวันแห่งปฏิทิน และผู้ขายไม่ส่งมอบทรัพย์สินที่ปราศจากความชำระคบกพร่องตามกำหนด ก็เป็นกรณีที่ผู้ขายไม่ชำระหนี้ตามกำหนด และย่อมตกเป็นผู้ผิดนัดทันที (มาตรา 204 วรรค 2 ปพพ.) แต่ถ้ามิได้มีการกำหนด การที่ผู้ขายชำระหนี้ที่ชำระคบกพร่องแม้จะเรียกได้ว่าเป็นกรณีที่ผู้ขายไม่ชำระหนี้ แต่ก็ยังเรียกไม่ได้ว่าผิดนัด ดังนั้น ในกรณีเช่นนี้ ผู้ซื้อต้องเตือนให้ผู้ขายชำระหนี้เสียก่อน หากผู้ขายไม่ชำระหนี้ผู้ขายจึงจะตกเป็นผู้ผิดนัด (มาตรา 204 วรรคแรก ปพพ.) อย่างไรก็ตาม ฎีกาหลังนี้เป็นกรณีที่เกิดขึ้นได้ยากมาก เพราะตามปกติการที่ผู้ขายชำระหนี้ก็มักจะเป็นเพราะถูกเตือนให้ชำระหนี้อยู่แล้ว ดังนั้น หากส่งมอบทรัพย์สินชำระคบกพร่อง ผู้ขายย่อมตกเป็นผู้ผิดนัดเพราะผลแห่งการเตือนไปแล้วตั้งแต่ต้น

ในกรณีที่วัตถุประสงค์แห่งหนี้เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง และทรัพย์สินเฉพาะสิ่งนั้นชำระคบกพร่อง หากความชำระคบกพร่องนั้น ไม่อาจแก้ไขให้คืนดีได้ ผู้ซื้อที่ไม่มีทางจะบังคับชำระหนี้ได้ เพราะสภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่อง เช่นตกลงซื้อหนังสือเก่าหายากเล่มหนึ่ง ปรากฏว่าหนังสือนั้นขาดหน้าไปราว 10 หน้า ดังนั้น จะบังคับให้ผู้ขายส่งมอบหนังสือเล่มนั้นในสภาพที่สมบูรณ์ย่อมเป็นไปได้ สิทธิเรียกให้ผู้ขายชำระหนี้โดยปราศจากความชำระคบกพร่องจึงไม่อาจใช้กับกรณีทรัพย์สินเฉพาะสิ่งที่ชำระคบกพร่องชนิดไม่อาจแก้ไขให้คืนดีได้เลย ในกรณีเช่นนี้ ผู้ซื้อจำเป็นต้องใช้สิทธิทางอื่น เช่น เรียกค่าเสียหายหรือเลิกสัญญา ส่วนกรณีที่วัตถุประสงค์แห่งหนี้เป็นทรัพย์สินที่มีได้กำหนดตัวแน่นอน ผู้ซื้อย่อมใช้สิทธิเรียกให้ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินประเภทเดียวกันนั้นโดยไม่ชำระคบกพร่องได้เสมอ

## 2.3 สิทธิเรียกค่าเสียหาย

กรณีที่ทรัพย์สินที่ขายชำระคบกพร่อง และความชำระคบกพร่องนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ซื้อ ผู้ขายย่อมต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย ในฐานะที่ตนไม่ชำระหนี้ให้ต้องตาม

ความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ ตามมาตรา 215 ปพพ. ส่วนจะต้องรับผิดชอบเพียงใดนั้น ย่อมเป็นไปตามมาตรา 222 ปพพ. กล่าวคือ ผู้ขายต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายทั้งปวงอันเป็น ผลธรรมชาติของการไม่ส่งมอบทรัพย์สินที่ปราศจากความชำรุดบกพร่อง และอาจต้องรับผิดชอบ เพื่อความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษ หากคู่กรณีได้คาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้น ล่วงหน้าก่อนแล้ว

อย่างไรก็ดี หน้าที่ชดเชยค่าเสียหายดังกล่าวจำกัดอยู่เฉพาะการชดเชยค่าสินไหม ทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้ซื้อเท่านั้น ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นแก่บุคคลภายนอกที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบของผู้ซื้อ ผู้ขายย่อมไม่ต้องรับผิดชอบ ตัวอย่างเช่น แคมพัสระดมที่ผู้ซื้อซื้อไปใช้มีส่วนผสมบกพร่อง เมื่อใช้ไปแล้วทำให้เกิดอาการมั่ววุ่น ดังนี้ผู้ซื้อย่อมเรียก ให้ผู้ขายรับผิดชอบได้ รถที่ขายติดตั้งเบรคบกพร่องเป็นเหตุให้ผู้ซื้อประสบอุบัติเหตุ ผู้ขายย่อม ต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหาย แต่ถ้าความเสียหายเกิดแก่บุคคลภายนอกผู้ขายก็ไม่ต้องรับผิดชอบ ชดเชยค่าเสียหายแก่บุคคลภายนอกนั้นด้วย เช่น สวิตช์ควบคุมกระแสไฟฟ้าในโรงงาน บกพร่องเป็นเหตุให้เกิดเพลิงไหม้โรงงานของผู้ซื้อ กรณีนี้ผู้ขายย่อมต้องรับผิดชอบชดเชย ค่าเสียหายแก่ผู้ซื้อ แต่ไม่ต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่บุคคลภายนอกที่ได้รับความเสียหายเพราะเพลิงไหม้โรงงานของผู้ซื้อด้วย ด้วยเหตุนี้ถ้าผลิตภัณฑ์อย่างหนึ่งอย่างใด บกพร่องเป็นเหตุให้ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์นั้น ได้รับความเสียหาย แต่ผู้ใช้ผลิตภัณฑ์มิได้เป็นผู้ซื้อ ผลิตภัณฑ์นั้นจากผู้ผลิต ผู้ใช้ผลิตภัณฑ์นั้นก็ไม่อาจเรียกค่าเสียหายจากผู้ผลิตได้ ได้แต่เรียก ค่าเสียหายจากผู้จำหน่ายเท่านั้น

## 2.4 สิทธิเลิกสัญญา

ปัญหาว่าถ้าทรัพย์สินที่ขายชำรุดบกพร่องผู้ซื้อจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญาหรือไม่ เพียงไร เป็นปัญหาที่เป็นที่สงสัยมาตั้งแต่ประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เหตุที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะแนวคำพิพากษาฎีกา รับรองสิทธิเลิกสัญญาเอาไว้ เฉพาะกรณีส่งมอบทรัพย์สินไม่ตรงตามคำพรรณนา และมีคำพิพากษาฎีกาที่ 695/2475 วางหลักไว้ว่า

*"การทำสัญญาซื้อขายกันธรรมดาโดยมีคำรับรองว่า ทรัพย์สินนั้นมีคุณค่าดังความ ประสงค์ของผู้ซื้อตามสัญญา ดังนี้ถ้าหากไม่ได้สมจริงตามคำรับรองแล้ว ผู้ซื้ออาจ พ้องเรียกค่าเสียหายได้ แต่จะปฏิเสธสัญญาหาได้ไม่"*

ด้วยเหตุนี้จึงมีการพยายามอธิบายว่า ผู้ซื้อที่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาเฉพาะในกรณีที่มี ข้อตกลงยอมให้บอกเลิกสัญญาได้<sup>49</sup> ถ้าไม่มีข้อตกลงให้เลิกสัญญากัน ผู้ซื้อจะบอกเลิก

<sup>49</sup> โปรดคู พระมณูภาณวิมลศาสตร์, *ซื้อขาย*, หน้า 27; ปรีชา สุมาวงศ์, *ซื้อขาย*, หน้า 174

สัญญาได้เฉพาะในกรณีที่ความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นเหตุให้ทรัพย์สินที่ซื้อขายกันนั้นเป็นอันไร้ประโยชน์แก่ผู้ซื้อ<sup>50</sup> หรือมิฉะนั้น ผู้ซื้อต้องกำหนดระยะเวลาพอควรให้ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ปราศจากความชำรุดบกพร่อง ถ้าผู้ขายไม่ชำระหนี้ตามกำหนด ผู้ซื้อจึงจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญาตามมาตรา 387 ปพพ.<sup>51</sup>

ความคิดว่าผู้ซื้อที่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาเฉพาะในกรณีที่มีข้อตกลงยอมให้บอกเลิกสัญญาได้ที่อ้างกันในตำรานั้นเป็นความคิดที่ไม่ควรเดินตาม ทั้งนี้เพราะขัดต่อบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะซื้อขายเอง ดังจะเห็นได้จากมาตรา 484 ปพพ. ซึ่งบัญญัติว่าข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิด ไม่คุ้มให้ผู้ขายต้องพ้นจากการต้องคืนราคา เว้นแต่จะตกลงกันเป็นอย่างอื่น นั้นหมายความว่า ถ้าไม่ได้มีข้อตกลงห้ามเลิกสัญญา ผู้ซื้อย่อมเรียกราคาทรัพย์สินที่ซื้อคืนได้เสมอ ซึ่งก็หมายถึงการมีสิทธิเลิกสัญญาได้เสมอนั่นเอง

คำพิพากษาฎีกาที่ 695/2475 ที่ข้างต้นนั้นไม่น่าเป็นแนวคำพิพากษาที่ศาลถือตามอีกแล้ว เพราะในปัจจุบัน มีคำพิพากษาฎีกาที่ 903/2519 อธิบายว่าในกรณีทรัพย์สินที่ขายชำรุดบกพร่องผู้ซื้อที่มีสิทธิเลิกสัญญาตามมาตรา 387 ปพพ.<sup>52</sup> นั้นคือเมื่อผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่อง หากผู้ซื้อต้องการจะบอกเลิกสัญญา ผู้ซื้อจะต้องปฏิเสธไม่รับชำระหนี้เสียก่อน ทำให้ผู้ขายตกเป็นลูกหนี้ผู้ไม่ชำระหนี้ และผู้ซื้อย่อมมีสิทธิบอกเลิกสัญญาตามมาตรา 387 ปพพ. อย่างไรก็ตามผู้ซื้อจะต้องบอกเลิกสัญญาทันทีเลยไม่ได้ ตามมาตรา 387 ปพพ. ผู้ซื้อจะต้องกำหนดระยะเวลาพอสมควรให้ผู้ขายชำระหนี้ ถ้าผู้ขายไม่ชำระหนี้ตามกำหนด ผู้ซื้อจึงจะบอกเลิกสัญญาได้ตามมาตรา 387 ปพพ.

ปัญหามาน่าคิดต่อไปว่า ในกรณีที่ความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นความชำรุดบกพร่องชนิดที่ไม่อาจแก้ไขให้คืนดีได้ เช่นทรัพย์สินที่ขายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งและมีความเสียหายชนิดที่ไม่มีความแก้ไขให้คืนดีได้ เช่นมัดตัวที่ตกลงซื้อเป็นพ่อพันธุ์นั้นเป็นหมัน ดังนั้นการจะกำหนดให้ผู้ซื้อกำหนดระยะเวลาพอสมควรให้ผู้ขายชำระหนี้ยอมไม่จำเป็น เพราะถึงอย่างไรผู้ขายก็ไม่อาจส่งมอบมัดตัวนั้นที่ไม่เป็นหมันให้แก่ผู้ซื้อได้ กรณีเช่นนี้ มีข้อน่าคิดว่า

<sup>50</sup> โปรดดู พระมณูภาณวิมลศาสตร์, *ซื้อขาย*, หน้า 27

<sup>51</sup> โปรดดู พระมณูภาณวิมลศาสตร์, *ซื้อขาย*, หน้า 27; วิษณุ เกรืองาม, *ซื้อขาย*, หน้า 265; มีข้อน่าสังเกตด้วยว่า ในตำราซื้อขาย ของ ประพนธ์ ศาตะมาน/ไพจิตร ปุณณพันธ์ ไม่ได้มีการกล่าวถึงสิทธิของผู้ซื้อในกรณีทรัพย์สินที่ขายชำรุดบกพร่องเลย จะมีกล่าวถึงก็แต่ สิทธิของผู้ซื้อในกรณีรอนสิทธิ ซึ่งก็ยอมให้ผู้ซื้อเลิกสัญญาได้เฉพาะกรณีที่มิสิทธิเลิกสัญญาได้ตามข้อตกลง หรือในกรณีที่การชำระหนี้เป็นอันไร้ประโยชน์แก่ผู้ซื้อแล้วเท่านั้น โปรดดู *ซื้อขาย*, หน้า 170

<sup>52</sup> แนวคำพิพากษาดังกล่าวได้รับการรับรองจาก ฎีกาที่ 1614/2522 และ ฎีกาที่ 2830/2522 อีกด้วย

ผู้ซื้อจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญาโดยไม่ต้องกำหนดเวลาพอสมควรให้ลูกหนี้ชำระหนี้อีกได้หรือไม่

การวินิจฉัยปัญหาข้างต้นนี้ จำเป็นต้องพิจารณาจากหลักเกณฑ์ว่าด้วยสิทธิเลิกสัญญาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าเปิดช่องให้ทำได้หรือไม่

หลักเกณฑ์ว่าด้วยสิทธิเลิกสัญญาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ย่อมเป็นไปตามมาตรา 386 ปพพ. ดังนี้

- (1) การบอกเลิกสัญญาทำได้ในกรณีที่มีข้อสัญญาให้บอกเลิกสัญญาได้
- (2) ถ้าไม่มีข้อสัญญาให้บอกเลิกสัญญาได้ การบอกเลิกสัญญาอาจทำได้โดยอาศัย

สิทธิตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

สิทธิบอกเลิกสัญญาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายยังแบ่งออกเป็นสิทธิตามหลักกฎหมายลักษณะสัญญาทั่วไป กับสิทธิตามหลักกฎหมายเอกเทศสัญญาต่าง ๆ ซึ่งบัญญัติเรื่องสิทธิบอกเลิกสัญญาไว้ในบทบัญญัติเกี่ยวกับเอกเทศสัญญานั้น ๆ โดยเฉพาะ ในกรณีที่ไม่มีบัญญัติไว้โดยตรง การใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาย่อมต้องอาศัยสิทธิตามลักษณะสัญญาทั่วไป

ตามลักษณะสัญญาทั่วไป การบอกเลิกสัญญาโดยไม่มีข้อสัญญาให้บอกเลิกได้ อาจทำได้ใน 3 กรณี คือ

(1) กรณีที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ อีกฝ่ายหนึ่งอาจกำหนดเวลาพอสมควรให้ชำระหนี้ หากไม่ชำระหนี้ตามกำหนด ฝ่ายที่เรียกให้ชำระหนี้ย่อมบอกเลิกสัญญาได้ (มาตรา 387 ปพพ.)

(2) กรณีที่การชำระหนี้จะสำเร็จตามวัตถุประสงค์ตามสัญญาได้แต่ด้วยการชำระหนี้ตามกำหนด หากพ้นกำหนดนั้นแล้วไม่ชำระหนี้ อีกฝ่ายหนึ่งย่อมบอกเลิกสัญญาได้โดยไม่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้า (มาตรา 388 ปพพ.)

(3) กรณีที่การชำระหนี้ทั้งหมดหรือบางส่วนกลายเป็นพ้นวิสัยเพราะเหตุอันโทษลูกหนี้ได้ เจ้าหนี้เลิกสัญญาได้โดยไม่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้า (มาตรา 389 ปพพ.)

ถ้าพิจารณาจากความมุ่งหมายของกรณีที่อาจบอกเลิกสัญญาได้โดยไม่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าในมาตรา 388, 380 ปพพ. จะเห็นได้ว่า สิทธิบอกเลิกสัญญาดังกล่าวเป็นสิทธิบอกเลิกสัญญาในกรณีที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้และการไม่ชำระหนี้เช่นนั้นเป็นเหตุเสื่อมประโยชน์อันเป็นสาระสำคัญของสัญญา แต่การจะตีความมาตรา 388, 389 ปพพ. ให้คลุมไปถึงกรณีเช่นนั้นย่อมขัดต่อความหมายตามถ้อยคำ เพราะถ้อยคำในตัวบทจำกัดเฉพาะกรณีที่เกิดจากเหตุผิดนัด (มาตรา 388 ปพพ.) และการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัย (มาตรา 389 ปพพ.) เท่านั้น ไม่รวมไปถึงกรณีเสื่อมประโยชน์อันเป็นสาระสำคัญของสัญญาอันเกิดจากเหตุอย่างอื่น หรือกรณีที่การบอกกล่าวล่วงหน้าเป็นสิ่งที่ไร้ประโยชน์ด้วย

อย่างไรก็ดีเราอาจตีความมาตรา 387 ปพพ. ให้กินความรวมไปถึงกรณีที่มีการบอกกล่าวล่วงหน้าเป็นสิ่งที่ไร้ประโยชน์ได้ โดยถือว่ากรณีที่มีการบอกกล่าวเป็นอันไร้ประโยชน์หรือปรากฏชัดว่ากรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่มีทางที่จะชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาที่บอกกล่าวได้นั้น เป็นกรณีที่อาจถือเสมือนว่าได้บอกกล่าวและอีกฝ่ายไม่ชำระหนี้ภายในกำหนดแล้ว ดังนั้นคู่สัญญาฝ่ายที่มีสิทธิบอกกล่าวย่อมบอกเลิกสัญญาได้ทันที และด้วยเหตุนี้จึงไม่จำเป็นจะต้องตีความมาตรา 388, 389 ปพพ. ให้กินความรวมไปถึงเหตุเสื่อมประโยชน์อันเป็นสาระสำคัญของสัญญาอย่างอื่นอีก เพราะการบอกเลิกสัญญาอาจทำได้โดยอาศัยหลักตามมาตรา 387 ปพพ. อยู่แล้ว เพียงแต่การบอกเลิกสัญญาดังกล่าวอาจต้องรอให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาที่เดือนเสียก่อนเท่านั้น ซึ่งก็นับว่ามีเหตุผลสมควร เพราะถ้าเวลาเป็นเรื่องสำคัญกรณีก็เข้าขายบอกเลิกสัญญาได้ตามมาตรา 388 ปพพ. อยู่แล้ว

การที่ผู้ซื้อบอกเลิกสัญญาเป็นเหตุที่ตัดสิทธิผู้ซื้อในการเรียกให้ผู้ขายชำระหนี้โดยปราศจากความชำระคบกพร่องอีก เพราะการจะใช้สิทธิเรียกให้ชำระหนี้ได้ก็ต้องมีหนี้ระหว่างกันเสียก่อน เมื่อบอกเลิกสัญญาแล้ว หนี้ตามสัญญาก็สิ้นสุดลงและต้องกลับคือฐานะเดิมก่อนเข้าผูกพันกันตามสัญญา (มาตรา 391 ปพพ.) นั่นคือผู้ขายย่อมต้องคืนราคาทรัพย์สินที่ตนรับไว้พร้อมดอกเบี้ย และผู้ซื้อก็มีหน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินที่ขายคืน กับต้องชดเชยค่าที่ตนได้ใช้ทรัพย์สินนั้นแก่ผู้ขายด้วย

นอกจากนี้การที่ผู้ซื้อบอกเลิกสัญญาไม่ตัดสิทธิผู้ซื้อในอันที่จะเรียกค่าเสียหาย (มาตรา 391 วรรคสี่ ปพพ.) ด้วยเหตุนี้ ถ้าผู้ซื้อได้รับความเสียหายจากการที่ทรัพย์สินที่ขายชำระคบกพร่อง เช่นวัวที่ซื้อมาเป็นโรคติดต่อเป็นเหตุให้วัวของผู้ซื้อเป็นโรคระบาดตายหมดทั้งฝูง ผู้ซื้อก็มีสิทธิบอกเลิกสัญญาและเรียกค่าเสียหายจากผู้ขายได้

ยิ่งกว่านั้น ถ้าทรัพย์สินที่ขายซึ่งชำระคบกพร่องนั้นสูญหายหรือบุบสลายไปโดยปราศจากความผิดของผู้ซื้อผู้ซื้อก็ไม่เสียสิทธิบอกเลิกสัญญา (มาตรา 394 วรรคสอง ปพพ.) เช่นวัวที่ซื้อมาตายเพราะโรคที่วัวนั้นเป็นอยู่แล้ว หรือรถที่ขายชำระคบกพร่องเพราะเบรคเสียและพังยับเยินเพราะประสบอุบัติเหตุรถชน โดยไม่ใช่ความผิดของผู้ซื้อ เช่นนี้ ผู้ซื้อก็ยังมิสิทธิบอกเลิกสัญญาอยู่ดี ทั้งยังมีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากผู้ขายอีกด้วย กรณีเช่นนี้ผู้ซื้อยังหลุดพ้นจากหน้าที่ส่งทรัพย์สินที่ขายคืนเมื่อเลิกสัญญาด้วย เพราะวัวที่ตาย หรือรถที่พังยับเยิน เป็นกรณีที่มีการชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัยเพราะพฤติการณ์ซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ (มาตรา 219 ปพพ.) และผู้ซื้อยังมีสิทธิเรียกราคาที่จ่ายไปคืน

## 2.5 สิทธิยึดหน่วงราคาที่ยังไม่ได้ชำระ

กรณีที่ทรัพย์สินที่ขายชำระคบกพร่องถือได้ว่าเป็นกรณีที่ผู้ขายไม่ชำระหนี้ และตามปกติผู้ซื้อย่อมมีสิทธิที่จะไม่ยอมชำระหนี้ส่วนของตนตามมาตรา 369 ปพพ. ได้

อย่างไรก็ดี มีมาตรา 488 ปพพ. รับรองสิทธิเช่นนั้นของผู้ซื้อไว้อีกด้วย นั่นคือผู้ซื้อที่มีสิทธิยึด  
หน้าราคาที่ยังไม่ได้ชำระไว้ทั้งหมดหรือบางส่วนได้ เว้นแต่ผู้ขายจะหาประกันที่สมควร  
ให้ได้

สิทธิข้อนี้ของผู้ซื้อไม่มีความหมายในสัญญาซึ่งผู้ขายมีหน้าที่ชำระราคาล่วงหน้า  
เพราะในกรณีเช่นนั้นไม่มีอะไรให้ผู้ซื้อจะยึดหน้าราคาไว้ได้อีก แต่ในกรณีซึ่งขายแบบมีการ  
ผ่อนชำระราคา หรือในกรณีที่ผู้ซื้อมีหน้าที่ชำระเงินเมื่อผู้ซื้อได้รับมอบทรัพย์สินที่ขายไว้แล้ว  
สิทธิดังกล่าวก็จะมิบทบาทมากในการบีบให้ผู้ขายต้องปฏิบัติตามสัญญา เพราะทรัพย์สินที่  
ขายและราคาที่ยังไม่ได้ชำระอยู่ในมือของผู้ซื้อ

## 2.6 สิทธิรับทรัพย์สินไว้โดยขอลดราคาลงตามส่วน

ปัญหาว่าผู้ซื้อจะมีสิทธิรับทรัพย์สินไว้โดยขอลดราคาลงตามส่วนหรือไม่เป็น  
ปัญหาที่มีผู้ยกขึ้นมาถามตั้งแต่สมัยประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใหม่ ๆ<sup>53</sup>  
แต่ว่าหลังจากนั้นดูเหมือนไม่มีใครกล่าวถึงอีก เหตุที่เป็นเช่นนี้ เข้าใจว่าเป็นเพราะไม่มีที่  
รับรองไว้ในบทบัญญัติแห่งกฎหมายอย่างหนึ่ง และสิทธิที่ว่าเป็นสิทธิที่เป็นที่รู้จักกัน  
เฉพาะในหมู่นักกฎหมายของระบบชีวิตล่อวีกอย่างหนึ่ง<sup>54</sup> นอกจากนี้คงจะเป็นที่เห็นกัน  
ด้วยว่าสิทธิลดราคาทรัพย์สินลงตามส่วนนี้มีลักษณะใกล้เคียงสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน  
อย่างหนึ่งด้วย ดังนั้นเมื่อผู้ซื้อเรียกค่าเสียหายได้แล้วจึงไม่ต้องมากกล่าวถึงเรื่องขอลดราคาลง  
ตามส่วนอีก

เหตุผลของฝ่ายที่เสนอว่าผู้ซื้อควรมีสิทธิขอลดราคาลงตามส่วนก็คือ ในการซื้อ  
ขายนั้นผู้ซื้ออาจสมัครใจรับเอาทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องไว้ก็ได้ กรณีเช่นนี้ผู้ซื้อควรมี  
สิทธิชำระราคาทรัพย์สินนั้นต่ำกว่าราคาซื้อโดยไม่ต้องคำนึงว่าจะเป็นกรณีที่ผู้ซื้อเสียหาย  
หรือไม่ สิทธิทำนองเดียวกันนี้ได้รับการรับรองไว้ในเรื่องการส่งมอบทรัพย์สินบกพร่อง  
หรือล่าจำนวน ตามมาตรา 465, 466 ปพพ. จึงน่าจะนำมาอนุโลมใช้ในเรื่องชำรุดบกพร่อง  
ได้ นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติในมาตรา 488 ปพพ. ซึ่งรับรองสิทธิของผู้ซื้อในการยึดหน้า  
ราคาทรัพย์สินไว้ทั้งหมดหรือบางส่วน และย่อมอาจนำมาใช้ในกรณีที่ผู้ซื้อประสงค์จะได้  
ทรัพย์สินที่ได้รับไว้แล้วแต่ยังไม่ได้ชำระราคาได้โดยผู้ซื้อยึดหน้าราคาไว้บางส่วนด้วย

<sup>53</sup> โปรดคู หลวงประดิษฐ์มนูธรรม, คำอธิบาย ปพพ. บรรพ 3, ใน นิติสารัน ปีที่ 4 พ.ศ. 2474, หน้า  
84-87

<sup>54</sup> โปรดเทียบประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1644; ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 452;  
ประมวลกฎหมายลักษณะหนี้สวิส มาตรา 205

ประโยชน์ของสิทธิลดราคาลงตามส่วนนี้มีอยู่ในกรณีที่ราคาของผู้ซื้อตกลงกับผู้ขาย นั้นเป็นราคาที่ต่ำกว่าราคาปกติของทรัพย์สินนั้นในท้องตลาด เช่นราคารถยนต์แบบเดียวกันที่ปราศจากความชำรุดบกพร่องในท้องตลาดราคา 100,000 บาท แต่ผู้ซื้อซื้อจากผู้ขายได้ในราคา 80,000 บาท ต่อมาจึงพบว่ารถยนต์นั้นชำรุดบกพร่อง และมีราคาตามท้องตลาดเพียง 70,000 บาท ดังนั้นถ้าผู้ซื้อต้องการได้ทรัพย์สินไว้และเรียกค่าเสียหายจากผู้ขาย ผู้ซื้อย่อมเรียกได้เท่ากับส่วนแตกต่างระหว่างราคาซื้อกับมูลค่าที่แท้จริงคือเรียกได้ 10,000 บาท แต่ถ้าผู้ซื้อขอลดราคาลงตามส่วน ก็จะต้องเทียบจากหลักที่ว่า ของมูลค่าแท้จริง 100,000 บาท ผู้ซื้อซื้อได้ในราคา 80,000 บาท ถ้าของมูลค่า 70,000 บาท ผู้ซื้อจะต้องชำระราคาเท่าใด ก็จะได้ผลว่า ผู้ซื้อควรชำระราคาเพียง 56,000 บาท ซึ่งทำให้ผู้ซื้อไม่มีสิทธิเรียกราคาคืนได้ถึง 14,000 บาท ต่างจากกรณีใช้สิทธิเรียกค่าเสียหายอยู่ 4,000 บาท

อย่างไรก็ตาม ถ้าหากผู้ซื้อซื้อทรัพย์สินนั้นในราคาที่ไม่ได้ถูกกว่าท้องตลาด การใช้สิทธิเรียกค่าเสียหายหรือใช้สิทธิเรียกให้ลดราคาลงตามส่วนย่อมไม่มีผลแตกต่างกันแต่ประการใด

จากเหตุผลที่ได้ยกขึ้นมาแล้วกล่าวแล้วว่า สิทธิขอลดราคาลงตามส่วนมีเหตุผลสนับสนุนทั้งในแง่บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่อาจนำมาอนุโลมใช้ได้ และชอบด้วยหลักความเป็นธรรมในแง่เป็นประโยชน์ทางปฏิบัติแก่ผู้ซื้อที่สามารถซื้อทรัพย์สินได้ในราคาถูกกว่าท้องตลาดเป็นพิเศษ ด้วยเหตุนี้จึงควรรับเอาสิทธิข้อนี้เข้าไว้เป็นสิทธิของผู้ซื้อในกรณีที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินที่ขาย จากตัวอย่างข้างต้นเราก็จะเห็นแล้วว่า ความคิดที่ว่ากรณีที่ผู้ซื้อไม่มีสิทธิเรียกค่าเสียหายผู้ซื้อย่อมได้รับความคุ้มครองอย่างเพียงพอแล้วยังเป็นความคิดที่ไม่ถูกต้องทีเดียว เพราะจะทำให้ผู้ซื้อที่สามารถซื้อทรัพย์สินได้ในราคาถูกกว่าท้องตลาดต้องสูญเสียผลดีที่ตนควรจะได้รับจากการที่ตนสามารถซื้อทรัพย์สินได้ในราคาถูกไป และจะเป็นคุณแก่ผู้ขายที่นำเอาสินค้าที่ชำรุดบกพร่องมาบอกขายในราคาถูกโดยอ้างว่าเป็นสินค้าที่ปราศจากความชำรุดบกพร่อง เพราะถึงอย่างไรเสียผู้ขายที่ฉวยโอกาสเช่นนั้นก็จะไม่ต้องรับผลร้ายจากการกระทำของตนเลย

### 3. อายุความฟ้องคดี

บทบัญญัติในเรื่องอายุความฟ้องคดีให้ผู้ขายรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องในมาตรา 474 ปพพ. ซึ่งกำหนดให้ผู้ซื้อฟ้องคดีภายในกำหนด 1 ปีนับแต่เวลาที่ได้พบเห็นความชำรุดบกพร่องนั้น นับว่าเป็นบทบัญญัติที่เป็นคุณแก่ผู้ซื้อเป็นพิเศษ เมื่อเทียบกับบทบัญญัติเรื่องอายุความในส่วนอื่น ๆ ซึ่งปกติมักจะกำหนดให้ผู้ซื้อฟ้องให้ผู้ขายรับผิดชอบภายใน 1 ปี นับแต่เวลาส่งมอบ ดังที่อาจเห็นได้ในเรื่องอายุความฟ้องให้รับผิดเพื่อการที่ทรัพย์สินขาดตก

บกร่องหรือถ้าจำนวน (มาตรา 467 ปพพ.) อายุความฟ้องให้ผู้ขายรับผิดชอบเพื่อการรอนสิทธิ  
ในกรณีที่ผู้ขายไม่ได้เป็นคู่ความในคดีเดิม หรือถ้าผู้ซื้อได้ประนีประนอมยอมความกับ  
บุคคลภายนอก หรือยอมตามที่บุคคลภายนอกเรียกร้อง มีกำหนด 3 เดือน (มาตรา 481  
ปพพ.) อายุความฟ้องให้รับผิดชอบเพื่อการส่งของไม่ตรงตามตัวอย่างหรือไม่ตรงตามคำ  
พรรณนา มีกำหนด 1 ปีนับแต่เวลาส่งมอบ ดังนี้ เป็นต้น

การที่กฎหมายกำหนดอายุความฟ้องคดีเรียกให้ผู้ขายรับผิดชอบเพื่อชำระคบบกร่องโดย  
ให้ฟ้องได้ภายใน 1 ปีนับแต่เวลาที่พบเห็นความชำรุดบกร่องนี้ ด้านหนึ่งก่อให้เกิดความ  
ไม่แน่นอนขึ้นทางฝ่ายผู้ขาย เพราะผู้ขายไม่มีทางรู้ได้เลยว่าเมื่อใดตนจะพ้นจากภาระความ  
รับผิดชอบเพื่อชำระคบบกร่อง เพราะความชำรุดบกร่องอาจปรากฏให้ผู้ซื้อพบเห็นหลังจากที่  
ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินให้ผู้ซื้อไปแล้วเป็นเวลาหลายปีก็ได้ ส่วนทางด้านผู้ซื้อนั้นแม้จะได้รับ  
หลักประกันว่า อาจฟ้องเรียกให้ผู้ขายรับผิดชอบได้ภายใน 1 ปีนับแต่เวลาที่พบเห็นความ  
บกร่อง แต่ในทางปฏิบัติ หากผู้ซื้อพบเห็นความบกร่องหลังจากใช้ทรัพย์สินไปแล้วเป็น  
เวลา 5 ปี และต้องการให้ผู้ขายรับผิดชอบ ผู้ซื้อที่ย่อมมีหน้าที่น่าสืบว่าความชำรุดบกร่องนั้นมี  
อยู่ก่อนหรือในเวลาที่ทำสัญญาซื้อขายกัน ซึ่งเป็นภาระหนักและทำได้ยากในทางปฏิบัติ  
อย่างไรก็ตามบทบัญญัติข้างต้นก็มีประโยชน์ในแง่เป็นหลักประกันสิทธิสำหรับผู้ซื้อใน  
กรณีที่ความชำรุดบกร่องปรากฏขึ้นภายหลัง และมีทางที่จะพิสูจน์ความมีอยู่ของความ  
ชำรุดบกร่องในเวลาทำสัญญาได้

ปัญหาน่าคิดยังมีต่อไปว่า ถ้าผู้ซื้อพบความชำรุดบกร่องเมื่อเวลาล่วงเลยไป  
นาน ๆ ผู้ซื้อจะมีสิทธิฟ้องให้ผู้ขายรับผิดชอบภายในกำหนด 1 ปีนับแต่เวลาพบเห็นความชำรุด  
บกร่องเสมอไปหรือไม่ หรือว่าควรจะถือว่าอายุความดังกล่าวย่อมจะไม่เกินกว่าอายุความ  
ใช้สิทธิเรียกร้องทั่วไป คือไม่เกิน 10 ปีนับแต่วันที่ตกลงซื้อขายหรือส่งมอบ (ในกรณีที่  
ทรัพย์สินที่ขายเป็นทรัพย์สินที่กำหนดไว้เป็นประเภท)<sup>55</sup>?

ปัญหาข้อนี้ควรอาศัยหลักการซึ่งน้ำหนักประโยชน์ได้เสียระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย  
และผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นเกณฑ์ ฝ่ายผู้ขายนั้นย่อมประสงค์จะรู้กำหนดแน่นอนว่า  
ตนจะต้องรับผิดชอบนานเท่าใด ดังนั้นการจำกัดเวลาโดยอาศัยระยะเวลาตามหลักการใช้สิทธิ  
เรียกร้องทั่วไปตามมาตรา 164 ปพพ.เดิม (ปัจจุบันคือมาตรา 193/30 ปพพ.) คือ 10 ปี  
ย่อมจะเป็นคุณแก่ผู้ขาย ส่วนการเปิดช่องให้ฟ้องได้โดยไม่มีกำหนดสิ้นสุดย่อมเป็นคุณแก่ผู้  
ซื้อ แต่ประโยชน์ที่ได้รับคงไม่มากนักเมื่อคำนึงถึงปัญหาภาระการสืบซึ่งต้องสืบย้อนหลัง  
กันหลายปี ในแง่ประโยชน์ส่วนรวมนั้น การจำกัดเวลาให้แน่นอนย่อมจะช่วยตัดปัญหา  
การนำความมาฟ้องร้องกันโดยไม่มีที่สิ้นสุด และย่อมลดภาระการซึ่งน้ำหนักพยานที่มัก

<sup>55</sup> หลวงประดิษฐมนูธรรม, คำอธิบาย ปพพ. บรรพ 3, ใน นิติสารัน, ปีที่ 4 พ.ศ. 2474 หน้า 93



เลื่อนลงไปตามกาลเวลาที่ผ่านไป ด้วยเหตุนี้จึงควรจะตีความมาตรา 472 ปพพ. ไปในทาง  
ที่ว่า อายุความตามมาตรานี้อยู่ภายใต้บังคับของหลักอายุความในมาตรา 164 ปพพ.เดิม  
(ปัจจุบันคือมาตรา 193/30 ปพพ.) คือการเรียกให้ผู้ขายรับผิดชอบเพื่อชำระดอกเบี้ยจะต้องฟ้อง  
เรียกร้องกันภายใน 10 ปีนั่นเอง

# บทที่ 5

## บทส่งท้าย

ในข้อเขียนนี้ ผู้เขียนได้พยายามศึกษาวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อชำระคบกพร่องของไทย โดยอาศัยแนวความคิดที่รับกันอยู่ในปัจจุบันเป็นจุดตั้งต้น และยกเอาแนวคิดเหล่านั้นมาพิจารณาหาเหตุผล ข้อดี ข้อเสีย ทั้งในแง่ทฤษฎีและปฏิบัติ ทั้งนี้โดยพยายามยึดหลักกฎหมายและอาศัยหลักเหตุผลที่แฝงอยู่เบื้องหลังหลักเหล่านั้นเป็นแนวในการพิจารณา ประกอบเข้ากับความรู้ที่ได้จากการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายไทยเพื่อช่วงเป็นแง่คิดประกอบในการแสวงหาคำตอบให้แก่ปัญหาข้อโต้แย้งต่าง ๆ ที่ประสบ

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น พบว่า คำอธิบายเกี่ยวกับความรับผิดเพื่อชำระคบกพร่องในกฎหมายไทยยังมีช่องโหว่อยู่ไม่น้อย ความหมายของคำว่า "ชำระคบกพร่อง" ที่รับกันอยู่ในปัจจุบัน เป็นความคิดที่ส่งผลให้การตีความบทบัญญัติว่าด้วยความรับผิดเพื่อชำระคบกพร่องกินความหมายแคบ และเป็นเหตุให้ความรับผิดของผู้ขายก่อนข้างจะจำกัดอยู่ในขอบเขตของความรับผิดเพื่อความ "ชำระค" เสียหายอันเกิดแก่ทรัพย์สินที่ขายเท่านั้น ดังนั้นผู้เขียนจึงได้พยายามเสนอแนวการตีความหมายของคำว่า "ชำระคบกพร่อง" เสียใหม่ ให้กินความหมายครอบคลุมทั้งกรณีที่ทรัพย์สินที่ขาย "ชำระค" และ "บกพร่อง" ซึ่งจะทำให้ขอบเขตความรับผิดของผู้ขายแตกต่างออกไปจากที่รับกันอยู่อย่างสำคัญ

แนวความคิดว่าด้วยความรับผิดเพื่อชำระคบกพร่องในสัญญาซื้อขายที่ได้แสดงไว้ในข้อเขียนนี้ อันที่จริงไม่ใช่ของใหม่ เพราะเป็นการคิดเริ่มต้นจากหลักกฎหมายลักษณะสัญญา ซึ่งอาศัยเจตนาของคู่กรณีเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างคู่กรณี โดยอาศัยหลักการตีความสัญญาตามความประสงค์ในทางสุจริต และวิเคราะห์ถึงปกติประเพณีเป็นเกณฑ์ ซึ่งก็เป็นแนวความคิดทำนองเดียวกันกับที่หลวงประดิษฐมนูธรรม

ได้ใช้เป็นแนวในการอธิบายหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบพร้อมไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2474 เมื่อครั้งที่มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 ใหม่ ๆ และเป็นแนวความคิดที่รับกันอยู่ทั่วไปในระบบกฎหมายทั้งในอังกฤษและในเยอรมัน ผู้เขียนเชื่อว่าแนวความคิดเช่นนี้มีความยืดหยุ่น และสามารถนำมาใช้ในการวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ ในปัจจุบันได้อย่างทันเหตุการณ์เสมอ ในข้อเขียนนี้ ผู้เขียนได้พยายามแสดงให้เห็นว่า เราอาจอาศัยหลักการตีความสัญญาตามความประสงค์ในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีมาเป็นเครื่องช่วยในการแสวงหาหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยปัญหาข้อโต้แย้งระหว่างเอกชนด้วยกันได้ในขอบเขตกว้างขวางเพียงไร

ในที่สุดผู้เขียนใคร่ขอสรุปว่า กฎหมายลักษณะซื้อขายของไทยเรานับว่าเป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของผู้ซื้อดีพอสมควร และยังเป็นกฎหมายที่ยังสามารถนำมาปรับใช้แก้ไขปัญหาคือพิพาทต่าง ๆ ในทางธุรกิจการค้าในสมัยปัจจุบันได้เป็นอย่างดี พัฒนาการใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในขอบเขตกฎหมายซื้อขายระหว่างประเทศในรูปของอนุสัญญาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอนุสัญญากรุงเฮก หรืออนุสัญญากรุงเวียนนา ก็มีได้ไปไกลกว่าหลักเกณฑ์ที่มีอยู่ในกฎหมายไทยเรามากเท่าไร จะขาดอยู่ก็แต่การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการปรับใช้หลักกฎหมายที่มีอยู่มาแก้ปัญหาใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนไปอยู่เสมอให้ทันการณ์เท่านั้น ซึ่งย่อมเป็นของแน่ว่า การศึกษาเช่นนั้นจำเป็นจะต้องอาศัยการศึกษาจากประสบการณ์และ พัฒนาการใหม่ ๆ ในการปรับใช้กฎหมายของระบบกฎหมายที่เป็นแบบอย่างในการจัดทำประมวลกฎหมายของไทยมาช่วยเป็นแรงคิดด้วย

อย่างไรก็ตาม มีพัฒนาการใหม่บางเรื่องที่ได้ไปไกลเกินกว่าที่พัฒนาการของหลักกฎหมายลักษณะสัญญาจะสามารถวางแนวทางแก้ไขได้อย่างเหมาะสมทันเหตุการณ์ ที่สำคัญก็คือหลักเกณฑ์ว่าด้วยข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิดชอบ การพยายามแก้ปัญหาเรื่องนี้ จำเป็นต้องอาศัยหลักการตีความสัญญาและหลักการใช้สิทธิโดยสุจริตมาปรับ และจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาแนวความคิดและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในรายละเอียดมาเสริมหลักกฎหมายที่มีอยู่ในรูปหลักทั่วไปให้ละเอียดลึกซึ้งและทันต่อความเปลี่ยนแปลงยิ่งขึ้นไปอีก

-----